

Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen

De Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2010/43/EU van 22 december 2009 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de derde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2010, L 30);

Gelet op artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Solleveld & Kapittelduinen**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
  - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
  - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
  - H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
  - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
  - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
  - H2190 Vochtige duinvalleien
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
  - H1014 Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*)

Artikel 2

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart die integraal deel uitmaken van dit besluit.
2. De in artikel 1 genoemde speciale beschermingszone vormt het Natura 2000-gebied **Solleveld & Kapittelduinen**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 3

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
w.g. dr. Henk Bleker

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de onderstaande vestigingen van de Directie Regionale Zaken van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie:

- Vestiging Noord: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN;
- Vestiging Oost: Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER;
- Vestiging West: Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT;
- Vestiging Zuid: Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN.

Het besluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.rijksoverheid.nl/natura2000> en het zal bovendien worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken ná de eerste dag van de terinzagelegging beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen inhoudende de aanwijzing als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn

1 INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Solleveld & Kapittelduinen aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Het gebied wordt ook aangewezen als het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen, waarbij instandhoudingsdoelstellingen worden toegevoegd.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en habitatsoorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

In artikel 2 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten. In dit deel van het besluit is het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen gevormd uit het Habitatrichtlijngebied, waarbij instandhoudingsdoelstellingen zijn toegevoegd. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 3 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting wordt de aanwijzing op grond van de Habitatrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent. Eventueel doorgevoerde wijzigingen worden in bijlage B van een toelichting voorzien.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen "behoud", "uitbreiding" en "verbetering" gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de oppervlakte en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied medebepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit van het leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de omvang van het leefgebied en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van "behoud" of "uitbreiding" van de populatie.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B is toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen en omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven. De gebiedsspecifieke behandeling van zienswijzen in deze bijlage beperkt zich tot de punten die direct van invloed zijn op dit aanwijzingsbesluit.

2 AANWIJZING HABITATRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Solleveld & Kapittelduinen aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als "Habitatrichtlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze Richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Solleveld" en onder nummer NL1000016 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is onder meer aangewezen voor twee prioritaire habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Dit Habitatrichtlijngebied wordt voortaan aangeduid als Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen (landelijk gebiedsnummer 99).

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006)¹. Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008)².

Het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen ligt in de provincie Zuid-Holland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten 's-Gravenhage, Westland en Rotterdam.

2.1 Beschermd natuurmonumenten

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt van rechtswege de status van de hieronder opgesomde natuurmonumenten³.

Het beschermd natuurmonument Solleveld is aangewezen op 16 augustus 1990 (NMF-90-9421; Stcrt. 1990, nr. 166).

Het beschermd natuurmonument Kapittelduinen is aangewezen op 2 januari 1996 (N-95-9918).

Het staatsnatuurmonument Kapittelduinen is aangewezen op 14 februari 1997 (N/967740; Stcrt. 1997, nr. 45).

Op grond van de wet heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzingen als natuurmonument van toepassing waren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals deze waren vastgelegd in de vervallen besluiten (zie verder hoofdstuk 5). De gebieden, die in het verleden als natuurmonument zijn aangewezen, zijn op de bijgevoegde kaarten ook als zodanig te herkennen.

¹ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

² Ministerie van LNV (2008): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

³ De oude wet kende zowel staatsnatuurmonumenten als beschermd natuurmonumenten. Dit verschil is in de huidige wet komen te vervallen.

3 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het tussen Den Haag en Ter Heijde gelegen Solleveld wijkt af van de meeste andere Zuid-Hollandse duingebieden doordat het voor het overgrote deel bestaat uit "oude duinen". Bijzonder in deze ontkalkte duinen zijn enkele heideterreintjes, die evenals andere landschapselementen herinneren aan het historische, agrarische gebruik. Op het kalkrijke, jonge duingebied van de zeereep na is het gebied niet heel reliëfrijk en bestaat uit duinen, duinbossen, graslanden, duinheiden, struwelen, ruigten en plassen. Aan de binnenduinrand liggen een aantal oude landgoedbossen met een rijke stinzefflora.

Ten noorden van de oude monding van de Maas liggen de Kapittelduinen. Dit gebied bestaat uit de ten oosten van het strand gelegen duinen, vochtige duinvalleien, duinplassen, duin- en landgoedbossen, graslanden, struwelen, ruigten en een aantal dijktrajecten. Het gebied ligt op de overgang van kust naar rivierengebied en meer landinwaarts worden de rivierinvloeden steeds duidelijker zichtbaar in de vegetatie. In het Staelduinse Bosch liggen diverse bunkers.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Solleveld & Kapittelduinen behoort tot het Natura 2000-landschap "Duinen".

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrichtlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die van mindere kwaliteit zijn. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen⁴.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna⁵.

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Het Natura 2000-gebied omvat de duinen tussen Den Haag (Kijkduin) en Hoek van Holland, inclusief de Westduinen, Ockenrode, landgoed Ockenburgh (Solleveld) en De Banken, de Van Dixhoorndriehoek, het Vinetaduin, de Hoekse Bosjes, het Roomse Duin, het Hillduin, het Nieuwlandse Duin en het Staelduinse Bos (Kapittelduinen). De oostgrens loopt deels langs de Haagweg (Solleveld). Het Natura 2000-gebied grenst aan de landzijde aan agrarische gronden, bebouwing en campings waaronder camping Ockenburg. De westgrens langs het strand wordt gevormd door de voet van de duinen. In het kader van de kustverdediging wordt een pilot uitgevoerd waarbij vanuit de Noordzee zand wordt gestort voor en op de kust ter hoogte van duingebied Solleveld, de zogenoemde "zandmotor" (begin uitvoering maart 2011). Hierdoor ontstaat een strandhaak tot ongeveer 1 km in zee en een breedte van ongeveer 2 km langs de kust. Dit zand zal geleidelijk door wind en water langs de kust worden verspreid, waardoor de aanwezigheid van de strandhaak van tijdelijke aard is. Deze tijdelijke kustuitbreiding (gelegen tussen het Zuiderstrand ter hoogte van Ockenburgh en de Molenslag ten noorden van Monster) maakt geen deel uit van het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen (ook niet wanneer daar kwalificerende habitats zouden ontstaan).

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van ongeveer 730 ha.

De beschermde natuurmonumenten Solleveld en Kapittelduinen en het (voormalige) staatsnatuurmonument Kapittelduinen met een gezamenlijke omvang van ongeveer 720 ha vallen in het geheel binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen. Voor de exacte oppervlakten wordt verwezen naar de legenda van de bij dit besluit behorende kaart. Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten omdat geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

⁴ De begrenzingsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

⁵ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 16 en 25.

De algemene exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4) is niet van toepassing op de in het gebied gelegen bunkers, die als overwinteringsplaats fungeren voor diverse soorten vleermuizen. De instandhoudingsdoelstelling van dit gebied heeft mede betrekking op het behoud van deze vleermuizen zoals bepaald in de van rechtswege vervallen besluiten (paragraaf 5.5).

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op de kaart op technische punten verbeterd⁶:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. (°)
- Het bedrijfsterrein van het pompstation in Solleveld is geëxclaveerd conform de actuele situatie (habitattypen zijn daar niet aanwezig). (°°)
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- De begrenzing is afgestemd op die van de (voormalige) natuurmonumenten opdat deze geheel binnen het Habitatrictlijngebied vallen.
- De zeewaartse begrenzing van het gebied tussen Kijkduin en Slag Arendsduin en ten zuiden van Slag Rechtstraat, is gelegd op de duinvoet van het buitenduin (zie ook volgende paragraaf), zoals reeds gold voor de natuurmonumenten.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is gelet op de kadastrale inschrijving⁷, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn. (°)

Overige wijzigingen groter dan 1 ha worden toegelicht in de volgende alinea.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is aangepast:

- De Slaperdijk (7,7 ha) is toegevoegd omdat het onderdeel uitmaakt van het duingebied en wegens voorkomen grijze duinen (H2130).
- Het aangrenzende natuurmonument Kapittelduinen (circa 385 ha) is toegevoegd. Kapittelduinen is met name van belang gelet op het voorkomen van 5 duinhabitattypen waaronder duindoornstruwelen (H2160), duinbossen (H2180) en vochtige duinvalleien (H2190). Daarenboven kan de herstelopgave voor grijze duinen (H2130) beter worden gerealiseerd door toevoeging van Kapittelduinen aan Solleveld. Tevens wordt hiermee een belangrijke ontbrekende schakel in de duinenrij van Den Helder tot Voorne aan het Natura 2000-netwerk toegevoegd.
- Het duinterrein van het voormalig zeehospitium aan de Hoek van Hollandlaan (Loosduinen, 2 ha) is toegevoegd vanwege de aanwezigheid van de habitattypen grijze duinen (H2130) en duindoornstruwelen (H2160). (°)
- In het duingebied De Banken (noordelijke vallei, ten noorden van Slag Beukel) is de zuidelijke exclavering van bebouwing (c.q. opslagloodsen) ongedaan gemaakt. Volgens het Inrichtings- en beheerplan De Banken 2005-2010 zal de aanwezige bebouwing worden afgebroken ten behoeve van de ontwikkeling/herstel van vochtige duinvalleien (H2190, onder andere subtype B). Zolang de bebouwing nog aanwezig is, blijft de tekstuele exclaveringsformule overigens gelden. (°)
- Beide exclaveringen bij Slag Vlughtenburg zijn ongedaan gemaakt. De aanwezige voorzieningen zijn zeewaarts verplaatst in het kader van de Natuurcompensatie Maasvlakte 2. (°)
- Ook de exclaveringen bij hoofdpaal 16 en Slag Stuifkenszand (ontleend aan de grens van het natuurmonument) zijn ongedaan gemaakt. De bebouwing aan het einde van de slag is om dezelfde reden zeewaarts verplaatst. (°)
- De zuidgrens van het gebied langs de Strandweg is gelijkgetrokken met die van het beschermd natuurmonument (zoals gewijzigd in beroep met betrekking tot de aanwijzing als beschermd natuurmonument). (°)

⁶ Wijzigingen aangeduid met (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit; (°°) betreft wijzigingen in het ontwerpbesluit die abusievelijk daarin niet zijn toegelicht.

⁷ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) is dit besluit, wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking ingeschreven.

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is, of hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen, beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin, die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooiingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

De zeewaartse grens van het duingebied loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei of (kunstmatige) verbreding van de duinen verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee. Deze beschrijving van het grensverloop is niet van toepassing op

- de tijdelijke kustuitbreiding tussen het Zuiderstrand en de Molenslag (zie paragraaf 3.3, 1^e alinea) en
- het duingebied ter hoogte van het natuurcompensatiegebied tussen Slag Arendsduin en Slag Rechtstraat, waar de westerlijke grens wordt bepaald door de reeds (voorlopig) aangewezen grens met Spanjaards Duin.

4 NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en soorten waarvoor het gebied is aangewezen⁸. Op alle vermelde Natura 2000-waarden is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. Van elke Natura 2000-waarde waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.2 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrictlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Ten slotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing van het Habitatrictlijngebied.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I⁹)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁶.

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
Verkorte naam Witte duinen

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
Verkorte naam Duinheiden met struikhei

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft de subtypen:

H2180A Duinbossen (*droog*)

H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*)

⁸ Prioritaire habitattypen en habitatoorten zijn in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.

⁹ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, PbEG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PbEG L 80, 21.3.2007, p. 15).

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*) (°)

4.2.2 *Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II⁹)*

Het gebied is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁶.

H1014 Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*) (°)

4.3 **Habitatrichtlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet**

4.3.1 *Habitattypen (bijlage I)*

Voor niet-prioritaire habitattypen opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van "drie belangrijkste gebieden" per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁸ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden" en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van "vijf belangrijkste gebieden" per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor één habitatype, dat in voldoende mate in gebieden is vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd (slijkgrasvelden (H1320)). De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹⁰. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.2).

Habitatype	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Solleveld & Kapittelduinen ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
*H2150	10	10	ca. 200	B1 (2-6%)	C (<2%)	ja
H2180C	3	3	ca. 1.500	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	nee

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor het betreffende habitatype.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriteria (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren.
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied, uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Oppervlakte van het habitatype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied. (Niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

4.3.2 *Soorten (bijlage II)*

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor prioritaire soorten⁸ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden". Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen

¹⁰ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003).

gebieden geselecteerd¹¹. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹⁰. In de onderstaande tabel zijn de habitatoorten vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitatoorten waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.2).

Code	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in Solleveld & Kapittelduinen ^d	% in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H1014	Nauwe korfslak	5	5	ca. 125	B1 (2-6%)	B1 (2-6%)	nee

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor deze soort kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor de betreffende soort.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriteria (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin de soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Landelijke voortplantingspopulatie in exemplaren of aantal bezette kilometerhokken (km²).
- (d) Populatiegrootte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Populatiegrootte in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied.

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrictlijgebied

De begrenzing van het Habitatrictlijgebied Solleveld & Kapittelduinen is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Zowel in Solleveld als in de Kapittelduinen komen langs de gehele zeereep witte duinen (H2120) voor. In de zeereep komen ten oosten van de strook witte duinen, duindoornstruwelen (H2160) voor in mozaïekbegroeiingen met vegetaties van kalkrijke grijze duinen (H2130A). Landinwaarts zijn de duinen meer ontkalkt en gaan deze over in het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (H2130B). Alleen in Solleveld is het duingebied voldoende breed voor deze ontwikkeling. Kalkarme grijze duinen zijn dus beperkt tot dit deelgebied. Het habitatype duinheiden met struikhei (H2150) is lokaal aanwezig in Solleveld en in de meer noordelijk gelegen landgoederen Hyacintenbos en Ockenrode. Hier komen ook droge duinbossen (H2180A) voor. Op en rond landgoed Ockenburgh, in het noorden van het gebied, komen bossen voor van het habitatype duinbossen, *binnenduinrand* (H2180C). Deze duinbossen komen ook voor in het Staelduinse Bosch en de Hoekse Bosjes in het uiterste zuiden van het gebied. Van het habitatype vochtige duinvalleien komt het subtype *kalkrijk* (H2190B) voor in deelgebied De Banken halverwege tussen Hoek van Holland en Ter Heijde. In de Van Dixhoorndriehoek in het zuiden van het gebied komen de subtypen *kalkrijk* (H2190B) en *hoge moerasplanten* (H2190D) voor.

De nauwe korfslak (H1014) is bekend van drie deelgebieden in het zuiden van het gebied. De soort komt zeer algemeen voor in het Vinetaduin. Daarnaast zijn waarnemingen bekend uit het Staelduinse Bosch en het Roomse Duin bij Hoek van Holland.

¹¹ Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeeprrik (H1095), elft (H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134) en kleine modderkruiper (H1149). Voor de platte schijfhoren (H4056) zijn geen gebieden geselecteerd omdat de soort bij de uitbreiding van de EU in 2004 is toegevoegd aan bijlage II.

5 INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor zover van toepassing is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of (vogel)soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en (vogel)soorten. Bij broedvogelsoorten met een regionale doelstelling is in de toelichting aangegeven wat in een bepaalde periode de minimale en maximale bijdrage van het betreffende gebied aan het regionale doelniveau is geweest.

In bijlage B.3 van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per Natura 2000-waarde.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en (vogel)soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹² kernopgaven geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006).

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;

¹² Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H2120 Witte duinen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit. Achteruitgang van de oppervlakte ten gunste van het habitatype grijze duinen (H2130) is toegestaan.

Toelichting Voor een goede kwaliteit van het habitatype witte duinen is verstuiwing van de zeereep van belang. Hierin wordt reeds voorzien in het kader van de versterking van de Delflandse kust en de natuurcompensatie voor Tweede Maasvlakte. Ter hoogte van het compensatiegebied Spanjaards Duin, zal de verstuiwing afnemen. Hierdoor zal nieuwvorming van witte duinen niet optreden en het oppervlakte witte duinen, door omvorming naar grijze duinen (H2130), achteruit gaan. De nieuwvorming van witte duinen zal zich verplaatsten naar de zeezijde van het gebied Spanjaards Duin.

H2130 *Grijze duinen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en grijze duinen, *kalkarm* (subtype B).

Toelichting Binnen het begraasde deel van het terrein komen op kleine schaal goed ontwikkelde kalkrijke duingraslanden voor van het type grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A). Ook zijn hier grote oppervlakten met redelijk goed ontwikkelde grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) aanwezig. Verbetering van de kwaliteit van beide subtypen wordt nagestreefd gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding.

H2150 *Duinheiden met struikhei

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Duinheiden met struikhei betreft een zeldzaam habitatype dat landelijk in een gunstige staat van instandhouding verkeert. Binnen het gebied is deze struikheide-begroeiing echter in kwaliteit achteruitgegaan. Vanwege deze achteruitgang wordt, in afwijking van de landelijke doelstelling, kwaliteitsverbetering nagestreefd. Er zijn mogelijkheden hiervoor in het gebied.

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan.

Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen is momenteel over een relatief grote oppervlakte aanwezig. Voorkomen moet worden dat het type zich uitbreidt ten koste van het habitatype grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190).

H2180 Duinbossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *binnenduintrand* (subtype C).

Toelichting De duinbossen van de subtypen *droog* en *binnenduintrand* zijn in dit gebied redelijk ontwikkeld. Plaatselijk is de kwaliteit matig, doordat er nog veel exoten aanwezig zijn. Kwaliteitsverbetering heeft betrekking op actieve bestrijding van deze exoten.

H2190 Vochtige duinvalleien

- Doel** Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D). Achteruitgang in oppervlakte van het subtype *hoge moerasplanten* (subtype D) ten gunste van subtype *kalkrijk* (subtype B) is toegestaan.
- Toelichting** De twee subtypen van het habitatype vochtige duinvalleien komen over een kleine oppervlakte voor, liggend tussen een hoge voorduin en de oude primaire waterkering in een driehoekvormige vallei. De kwaliteit loopt uiteen van matig tot goed.

5.4 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

H1014 Nauwe korfslak

- Doel** Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
- Toelichting** De nauwe korfslak komt voor in het deelgebied Kapittelduinen. De soort komt veelvuldig voor en is op diverse locaties in dit deelgebied aangetroffen.

5.5 Beschermd natuurmonumenten

Het Natura 2000-gebied omvat één of meer voormalige beschermde natuurmonumenten (zie paragrafen 2.1 en 3.3 van deze Nota van toelichting). Ingevolge artikel 15a, derde lid, Natuurbeschermingswet 1998, heeft de bescherming van dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit. Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen (zoals opgenomen in paragraaf 4.2 van deze Nota van toelichting), maken deze deel uit van de in voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. Indien de doelstellingen geen Natura 2000-waarden betreffen, houden deze doelstellingen, zoals de bescherming van het natuurschoon, hun zelfstandige betekenis. In een aantal gevallen is het niet mogelijk om zowel de doelen die voortkomen uit de aanwijzing als beschermd natuurmonument als de Natura 2000-doelstellingen te bereiken (bijvoorbeeld omdat dat om tegenstrijdig beheer vraagt). In deze gevallen hebben de Natura 2000-doelen voorrang om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen.

In het beheerplan kunnen de doelen (de natuurwetenschappelijke betekenis en landschappelijke waarden) van voormalige beschermde natuurmonumenten, net als die van Natura 2000, in ruimte en tijd worden uitgewerkt. Dan kan ook worden uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis is toegestaan ten gunste van Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. Met de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 op 18 maart 2010 (Stb. 2010, 135) is de uitwerking van de doelen van voormalige beschermde natuurmonumenten in het beheerplan facultatief geworden, in plaats van dat daartoe een verplichting geldt. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie aan het einde van dit besluit toegevoegd.

Bijlage A is niet van toepassing op dit besluit.

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

- B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
- B.2 Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)
- B.3 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige duinvalleien (H2190). In het ontwerpbesluit is een doelstelling opgenomen voor het subtype *kalkrijk* (subtype B). Dit kalkrijke subtype is aanwezig in onder andere De Banken. In aanvulling op het ontwerpbesluit is er ook een doelstelling opgesteld voor het subtype *hoge moerasplanten* (subtype D). Met de huidige kennis blijkt dit subtype aanwezig te zijn in het deelgebied Kapittelduinen in onder andere De Banken en de Van Dixhoorndriehoek.
- Conform de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar in aanvulling op het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor de nauwe korfslak (H1014). De soort komt veelvuldig voor op diverse locaties in het deelgebied Kapittelduinen.

B.2 Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elke Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. In het geval van habitattypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. Indien kwaliteit een rol heeft gespeeld in de bepaling van de gebiedenselectie voor habitattypen is dit tekstueel toegelicht. In het geval van soorten betreft de relatieve bijdrage het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen, aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = >75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C = <2%

In de kolom "Bronvermelding" zijn de terreinbeherende organisaties en andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend, met vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd. Verklaring gebruikte afkortingen: AWD = Waternet, beheerder Amsterdamse Waterleidingduinen, NZPK = Nationaal Park Zuid-Kennemerland, PWN = Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, SBB = Staatsbosbeheer, ZLD = provincie Zeeland.

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitattypen:

H2150 – *Duinheiden met struikhei			
Landelijke oppervlakte ca. 200 ha ¹³			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2009
004	Duinen Terschelling	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2009
086	Schoorlse Duinen	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2010
087	Noordhollands Duinreservaat	B2 (6-15%)	Landschap Noord-Holland 2010
003	Duinen Vlieland	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2009
005	Duinen Ameland	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2009
088	Kennemerland-Zuid	B1 (2-6%)	Landschap Noord-Holland 2010
099	Solleveld & Kapittelduinen	B1 (2-6%)	Provincie Zuid-Holland 2009
116	Kop van Schouwen	B1 (2-6%)	ZLD 2007, SBB 2008
098	Westduinpark & Wapendal	C (<2%)	Provincie Zuid-Holland 2009

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende vier gebieden geselecteerd: Kennemerland-Zuid (088), Westduinpark & Wapendal (098), Solleveld & Kapittelduinen (099)¹⁴ en Kop van Schouwen (116). Ten gevolge van het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens is gebleken dat dit prioritaire habitatype in totaal in tien duingebieden voorkomt. Met name Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Terschelling (004) en Schoorlse Duinen (086) herbergen een aanzienlijke oppervlakte duinheiden met struikhei. Deze drie gebieden zijn hiermee de belangrijkste gebieden voor dit habitatype. Verder blijkt dit habitatype ook voor te komen in Duinen Vlieland (003), Duinen Ameland (005) en Noordhollands Duinreservaat (087) die elk meer dan 2% van de landelijke oppervlakte bevatten.

H2180C – Duinbossen, binnenduinrand			
Landelijke oppervlakte ca. 1.500 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage ^a	Bronvermelding
087	Noordhollands Duinreservaat	A1 (15-30%)	Landschap Noord-Holland 2010
088	Kennemerland-Zuid	A1 (15-30%)	NZPK, PWN, AWD, SBB
099	Solleveld & Kapittelduinen	B2 (6-15%)	Provincie Zuid-Holland 2010

- (a) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) werd dit habitatype in twee subtypen onderscheiden: Zomereikverbond (*Quercion roboris*) en Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*) die overeenkomen met de huidige subtypen "droog" (subtype A) en "binnenduinrand" (subtype C). Voor elk van beide subtypen zijn drie gebieden geselecteerd. Voor het laatstgenoemde subtype betreffen dit Noordhollands Duinreservaat (087), Meijendel & Berkheide (097) en Voornes Duin (100). Op grond van de huidige kennis zijn de gebieden met de grootste oppervlakte van dit subtype: Noordhollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid (088), met elk meer dan 15% van de landelijke oppervlakte. Solleveld & Kapittelduinen (099) vormt het derde belangrijkste gebied op basis van de oppervlakte van dit subtype.

¹³ De geschatte landelijke oppervlakte is aangepast, zie voor een toelichting aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Strct. 2010, 2212).

¹⁴ Dit gebied is uitgebreid met Kapittelduinen, de naam is veranderd in Solleveld & Kapittelduinen (099).

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitatsort:

H1014 – Nauwe korfslak			
Landelijke populatie: ca. 125 kilometerhokken			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
088	Kennemerland-Zuid	A1 (15-30%)	Stichting Anemoon 2008
097	Meijendel & Berkheide	A1 (15-30%)	Stichting Anemoon 2008
100	Voornes Duin	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2008
087	Noordhollands Duinreservaat	B2 (6-15%)	Stichting Anemoon 2008
099	Solleveld & Kapittelduinen	B1 (2-6%)	Stichting Anemoon 2008
154	Geleenbeekdal	C (R, <2%) ^a	Stichting Anemoon 2008

- (a) De letter "R" in deze kolom geeft aan dat het gebied is opgenomen teneinde een voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van deze soort.

Ten tijde van de aanmelding van de Habitatrictlijengebieden (2003) zijn voor de nauwe korfslak (H1014) de volgende gebieden geselecteerd: Geleenbeekdal (154), Voornes Duin (100), Kennemerland-Zuid (088), Meijendel & Berkheide (097) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)¹⁵. De belangrijkste gebieden op basis van recente gegevens blijken Kennemerland-Zuid, Meijendel & Berkheide en Voornes Duin te zijn, waar de soort in meer dan 20 kilometerhokken is aangetroffen. Op de vierde en vijfde plaats komen het Noordhollands Duinreservaat (087) en Solleveld & Kapittelduinen (099). Hieraan kan uit het oogpunt van voldoende geografische spreiding Geleenbeekdal nog worden toegevoegd.

B.3 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

Voor zover de hier vermelde gebiedsdoelen en relatieve bijdragen betrekking hebben op de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten deze worden beschouwd als "indicatieve" opgaven en kunnen ze nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling¹⁶ is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. De landelijke doelstellingen vormen een kader voor de formulering van instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau. De gebiedsdoelen bij elkaar "opgeteld", eventueel tezamen met een opgave buiten het Natura 2000-netwerk, hebben als som het landelijke doel. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding van de betreffende Natura 2000-waarde vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de landelijke staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom "Besluit") staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-waarden die zijn toegevoegd ten opzichte van het ontwerpbesluit, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen. De instandhoudingsdoelstellingen die om deze reden op behoud zijn gesteld en daarmee afwijken van de landelijke doelstelling voor de betreffende Natura 2000-waarde, zijn in de tabellen gemarkeerd met een x. In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 2 van deze bijlage.

¹⁵ Destijds bekend als Duinen Goeree.

¹⁶ De landelijke doelomschrijving in deze paragraaf beperkt zich in principe tot behoud/uitbreiding oppervlakte (of omvang leefgebied) en behoud/verbetering kwaliteit (leefgebied), in geval van soorten en vogels aangevuld met het doel voor behoud/uitbreiding populatie. Voor de volledige formulering van de landelijke doelen inclusief toelichting wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (2006).

B.3.1 *Habitatrichtlijn: habitattypen*

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^b	verbetering	B1	doel aangepast ^c
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd ^x
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit

- (a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust.
- (b) Achteruitgang van het oppervlakte ten gunste van het habitatype grijze duinen (H2130) is toegestaan.
- (c) De doelstelling van het gebied Solleveld & Kapittelduinen is op het aspect kwaliteit aangepast van behoud naar verbetering. In het gebied blijken potenties aanwezig en verbetering van de kwaliteit van het habitatype sluit aan bij geplande ontwikkelingen.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuiving. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land, is geen verbeterdoelstelling neergelegd (bijvoorbeeld Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)). In het Waddengebied komt het habitatype reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudopgave geformuleerd. In Westerschelde & Saeftinghe is een behoudopgave geformuleerd omdat daar weinig mogelijkheden zijn voor verbetering van de kwaliteit. Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen (086), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088)) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze drie gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire habitatype grijze duinen (H2130).

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). Het zwaartepunt van grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) ligt in de duinen tussen Bergen en Den Haag. De landelijke staat van instandhouding voor subtype A is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is, vanuit het principe van strategisch lokaliseren, voor gebieden met een relatief geringe bijdrage aan deze landelijke doelstelling en/of ongunstige omstandigheden (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Solleveld & Kapittelduinen (099), Zwin & Kievittepolder (123)) gekozen voor een behoudsdoelstelling voor het oppervlak. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudopgave, omdat het habitatype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijken af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Door de ligging van het habitatype ten opzichte van de kustlijn treedt hier onvoldoende overstuiving door zand op, noodzakelijk voor het duurzaam voortbestaan van het habitatype, om kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de oppervlakte te kunnen realiseren. Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Kennemerland-Zuid (088) en Solleveld & Kapittelduinen (099) wordt alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. In Kennemerland-Zuid biedt de overwegend kalkrijke bodem hier geen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte. Voor het gebied Solleveld & Kapittelduinen is, vanuit het principe van strategisch lokaliseren, gekozen voor een behoudsdoelstelling voor het aspect oppervlakte, vanwege de relatief geringe bijdrage aan de landelijke doelstelling en beperkte mogelijkheden.

H2150 – *Duinheiden met struikhei					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren				doel vervallen

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duinheiden met struikhei is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor het gebied Solleveld & Kapittelduinen (099) gekozen voor verbetering van de kwaliteit, omdat de kwaliteit in dit gebied de laatste jaren enigszins achteruit is gegaan en er kansen voor verbetering zijn.

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	B1	doel aangepast ^b
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt (in de tabel aangegeven met ^a). Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (*H2130), duinbossen (H2180) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen [in het betreffende gebied] niet afneemt¹⁷.
- (b) Aan de doelstelling van het gebied Solleveld & Kapittelduinen is een “ten gunste formulering” toegevoegd. In dit gebied is enige achteruitgang in oppervlakte duindoornstruwelen ten gunste van de habitattypen grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190) toegestaan¹⁷. Voormalige locaties van grijze duinen en vochtige duinvalleien zijn dichtgegroeid met (duindoorn)struweel. Herstel van deze locaties past bij de uitvoering van reeds voorgenomen beheer en herstelwerkzaamheden van het afgelopen decennium.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een “ten gunste formulering” toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen in de “ten gunste formulering” van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

H2180A – Duinbossen, droog					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

¹⁷ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantssoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	A1	doel aangepast ^d
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud ^b	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁷.
- (c) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.
- (d) De doelstelling voor Noordhollands Duinreservaat is aangepast, omdat hier goede mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Vrijwel alle dungebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinbossen, *droog* (subtype A) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het voorkomen van duineikenbos (subtype A) in Europa is vrijwel beperkt tot Nederland. Vanwege de zeer grote verantwoordelijkheid die Nederland heeft voor dit habitattype wordt, in de gebieden waar goede mogelijkheden hiervoor zijn, uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is voornamelijk op de Waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. Ook in de Natura 2000-gebieden Schoorlse Duinen (086) en Noordhollands Duinreservaat (087) wordt uitbreiding van de oppervlakte van dit subtype nagestreefd en realistisch geacht. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Westduinpark & Wapendal (098) en Solleveld & Kapittelduinen (099) is het beheer reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Schoorlse Duinen (086) en Voornes Duin (100) bestaan goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit.

H2180C – Duinbossen, binnenduinrand					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantssoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B2	doel aangepast ^c
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁷.
- (b) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.
- (c) De doelstelling van het gebied Solleveld & Kapittelduinen (099) is aangepast van behoud kwaliteit naar verbetering kwaliteit. Het beheer in het gebied is reeds gericht op kwaliteitsverbetering.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *binnenduintrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁸. Kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd in de gebieden waar de beste mogelijkheden liggen voor kwaliteitsverbetering en/of die een belangrijke bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitatype op de Waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	doel aangepast ^a
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) De doelstelling van het gebied Solleveld & Kapittelduinen is aangepast van "behoud oppervlakte en kwaliteit" naar "uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit". In het gebied blijken potenties aanwezig hiervoor en het sluit aan bij geplande beheerontwikkelingen.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de

¹⁸ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstelmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007) en Grevelingen (115) is er een behoudsdoelstelling geformuleerd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggende land.

H2190D – Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	C	doel toegevoegd ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x

(a) Achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B), is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (H2190D) is voor de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect oppervlakte. Voor het aspect kwaliteit wijkt de landelijke doelstelling echter af. Hiervoor is gekozen vanwege het zeer grote relatieve belang dat Nederland heeft voor het habitatype en bovendien om het hydrologische herstel, dat reeds is ingezet voor het habitatype, optimaal te benutten. Wanneer er geen potentiële herstelmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied, zoals in Duinen Terschelling (004), is er een behoudsdoelstelling neergelegd.

Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

B.3.2 *Habitatrichtlijn: soorten*

H1014 – Nauwe korfslak						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
100	Voornes Duin	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de nauwe korfslak is op het aspect leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hier niet op aan. De matig ongunstige staat van instandhouding wordt veroorzaakt door de toestand van de duinen, verreweg het belangrijkste leefgebied. De hoeveelheid geschikt habitat (met name populierenbos) vertoont hier een lichte afname. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste neemt door natuurlijke successie in de duinen de oppervlakte eikenbos toe. Ten tweede worden populierachtigen en daarmee vergelijkbare soorten op veel plaatsen gekapt omdat ze niet als inheems worden beschouwd. De landelijke behoudsdoelstelling wordt met deze ontwikkelingen een behoorlijke opgave. In de kalkrijke duinen moeten leefgebieden voor de soort (per saldo) behouden blijven voor behoud van de populatie. Alle gebiedsdoelen sluiten aan bij de landelijke doelstelling die gericht is op behoud. Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van deze soort om adequate bescherming mogelijk te maken.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste tranche Natura 2000-gebieden.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en het bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit.

Er is daarom besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord¹⁹ is op hoofdlijnen het gevoerde beleid uiteengezet. De Nota van Antwoord is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Iedereen die een zienswijze heeft ingediend, heeft in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op het aanwijzingsbesluit van dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

Bij de beantwoording van de zienswijzen zijn ook de provinciale beschouwingen op de zienswijzen betrokken.

Voor het gebied Solleveld & Kapittelduinen zijn 43 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

---

¹⁹ Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

2 REACTIES OVER DE PROCEDURE

In een aantal zienswijzen zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, waaronder "beschermingsstatus". Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie "aanwezig maar verwaarloosbaar" geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of de Europese Commissie bij de beoordeling van de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 zijn opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de Richtlijn voorschrijft. Door doelstellingen op te nemen in het ontwerp-aanwijzingsbesluit voor alle habitattypen en dus ook voor die habitattypen waarvoor het gebied niet is geselecteerd, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebieden behoort.

Insprekers wijzen verder op documenten die in een eerdere fase van het proces ter beoordeling zijn aangeboden, waarop men wijzigingen heeft voorgesteld en ten aanzien waarvan wijzigingen zijn doorgevoerd in de ontwerpbesluiten. Het betreft onder andere de profielendocumenten 2006²⁰ en gebiedendocumenten uit 2005. Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde reacties worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen in het selectieproces van Habitatrichtlijngebieden

Zoals in het Verantwoordingsdocument (2003)²¹ beschreven staat, heeft de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap van de selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en met de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort is in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en waar de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie

²⁰ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²¹ Ministerie van LNV (2003): "Verantwoordingsdocument". Selectiemethodiek voor aangemelde Habitatrichtlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap van de selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of de totale populatie van een soort binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde "belangrijkste" gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende landelijke dekking te halen. Daarnaast is bekeken of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden. Voor ieder niet-prioritair habitatype en iedere niet-prioritaire soort wordt voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars zijn hiervoor als leidraad gebruikt:

- < 20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende dekkingsgraad beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- > 60% is over het algemeen voldoende dekking.

Hierbij is uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen binnen het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten. Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden²² door de Europese Commissie goedgekeurd. Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument (2004)²³ is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmelding van 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten in 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004)²⁴ bevat een Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële

²² Beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (2004/813/EG). Publicatieblad van de Europese Unie L 387/1 (29 december 2004): p. 1-96.

²³ Ministerie van LNV (2004): "Lijstdocument". Overzicht van gebiedsselectie voor de Habitatrictlijn. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁴ Ministerie van LNV (2004): Reactiedocument aanmelding Habitatrictlijngebieden. Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in het kader van Natura 2000. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Habitatrichtlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek "Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied". Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de Richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen. De aanmelding vindt uitsluitend op ecologische gronden plaats. Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord staat beschreven, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de Richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot habitattypen en soorten waarvoor het gebied is geselecteerd en dat er met betrekking tot de overige habitattypen en soorten van bijlage II geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden daarom niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen of de soorten waarvoor het gebied is geselecteerd geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Op het standaardgegevensformulier dat naar de Europese Commissie gaat moeten alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens moeten geregeld worden geactualiseerd. Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie "aanwezig maar verwaarloosbaar". Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme oppervlakte of slechts incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het habitatype of de soort zich in dit gebied niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeacht de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie zijn dan ook geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er is per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van het ontwerp-aanwijzingsbesluit van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure en afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord is de selectieprocedure uitvoerig beschreven en is uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de

Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten. Deze werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit is in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteengezet. Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

3 REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Insprekers hebben aangegeven dat ze bezwaar hebben tegen de opname van nieuwe natuur: delen van de Ecologische Hoofdstructuur die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Insprekers wijzen op de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur. Tevens wordt in zienswijzen gemeld dat bepaalde habitattypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig zijn in delen van het gebied. Insprekers verwachten dat in ieder geval die gronden waar deze waarden niet aanwezig zijn buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gelaten.

Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond agrarische- en recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1 van het Natura 2000 doelendocument (2006)²⁵ uitvoerig uiteen is gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: er is gestreefd naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheereenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- "Cement tussen de bakstenen": de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het "cement tussen de bakstenen", maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is.
- Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing van onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationale Parken, Vogelrichtlijngebieden en/of eigendomsgrenzen).

²⁵ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

De herbegrenzing is doorgevoerd op basis van technische en/of inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermd en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden.

Verder betreft dit ook het zoveel mogelijk op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan de hand van kadastrale perceelsgrenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen:

Gebleken is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Meebegrenzen van nieuwe natuur

Met nieuwe natuur worden delen van de Ecologische Hoofdstructuur bedoeld die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Een groot deel van deze nieuwe natuur is inmiddels al verworven en als natuurgebied ingericht. Nieuwe natuur is meebegrensd indien (in geval van een Habitatrichtlijngebied) één van de volgende situaties van toepassing is:

1. wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied (de natuurwaarden zijn al aanwezig of zullen conform vastgestelde plannen worden ontwikkeld). Het betreffende natuurdoel dient uiteraard invulling te geven aan de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied.
2. wanneer de nieuwe natuur aantoonbaar noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren.

Voor nieuwe natuur die nodig is voor de realisatie van Natura 2000 blijft het principe van vrijwilligheid gelden bij verwerving van de gronden en bij omzetting van cultuurgrond naar natuur (zie verder paragraaf 2.2.2 van de Nota van Antwoord). De nieuwe natuur die is toegevoegd na de aanmelding in 2003 is naar aanleiding van ingediende zienswijzen op de ontwerp-aanwijzingsbesluiten nogmaals kritisch getoetst aan de hiervoor genoemde criteria. Het resultaat staat beschreven in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringsgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de oude Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was het voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebrengt. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Bufferzones en exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven

Een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik

of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn daarbij bepalend. Een Natura 2000-gebied is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend"²⁶.

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie). Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, steigers, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke aard meestal ongeschikt. Eventuele uitzonderingen op deze algemene regel zijn opgenomen in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting van het besluit. Ook mijnbouwinstallaties en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting). Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals gas- en waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd.

Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaren), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het best per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien aan de orde, wordt het bestaand gebruik door luchtverkeer beoordeeld bij het opstellen van het beheerplan. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Een inspreker interpreteert de grens, uitgaande van de exclaveringsformule, zoals die op de kaart van het voormalig beschermde natuurmonument is opgenomen. Op basis hiervan meent de inspreker dat landgoed Ockenburgh buiten de begrenzing ligt.

De zienswijze heeft niet geleid tot wijziging van het besluit. Het genoemde landgoed maakt deel uit van het beschermd natuurmonument Solleveld dat in zijn geheel is opgenomen in het aangewezen gebied. Het landgoed herbergt ook waarden die van belang zijn voor de instandhouding van het gebied (onder andere habitatype duinbossen (H2180)). De exclaveringsformule heeft tot gevolg dat gebouwen en verhardingen geëxclaveerd zijn. Erven en tuinen zijn geëxclaveerd voor zover die onmiddellijk grenzen aan bebouwing en verhardingen.

Een inspreker meent dat de uitsluiting van de spoelplassen en de bijbehorende installaties in het Natura 2000-gebied en afwijking van de grens van het beschermde natuurmonument tekstueel ondersteund dienen te worden in het aanwijzingsbesluit.

²⁶ Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 5 november 2008, nr. 200802546/1.

De zienswijze is overgenomen. De exclavering van dit bedrijfsterrein is expliciet vermeld in paragraaf 3.3.

Meerdere insprekers verzoeken om bij het Vinetaduin de Natura 2000-grens overeen te laten komen met de begrenzing zoals van de Natuurbeschermingswet. De insprekers menen dat niet getornd mag worden aan deze grens die na veel discussie is vastgelegd en beter overeenkomt met de huidige eigendomssituatie. Meerdere insprekers verzoeken om bij het Hillduin de Natura 2000-grens overeen te laten komen met de begrenzing zoals van de Natuurbeschermingswet. De insprekers menen dat de voorgestelde begrenzing de ecologische verbinding tussen de kustduinen en het Staelduinse Bosch voor kleine zoogdieren en insecten verstoort.

Meerdere insprekers verzoeken een exclave tussen het Vinetaduin en Hoekse Bosjes te verwijderen omdat deze onder de algemene exclaveringsformule valt.

De zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassing van het besluit. Op bedoelde plekken volgt de begrenzing de grens van het beschermd natuurmonument waarbij bestaande bebouwing, erven en tuinen ook op kaart zijn uitgezonderd (deze zijn in het aanwijzingsbesluit van het beschermd natuurmonument tekstueel uitgezonderd).

Meerdere insprekers menen dat het terrein van het voormalige zeehospitium nabij de Hoek van Hollandlaan opgenomen moet worden binnen de Natura 2000-begrenzing. De insprekers menen dat dit terrein voldoende kwalificerend is, ecologisch niet onderscheidend is van de omgeving en bij kan dragen aan het behoud van de drie prioritaire habitattypen waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen.

De zienswijze is overgenomen. Het duinterrein is op bedoelde plek tot aan het Hoek van Hollandpad opgenomen wegens het voorkomen van de habitattypen grijze duinen (H2130) en duindoornstruwelen (H2160).

Meerdere insprekers verzoeken de bebouwing van het Hoogheemraadschap van Delfland gelegen ten zuiden van Kijkduin, nabij het voormalige zeehospitium, niet op de kaart te exclaveren, omdat deze onder de algemene exclaveringsformule valt.

De zienswijze heeft niet geleid tot wijziging van het besluit. De algemene beleidslijn is om bebouwing ook op de kaart te exclaveren omdat vele andere zienswijzen daarom hebben gevraagd uit een oogpunt van duidelijkheid (zie Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.7).

Een inspreker geeft aan dat, hoewel de Slaperdijk ten noorden van Monster is toegevoegd, de topografische grens beter aansluit bij het beheergebied.

Een inspreker verzoekt om opname van een deel van de Slaperdijk ten zuiden van Ter Heijde. De inspreker meent dat dit terrein in ecologisch opzicht een waardevol onderdeel is van de omringende duinen, waar grijze duinen (H2130) voorkomen.

Een inspreker verzoekt de begrenzing uit te breiden ten noordoosten van Ter Heijde aan beide kanten van het slag/fietspad. De voorgestelde uitbreiding is ecologisch gezien onderdeel van het duin en de Slaperdijk, aldus de inspreker.

De zienswijzen hebben niet geleid tot wijziging van het besluit. Het is niet duidelijk wat insprekers precies bedoelen. De Slaperdijk ten noorden van Ter Heijde is reeds opgenomen tot aan de Molenslag en ten zuiden van Ter Heijde vanaf de Jan van Galenstraat (tevens onderdeel van beschermd natuurmonument Kapittelduinen). Ter hoogte van Ter Heijde is de Slaperdijk versnipperd door wegen en paden; habitattypen zijn daar niet aanwezig. Het terrein tussen Ter Heijde en Molenslag is reeds onderdeel van het gebied.

Meerdere insprekers verzoeken om de bestaande bebouwing van het Hoogheemraadschap van Delfland tussen Slag Arendsduin en Slag Beukel in de begrenzing op te nemen. De insprekers menen dat de bestaande bebouwing in het noordelijke deel onder de algemene exclaveringsformule valt. Het zuidelijke deel van de exclave zal gesaneerd worden, en zal bestemd worden als natuurterrein.

De zienswijze is gedeeltelijk overgenomen. Het zuidelijke deel valt niet meer onder de exclavering (zie paragraaf 3.3). Zolang de bebouwing nog aanwezig is, zal de tekstuele exclaveringsformule nog wel blijven gelden.

Een inspreker wil graag het huidige gebruik van het parkeerterrein en de bebouwing bij Slag Beukel voortzetten. In de kustvisie is de mogelijkheid opgenomen de parkeerplaats en bebouwing te verplaatsen naar Slag Arendsduin. De inspreker meent dat de behoefte aan parkeergelegenheid bij het strand tussen Ter Heijde en Slag Vlugtenburg groot is en dat er geen alternatief is voor verplaatsing. Een inspreker wil graag het huidige gebruik van het parkeerterrein bij Camping Molenslag voort zetten. De inspreker meent dat de behoefte aan parkeergelegenheid bij het strand groot is en dat er geen alternatief is.

De zienswijzen hebben niet geleid tot wijziging van het besluit. Het actuele gebruik ten tijde van de aanwijzing kan worden voortgezet als bestaand gebruik. Voor verplaatsing en aanleg van nieuwe voorzieningen geldt de vergunningprocedure.

Meerdere insprekers verzoeken om twee kleine exclaves gelegen tussen de Nieuwlandsedijk en Slag Stuifkenszand te verwijderen omdat deze onder de algemene exclaveringsformule vallen. Daarnaast worden deze gebouwen verplaatst in het kader van het project "Duincompensatie Delflandse Kust".

De zienswijze is overgenomen. De aanwezige bebouwing is inmiddels zeewaarts verplaatst (buiten het Natura 2000-gebied).

Meerdere insprekers verzoeken de begrenzing van het gebied uit te breiden tot aan de Strandweg en Badweg in Hoek van Holland. De insprekers menen dat een aanzienlijk deel van deze strook dezelfde habitattypen kent als in de rest van het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen. De insprekers merken daarnaast op dat de strook tussen de Strandweg/Badweg en de Nieuwe Waterweg ook ecologisch kwalificeert voor aanwijzing, door de aanwezigheid van onder andere witte duinen (H2120) en grijze duinen (H2130). Opname van deze strook binnen de Natura 2000-begrenzing is bovendien in overeenstemming met de opname binnen de Ecologische Hoofdstructuur, die al eerder heeft plaatsgevonden.

De zienswijze heeft niet geleid tot wijziging van het besluit. De grens volgt die van het beschermd natuurmonument Kapittelduinen. Mede gelet op de omvang van het gebied zijn waarden in de bedoelde strook slechts in beperkte mate aanwezig. De strook bestaat voor ruim een derde uit bebouwing, opslagterrein en verhardingen.

Een inspreker verzoekt in het aanwijzingsbesluit duidelijk op te nemen dat de begrenzing aan de zee kant start vanaf de duinvoet en dat wanneer deze zich verplaatst, hetzij door natuurlijke aangroei hetzij door menselijke activiteiten zoals suppletie van zand, tevens de grens van het gebied aangepast wordt.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. In paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting is een alinea opgenomen over het grensverloop langs de duinvoet aan de strandzijde.

Een inspreker merkt op dat voor het opstellen van bestemmingsplannen een grotere nauwkeurigheid is vereist voor het in beeld brengen van de grenzen dan is aangegeven in het ontwerp-aanwijzingsbesluit.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Artikel 10a, vierde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 vereist dat een aanwijzingsbesluit vergezeld gaat van een kaart, waarop de begrenzing van het gebied nauwkeurig wordt aangegeven. Er is niet voorgeschreven welke schaal de kaart moet hebben. De gebruikte kaarten hebben de schaal van 1:25.000. Op de kaarten is de nauwkeurigheid ongeveer 2,5 meter (lijndikte 0,1 mm). De grenzen van het gebied volgen topografische of kadastrale lijnen. In de meeste gevallen is dit onderscheid op de kaart zichtbaar: in geval van het volgen van een topografische lijn valt het gekleurde vlak (begrensd gebied zoals aangeduid in de legenda) samen met een topografische lijn die onderdeel uitmaakt van de gebruikte topografische ondergrond. Kadastrale lijnen zijn in het veld vaak gemarkeerd door een hek of een andere vorm van een erfafscheiding. Kadastrale lijnen zijn gevolgd indien een topografische lijn ontbreekt maar waar wel het volgen van een eigendomsgrens wenselijk wordt geacht

(zie ook voetnoot bij paragraaf 3.3 over de inschrijving van de aanwijzing in het kadastrale register). Al met al is aan de hand van de kaart, kadastrale percelen en de situatie in het veld nauwkeurig te bepalen waar de grens van het aangewezen Natura 2000-gebied loopt. De begrenzing in GIS (Geografisch Informatiesysteem) aan de hand waarvan de kaarten worden vervaardigd, kan daarbij ook een hulpmiddel zijn om tot een grensbepaling te komen die nauwkeuriger is dan een papieren kaart toelaat.

De toelichting op de kaart in de paragraaf "Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen" is in de definitieve besluiten beperkt tot de algemene exclaveringsformule voor bebouwing, wegen en spoorlijnen. Verdere toelichting wordt overbodig geacht en is in sommige gevallen ook verwarrend omdat de begrenzing op de kaart leidend is (met inachtneming van de algemene exclaveringsformule).

Een inspreker geeft aan dat in de voor inspraak aangeboden stukken wordt gesteld dat bij de begrenzing rekening is gehouden met een in hydrologisch opzicht samenhangend geheel van gebiedsdelen. Een onderbouwing van die uitspraak is volgens de inspreker niet terug te vinden.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De door inspreker bedoelde uitspraak betreft een algemeen uitgangspunt dat niet van toepassing is op dit Natura 2000-gebied dat primair is begrensd op grond van de actuele (en potentiële) aanwezigheid van (duin)habitattypen. De begrenzing stemt grotendeels overeen met die van de beschermde natuurmonumenten Solleveld en Kapittelduinen.

4 REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie" te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie".

Verder is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd" te schrappen omdat met de formulering in het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen "natuurlijke kenmerken" en "instandhoudingsdoelstellingen".

Er zijn vragen gesteld over de gestelde nationale doelen, de monitoring in Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden. In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een landelijk gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. De vrees wordt uitgesproken dat dit niet het geval is. Daarnaast wordt er verzocht om voor die soorten en habitattypen, waarvoor sprake is van een ongunstige staat van instandhouding, zowel landelijk als op gebiedsniveau een herstelopgave te formuleren tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het achterwege laten van adequate herstelopgaven wordt door insprekers als onacceptabel gezien en in strijd met de wettelijke verplichtingen.

In een zienswijze is gevraagd om alsnog, voor de soorten en habitattypen die zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding bevinden, minimaal complementaire doelen op te nemen in de gebieden waar herstelmogelijkheden zijn of migratie kan plaatsvinden.

Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Anderzijds wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (financiële) inspanningen bereikt kunnen worden. Er wordt over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelstellingen veel geleund wordt op informatie over het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren, die niet gebaseerd is op voldoende wetenschappelijke gegevens. Het is onduidelijk of deze waarden daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen, dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied Solleveld & Kapittelduinen voor de recreatie, waarbij met name een ongestoord toeristisch gebruik van de stranden van groot belang is voor de lokale economie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit in Europa vastgelegd. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van deze instandhoudingsdoelstellingen en de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen en soorten gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer de planten- en diersoorten die typisch zijn voor de habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied van de betreffende soort.

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. In de aangepaste formulering van het tweede algemene doel is niet de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn (artikel 2) gevolgd, omdat het in de Richtlijn een algemene doelstelling van de Richtlijn betreft en in dit geval om de gebiedsspecifieke invulling daarvan gaat. Meer in het bijzonder: een Europese Richtlijn kan een bijdrage leveren aan het waarborgen van de biologische diversiteit, maar een gebied kan alleen bijdragen aan het behoud van de biologische diversiteit. Verder is de term "natuurlijke kenmerken" in de algemene doelen gehandhaafd, omdat dit een begrip is dat in de Richtlijn ook gebruikt wordt in verband met de bescherming van de gebieden (artikel 6).

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een habitatype of soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Contour "haalbaar en betaalbaar"

In de paragrafen 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd is op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij heeft het uitgangspunt "haalbaar en betaalbaar", zowel landelijk als per gebied, nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op relatief eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te kunnen streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen

onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of staat de inspanning in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (H2130A). Voor dit habitatype zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour “strategisch lokaliseren”

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van “strategisch lokaliseren”: behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden.

In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn duurzamere situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van één of meerdere kernopgaven (“sense of urgency”)²⁷, op de korte én lange termijn, aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat het resultaat van de bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2005)²⁸ is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of mogelijke klimaatveranderingen. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om verslechtering van habitattypen en leefgebieden van (vogel)soorten te voorkomen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In bijlage B.3 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen waarvoor gebieden zijn aangewezen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de

²⁷ Een “sense of urgency” is toegekend aan een gebied als binnen tien jaar (na 2005) mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Zie verder bijlage 2 begrippen en definities uit de Nota van Antwoord (2007).

²⁸ Ministerie van LNV (2005): Natura 2000 contourennotitie. Kaders voor Natura 2000-doelen, besluiten en beheersplannen. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden geëvalueerd en zo nodig kunnen worden bijgesteld (zie ook Nota van Antwoord, paragrafen 3.4 en 3.14):

- bij de definitieve aanwijzing;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de gunstige staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waar het gebied voor is aangewezen niet in gevaar komt. De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of de soort. Ook bij de formulering van een doel voor vogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt het erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een gunstige staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme

Beseft wordt dat Solleveld & Kapittelduinen een belangrijk onderdeel uitmaakt van het Zuid-Hollandse toeristische product. De duinen zijn de belangrijkste trekpleister voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven vindt dat de aard van het gebied zo moet blijven. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragrafen 4.1.3 en 4.1.4 van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden. Dit specifieke gebied is een natuurgebied waar, ondanks de toeristische druk, natuurwaarden zich hebben kunnen handhaven of kunnen ontwikkelen. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van habitattypen of soorten noodzakelijk om een herstelopgave te formuleren, zoals bijvoorbeeld geldt voor grijze duinen, *kalkrijk* (H2130A) en grijze duinen, *kalkarm* (H2130B) in dit betreffende gebied. Wanneer er een herstelverplichting is, dient bij de te nemen maatregelen rekening te worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen is dat gedaan. Het afwegen van ecologie en economie gebeurt ook in het stelsel van vergunningverlening. Zie verder paragraaf 3.5 van de Nota van Antwoord.

De "ten gunste formulering"

Binnen het juridische kader van de Habitatrichtlijn is verslechtering van aanwezige waarden niet toegestaan. In aanwijzingsbesluiten wordt met een "ten gunste formulering" een uitzondering gemaakt als er uitbreiding moet plaatsvinden van een in ongunstige staat verkerend habitatype of soort én die uitbreiding alleen kan plaatsvinden ter plekke van een reeds aanwezig ander habitatype of leefgebied van een soort en het geen uitstel duldt (Natura 2000 doelendocument). Ook het onderhavige besluit kent bijvoorbeeld de bepaling dat de oppervlakte duindoornstruwelen (H2160) mag afnemen ten behoeve van de habitattypen grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190). Er moeten maatregelen genomen worden om de oppervlakte van grijze duinen en vochtige duinvalleien te vergroten en hierbij is het toegestaan dat dit deels ten koste gaat van duindoornstruwelen.

Onderbouwing besluiten

In diverse ecologische rapporten²⁹ en databanken zijn de natuurwaarden en vogelgegevens van Nederland beschreven. Het is voor de selectie of ecologische onderbouwing van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven. Wel wordt in paragraaf 4.4 van deze Nota van toelichting een globale, niet-uitputtende, omschrijving gegeven van de verspreiding van de habitattypen en soorten in dit gebied.

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit. Met betrekking tot de vraag op welke wijze de gunstige staat van instandhouding voor een bepaald habitatype of een bepaalde soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype of de betreffende soort een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toebedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006). De kernopgaven zijn in deze procedure dan ook niet aan inspraak onderhevig.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Indien een soort of habitatype landelijk in een ongunstige staat van instandhouding verkeert, betekent dit niet automatisch dat in alle gebieden waar de betreffende waarde voorkomt hiervoor een hersteldoelstelling moet worden geformuleerd. In de Natura 2000 contourennotitie (2005) en het Natura 2000 doelendocument (2006) staan de hoofdlijnen voor het formuleren van de Natura 2000 doelen uitgewerkt. Daarmee is het Europese kader toegespitst op de Nederlandse situatie. Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Deze richten zich op de kwaliteit en oppervlakte van het habitatype of van het leefgebied van een soort. Voor soorten wordt daarnaast een doel gesteld voor de gewenste populatie. Voor sommige soorten en vrijwel alle vogels zijn hierbij richtinggevende aantallen genoemd. Deze dienen als (minimale) draagkracht voor het leefgebied binnen de begrenzing van het gebied. In het geval van herstel is de uitwerking van de landelijke doelen middels het principe van "strategisch lokaliseren" bepaald. Dat wil zeggen dat de herstelopgave is neergelegd in de gebieden waar de meeste potentie is om het habitatype of het leefgebied van de soort te verbeteren. Voor verspreid voorkomende habitattypen en soorten is het niet mogelijk om de landelijke doelstellingen alleen binnen het Natura 2000-netwerk te realiseren. Opgaven buiten het Natura 2000-netwerk worden via ander natuurbeleid gerealiseerd, zoals de Flora- en faunawet en de Ecologische Hoofdstructuur. Voor een aantal habitattypen is in het Natura 2000 doelendocument de expliciete keuze gemaakt om niet te streven naar een gunstige staat van instandhouding (Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 138).

Bij de evaluatie in 2015 worden zowel de ambities van de gebiedsdoelen als de landelijke instandhoudingsdoelstellingen tegen het licht gehouden en wordt bekeken of bijstelling nodig is.

Monitoring

Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. Het ministerie van EL&I zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de

²⁹ Zie voor een overzicht van de bronnen onder andere Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden, bijlage 3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

monitoringsparagraaf in de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met het betrokken bevoegd gezag (ministerie van EL&I, ministerie van Infrastructuur en Milieu, ministerie van Defensie en de provincies (Interprovinciaal Overleg)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrichtlijngebied. Als uitgangspunt geldt echter wel dat er geen verslechtering mag optreden ten opzichte van 2004, het moment waarop door Brussel de communautaire lijst met Habitatrichtlijngebieden is vastgesteld. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde oppervlakte leefgebied en/of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitatypes per gebied. In de Nota's van toelichting bij de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of herstelopgave geldt. Zo is bijvoorbeeld een behoudopgave geformuleerd als er onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord staat als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De "bestaande budgetten" waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden³⁰. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. Daartoe behoren de maatregelen die vallen onder het Subsidiestelsel Natuur- & Landschapsbeheer (vanaf 2010) en de provinciale subsidieregelingen zoals de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Verder is er in het kader van het LIFE+-programma vanuit de Europese Commissie geld beschikbaar voor overheden en NGO's voor co-financiering van de ontwikkeling, implementatie, monitoring, evaluatie en communicatie van het Europees milieu- en natuurbeleid en van wetgeving op dit gebied, bijvoorbeeld voor projecten die gericht zijn op maatregelen voor behoud en herstel van Natura 2000-waarden.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker wijst op onduidelijkheid omtrent de "oude doelen" voor de gebiedsdelen met de voormalige status van "natuurmonument". De inspreker stelt voor om de zinsnede, in paragraaf 4.4 van het ontwerpbesluit, dat de instandhoudingsdoelen "mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit" hebben, op te schalen door deze bijvoorbeeld op te nemen als een afzonderlijk complementair doel.

³⁰ De door de provincies opgestelde lijsten met gebieden die in het kader van het verdrogingsbeleid met voorrang worden aangepakt.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De laatste stand van zaken met betrekking tot natuurmonumenten is beschreven in paragraaf 5.5 van de Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt om, in het kader van het Project Mainportontwikkeling Rotterdam, in het aanwijzingsbesluit op te nemen: "Duincompensatie: De Tweede Maasvlakte heeft significante negatieve effecten op vochtige duinvallen (H2190A). Ter compensatie zal aansluitend aan de zeezijde tussen Hoek van Holland en Ter Heijde nieuw duingebied van dit type gerealiseerd worden." Ook verzoekt de inspreker om, in het kader van het Project Mainportontwikkeling Rotterdam, in het aanwijzingsbesluit op te nemen: "Duincompensatie: De Tweede Maasvlakte heeft significante negatieve effecten op grijze duinen (H2130). Ter compensatie zal aansluitend aan de zee kant nieuw duingebied van dit type worden gerealiseerd."

Op 25 mei 2011 is het gebied Spanjaards Duin voorlopig aangewezen als Natura 2000-gebied (PDN/2011-099A).³¹

Een inspreker verzoekt om de instandhoudingsdoelstelling voor grijze duinen (H2130) te wijzigen in "uitbreiding oppervlakte".

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Op pagina 25 en 26 is toegelicht dat, vanuit het principe van strategisch lokaliseren, is gekozen voor een behoudsdoelstelling voor het oppervlak.

Een inspreker merkt op dat voor het habitatype grijze duinen (H2130) een behoudopgave voor oppervlakte is geformuleerd, terwijl in de toelichting een oppervlakte-uitbreiding is geformuleerd.

De toelichting is in lijn gebracht met de behoudopgave in de doelstelling. Zie paragraaf 5.3.

Een inspreker verzoekt een gunstige formulering op te nemen voor duinheiden met struikhei (H2150). De inspreker geeft aan dat voor dit habitatype kwaliteitsverbeterende maatregelen genomen worden, zoals het kleinschalig terugdringen van struweel en bos.

De zienswijze is deels overgenomen. Het aanwijzingsbesluit is niet het aangewezen medium voor het noemen van maatregelen. Deze komen in het beheerplan aan de orde. De toelichting op het doel is aangepast, zie hiervoor paragraaf 5.3.

Een inspreker stelt voor om voor het habitatype duinbossen (H2180) de instandhoudingsdoelstelling te veranderen in "verbetering kwaliteit". De inspreker geeft aan dat de kwaliteit van dit habitatype in het Staelduinse Bosch de afgelopen tien jaar sterk is afgenomen, maar dat bij de beheerder middelen ontbreken om verruiging tegen te gaan en de waterhuishouding te optimaliseren.

De zienswijze is overgenomen, zie voor een nadere toelichting bijlage B.3.

Meerdere insprekers verzoeken de doelstelling voor vochtige duinvalleien, open water (H2190A) toe te voegen met een behoudopgave omdat het deelgebied De Banken hieraan voldoet. De insprekers verzoeken de kwaliteitsdoelstelling voor het subtype B te wijzigen in "verbetering kwaliteit". De insprekers menen dat er grote potentie is voor herstel in de Kapittelduinen ten westen van de strandboulevard omdat er nog steeds kenmerkende soorten te vinden zijn. Goed ontwikkelde duinvalleien vormen een verbindende schakel tussen de Natura 2000-gebieden Voornes Duin (100) en Meijndel & Berkheide (097).

De zienswijzen zijn deels overgenomen. Er is geen doelstelling voor het subtype open water toegevoegd, omdat het habitatype niet in deze vorm in het gebied voorkomt. De doelstelling voor het subtype kalkrijk (H2190B) is aangepast van "behoud oppervlakte en kwaliteit" naar "uitbreiding oppervlakte en verbetering

---

³¹ Stcrt. 2011, 9222.

kwaliteit". In het gebied blijken potenties aanwezig hiervoor en het sluit aan bij geplande beheerontwikkelingen. Zie voor verdere informatie Bijlage B.3 van de Nota van toelichting.

Enkele insprekers menen dat Solleveld & Kapittelduinen ook aangewezen moet worden voor de nauwe korfslak (H1014). Een inspreker merkt op dat het voorkomen van deze soort daar onlangs weer is vastgesteld. Andere insprekers menen dat de relatieve bijdrage van Solleveld & Kapittelduinen overeenkomt met die van Natura 2000-gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Manteling van Walcheren (117), die wel een instandhoudingsdoelstelling voor de nauwe korfslak kennen.

De zienswijze is overgenomen. Zie bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker is van mening dat broedgelegenheid voor kustvogels zoals sterns en plevieren behoort tot één van de belangrijkste broedvogelopgaven. De inspreker meent dat in de Delta-regio relatief lage doelstellingen zijn gekozen voor soorten als grote stern (A191), visdief (A193) en dwergstern (A195). De inspreker verzoekt een meer ambitieuze doelstelling voor deze soorten. Een andere inspreker verzoekt de regiodoelstelling voor de dwergstern (A195) bij te stellen van 300 naar 500 broedparen, conform het adviesrapport van het Expertisecentrum van LNV (Parameters Ecosysteendoelen Noordzee, 2002), omdat de Delta belangrijk is voor deze soort.

De zienswijzen hebben niet geleid tot wijziging van dit besluit. Het gebied Solleveld & Kapittelduinen is niet als Vogelrichtlijngebied aangewezen. Daarnaast wordt dit gebied niet gerekend tot het Deltagebied, de regio waar voor de genoemde soorten wel (regionale) doelen aan de orde zijn.

5 REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Er wordt door diverse insprekers gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de ondernemers in en nabij het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de externe werking, de relatie met het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000, de relatie met de Kaderrichtlijn Water en de relatie met bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt.

In het beheerplan zal duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, waar habitattypen en leefgebieden van soorten onderdeel van uitmaken, kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet van toepassing op de beoordeling van effecten op Natura 2000-gebieden. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij³² werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake kan zijn van verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

In de paragrafen 3.15, 4.6.4 en 4.6.9 van de Nota van Antwoord staat dat een belangrijk deel van de aan te wijzen Natura 2000-gebieden, zoals dit gebied, reeds onder de oude Natuurbeschermingswet als beschermd of als staatsnatuurmonument was aangewezen. Op grond van artikel 15a van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt een besluit tot aanwijzing van een beschermd natuurmonument zodra het gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied en voor zover het beschermd natuurmonument binnen dat Natura 2000-gebied ligt. Dat betekent dat wanneer een deel van het beschermd natuurmonument buiten het Natura 2000-gebied ligt, de oude aanwijzing als natuurmonument voor dat gebiedsdeel van kracht blijft. Voor Vogelrichtlijngebieden was dit reeds aan de orde.

De instandhoudingsdoelstelling heeft, voor het deel van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzing als beschermd natuurmonument betrekking had, vanaf dat moment mede betrekking op de doelstellingen van dat beschermd natuurmonument ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het

³² Wet van 9 juni 1994, houdende tijdelijke regeling inzake de ammoniakdepositie veroorzaakt door veehouderijen (Interimwet ammoniak en veehouderij). Staatsblad 1994, nr. 634.

natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Bepalingen uit de aanwijzingen tot beschermd natuurmonument over natuurschoon, rust, stilte en over de natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermde natuurmonument blijven gewoon van kracht en kunnen mede de inhoud van het beheerplan gaan bepalen. Zie voor verdere toelichting met betrekking tot beschermde natuurmonumenten paragraaf 5.5 Beschermde natuurmonumenten van de Nota van toelichting.

Bestaand gebruik: peildatum en vergunningplicht

In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en hoe daarmee wordt omgegaan.

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals fietsen, wandelen of het laten loslopen van de hond. In het aanwijzingsbesluit staat alleen voor welke waarden het gebied is aangewezen en wat de grens van het betreffende gebied is. In het besluit zelf is niet aangegeven of, en onder welke voorwaarden, een activiteit kan worden toegestaan.

Op grond van de huidige Natuurbeschermingswet 1998 geldt een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verslechteren of een significant verstorend effect hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Het gaat daarbij niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke of significant verstorende activiteiten.

In de wet is op deze vergunningplicht een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik. Deze uitzondering geldt niet indien dat gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied. De Natuurbeschermingswet 1998 omschrijft bestaand gebruik als "iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht en sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd en iedere handeling die op het moment van aanwijzing van een gebied als beschermd natuurmonument of ter uitvoering van richtlijn 79/409/EEG dan wel op het moment van aanmelding bij de Europese Commissie van een gebied ter uitvoering van artikel 4, eerste lid, van richtlijn 92/43/EEG werd verricht en sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd, voor zover die aanwijzing of aanmelding plaatsvindt na 1 oktober 2005."

Om te voorkomen dat het bestaand gebruik de kwaliteit van de natuurlijke habitattypen en de leefgebieden van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert en dat er door bestaand gebruik storende factoren optreden die een significant effect kunnen hebben op de soorten waar het gebied voor is aangewezen, draagt het ministerie van EL&I de verantwoordelijkheid dat er in het gebied passende maatregelen genomen worden. In het uiterste geval kan dit betekenen dat op last van het ministerie van EL&I het bestaande gebruik wordt stilgelegd. Het initiatief daartoe zal in alle gevallen van het ministerie van EL&I uitgaan. Een vergunning blijft echter noodzakelijk als een bedrijf zich nieuw vestigt of wanneer een (bestaande) activiteit wordt uitgebreid of gewijzigd.

In het beheerplan zal het bestaande gebruik beschreven moeten worden en zal zo nodig aan voorwaarden worden gebonden. Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen wordt gezet, worden geen activiteiten per definitie gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden dan ook als bestaand gebruik wordt aangemerkt, wil nog niet zeggen dat deze activiteit in het beheerplan zal worden toegestaan. Dat geldt ook voor inrichtingen die niet vergunningplichtig zijn volgens het Besluit landbouw milieubeheer (2006)³³ uit de Wet milieubeheer of reeds in het bezit zijn van een milieuwetvergunning.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk

³³ Besluit van 13 juli 2006, houdende regels voor akkerbouw- of tuinbouwbedrijven met open grondteelt, melkrundveehouderijen, gemechaniseerde loonbedrijven, witloftrekkerijen, teeltbedrijven met eetbare paddestoelen, paardenhouderijen, kinderboerderijen, kleinschalige veehouderijen, spoelbassins en opslagen van vaste mest (Besluit landbouw milieubeheer).

dat de grenzen van deze gebieden zijn bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. Terreindelen die van mindere kwaliteit zijn, kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen³⁴, provinciale waterplannen en waterbeheerplannen van de waterschappen geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (zie ook paragraaf 6.3.2 van de Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering en kustbeheer in relatie tot Natura 2000

De veiligheid van de gebieden geldt als een dwingende reden van groot openbaar belang die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen met een significant effect in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen. Dat betekent dat Natura 2000 het waarborgen van de (kust- en water)veiligheid niet in de weg zal staan. Zie ook paragraaf 6.3.3 van de Nota van Antwoord. Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde in de Natura 2000-beheerplannen (zie ook paragraaf 1.1.8 van de Nota van Antwoord).

Relatie met stikstof

In paragraaf 6.2 van de Nota van Antwoord wordt ingegaan op het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000. Bij het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor veel Natura 2000-gebieden spelen de negatieve gevolgen van stikstofdepositie, met name ammoniak, een belangrijke rol. Om duidelijkheid te bieden tot het moment van vaststellen van de beheerplannen is besloten interim-beleid te ontwikkelen. Dit zogenoemde toetsingskader Ammoniak en Natura 2000 is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk samen opgesteld en in februari 2007 bestuurlijk geaccordeerd. Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) heeft ingestemd met dit akkoord. Op 22 mei 2007 is het als handreiking aan het bevoegd gezag verstuurd en tevens aan de Tweede Kamer. Met behulp van het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000 konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden mochten uitbreiden of niet. Ook konden provincies met het toetsingskader beoordelen of nieuwe bedrijven zich er konden vestigen. De ammoniakuitstoot was daarbij bepalend.

In maart 2008 heeft de Raad van State echter geoordeeld dat het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000 onvoldoende zekerheid biedt dat de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Het toetsingskader is daardoor vervallen als generiek instrument.

Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de Taskforce Trojan ingesteld. De taskforce heeft aangegeven dat er verschillende factoren van invloed zijn op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen; stikstofdepositie is er één van. Het rapport van deze taskforce heeft vervolgens geleid tot een proeve van een handreiking voor het bevoegd gezag die op 24 november 2008 aan de Tweede Kamer³⁵ is gestuurd. Deze handreiking is een hulpmiddel en bevat aanwijzingen voor de beoordeling van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten in of in de omgeving van Natura 2000-gebieden die stikstofdepositie veroorzaken. Het is aan het bevoegd gezag om maatwerk te leveren bij de beoordeling van (voorgenomen) activiteiten en daarbij zoveel mogelijk de relevante factoren die hierop van invloed zijn te betrekken. Zo kan bijvoorbeeld – afhankelijk van de situatie – een afname van depositie worden verrekend met de depositie veroorzaakt door de activiteit die ter beoordeling voorligt (saldering), zodat ruimte ontstaat voor economische ontwikkeling. Het voordeel hiervan is dat economische ontwikkeling, mits deze gepaard gaat met afname van de milieudruk, het realiseren van

³⁴ Plannen op grond van de Wet van 31 januari 2002, houdende regels inzake de reconstructie van concentratiegebieden (Reconstructiewet concentratiegebieden). Staatsblad 2002, nr. 115.

³⁵ Tweede Kamer, 2008-2009, 30654, nr. 62.

instandhoudingsdoelstellingen dichterbij kan brengen. Dit dient echter op gebiedsniveau op ecologische wijze onderbouwd te worden.

In de Crisis- en herstelwet is een stikstofvoorziening opgenomen die regelt dat indien er geen sprake is van een toename van stikstofdepositie er een vrijstelling van de vergunningplicht geldt voor het aspect stikstof. Verder komt er een Programma Stikstof gericht op borging van de dalende lijn van de depositie.

In het Natura 2000-gebied Solleveld & Kapittelduinen is het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (H2130B) het meest gevoelig voor stikstof³⁶.

Kaderrichtlijn Water

Solleveld & Kapittelduinen maakt deel uit van het stroomgebiedbeheerplan voor de Rijn-Delta³⁷ dat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vastgesteld is. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Tot gebiedsspecifiek maatwerk behoort bijvoorbeeld de door de waterschappen opgestelde Gewenst Grond en Oppervlakte Water Regimes (GGOR's)³⁸.

Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen.

Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

Waterwinning

Zie Nota van Antwoord paragraaf 4.5.2.

---

³⁶ Van Dobben en Van Hinsberg (2008): Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitatypes en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

³⁷ <http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/>

³⁸ De te nemen maatregelen voor grondwater worden gebiedsspecifiek vastgesteld via het GGOR in het stroomgebiedbeheerplan dat opgesteld wordt naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water (EU-richtlijn voor waterkwaliteit).

6 REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

6.1 ALGEMEEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. In een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming een soort als de nauwe korfslak (H1014). Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

De Nota van Antwoord gaat in paragraaf 1.4 in op de relatie tussen de aanwijzingsbesluiten en de nog op te stellen beheerplannen. De onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een verbijzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld ("koppelingsafspraken"). De provincies zijn voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de betrokken partijen in de gebieden concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. Deze afspraak beoogde draagvlak te creëren voor de beheerplannen en de implementatie daarvan en meer inzicht te geven in de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen en de begrenzing. De besluitvorming over de definitieve aanwijzingsbesluiten van deze gebieden is daarom uitgesteld tot na 1 september 2009. Voor dit Natura 2000-gebied zijn daarover afspraken gemaakt met de minister van LNV. In het kader van de "koppelingsafspraken" hebben de provincies tot 1 september 2009 de mogelijkheid gehad om gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen in te dienen die voortkwamen uit de opgestelde concept-beheerplannen. De wijzigingsvoorstellen zijn in samenhang met de zienswijzen en op eenzelfde manier, zorgvuldig in overweging genomen. Bij brief van 26 januari 2010 zijn de provincies op de hoogte gebracht van hoe de minister voornemens is met de voorstellen van de provincies in het definitieve besluit om te gaan. Binnen het reguliere proces van de aanwijzing zijn alle overige zienswijzen behandeld.

Voor de gebieden waarvoor op 1 september 2009 nog geen concept-beheerplan was opgesteld, geldt dat evident nieuwe inzichten uit het beheerplanproces eveneens in het reguliere aanwijzingstraject zijn meegenomen, ook hier met inachtneming van de ingediende zienswijzen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.5 en 4.2 van de Nota van Antwoord staat vermeld, kan bestaand gebruik een plaats in het beheerplan krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik, echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In het beheerplan zal dus ook aan de orde komen of bestaand gebruik (mogelijk onder voorwaarden) vergunningvrij kan worden uitgevoerd of dat een activiteit

het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen bemoeilijkt en daardoor vergunningplichtig is in het kader van de Natuurbeschermingswet.

De opstellers van het beheerplan zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik om willen gaan en hoe zij dit in het beheerplan zullen opnemen. Mogelijk kan niet voor al het bestaand gebruik ten tijde van het vaststellen van het beheerplan worden bepaald wat het effect is op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gevallen van bestaand gebruik zal dan ook tijdens de looptijd van het beheerplan (maximaal 6 jaar) een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.

De bescherming van een habitatype zoals duinheiden met struikhei (H2150) is een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor de bescherming van een bepaald habitatype bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, zoals begrazing met fjordenpaarden en galloways, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Dat kan betekenen dat er ook maatregelen buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Jacht, wildbeheer en schadebestrijding worden gereguleerd door de bepalingen van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat zienswijzen over dit onderwerp geen directe relatie hebben met de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, maar met de bepalingen van de Flora- en faunawet. De huidige regels voor jacht en wildbeheer volgens de Flora- en faunawet zijn door de aanwijzing als Natura 2000-gebied niet gewijzigd. Over wildbeheer en schadebestrijding zijn afspraken gemaakt in het Faunabeheerplan. Zie verder paragraaf 6.4.2 van de Nota van Antwoord.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Per gebied is één bevoegd gezag de zogenaamde voortouwnemer voor het opstellen van het beheerplan. Voor dit gebied is dat Provincie Zuid-Holland. Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden of vertegenwoordigers te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer of hun vertegenwoordigers te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

6.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Een inspreker meent dat in de beheerplannen specifiek aandacht moet zijn voor handhaving in de voor recreatie afgesloten gebieden. Diverse delen kennen problemen met handhaving van niet-bedoelde vormen van recreatie, zoals het buiten de paden recreëren en het laten loslopen van honden.

Recreatieve activiteiten in het gebied en allocatie daarvan vallen binnen de gestelde regels zoals die worden uitgewerkt in het beheerplan. Het toezicht op deze activiteiten zal aan de orde komen in een handavingsparagraaf van het beheerplan.

Enkele insprekers geven aan dat het vernattingsbeleid van de duinen heeft geleid tot schade voor bloembollentelers en heeft geleid tot een uitspraak hierover door de Raad van State. De insprekers geven aan dat het probleem dat door het vernattingsbeleid is ontstaan duidelijk maakt dat er een gebrek aan inzicht in de gebiedshydrologie is, en verwachten niet dat dit inzicht beter is in andere kustgebieden. De insprekers menen dat een evenwichtige afweging van belangen inzake Natura 2000-gebieden daarom van grote vraagtekens kan worden voorzien.

Bij het opstellen van de instandhoudingsdoelstellingen is bepaald in welke gebieden uitbreiding en kwaliteitsverbetering het meest kansrijk zijn, aansluiten bij bestaand beleid en de minste inspanning vereisen. Eventuele gevolgen voor de omgeving en daartoe te treffen maatregelen zullen worden uitgewerkt in het beheerplan. In onderhavig gebied is geen sprake van vernatting als Natura 2000-maatregel.

7 REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrictlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaand gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied, door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde) of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. de schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. de vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de realisering van de doelen in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en deze heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren in zienswijzen is verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve indien sprake is van algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De

bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de Staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg

Directie Natuur-, Milieu- en
Faunabeheer

NMF-90-9421

16 augustus 1990

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied "Solleveld", voor zover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat het natuurmonument een schakel vormt in het Nederlandse kustduingebied, welk gebied door een bijzondere combinatie van milieufactoren van internationale betekenis is;

dat het natuurmonument een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap is, zoals dat in de loop der eeuwen is ontstaan als gevolg van een samenloop van natuurlijke factoren en menselijk handelen;

dat het natuurmonument een in ecologisch en landschappelijk opzicht integrerend onderdeel vormt van het duingebied tussen Den Haag en Hoek van Holland;

dat het natuurmonument wordt gevormd door ten oosten van het strand gelegen duinen, duinvalleien, duin- en landgoedbossen, graslanden, duinheiden, struwelen, ruigten en plassen, welke onderdelen in biologisch, geomorfologisch, hydrologisch en landschappelijk opzicht een samenhangend geheel vormen;

dat het natuurmonument wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden die worden bepaald door geologische, geomorfologische en klimatologische omstandigheden.

dat in samenhang met deze verscheidenheid in milieu-omstandigheden zich een aantal waardevolle levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat in het natuurmonument minder algemene plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene in ons land minder algemene tot zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument van belang is als broed-, rust-, fourageer- en doortrekgebied voor vogels, waaronder in ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat het natuurmonument van belang is als biotoop van een aantal soorten amfibieën, reptielen, insecten en zoogdieren, waaronder in ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat het natuurmonument door zijn openheid, reliëf en binnenduinrandbossen van betekenis is uit een oogpunt van natuurschoon;

Overwegende, ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de geomorfologische, biologische en hydrologische kenmerken en processen en het natuurschoon, maar ook de bodemkundige gesteldheid, de met bovengenoemde waarden samenhangende cultuurhistorische hoedanigheid, alsmede de voor de fauna noodzakelijke rust;

Overwegende tenslotte, dat de bescherming van het natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gezien de beschikking van 29 augustus 1989, no NMF-89-6834, houdende het besluit dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van "Solleveld";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland ingezonden beschouwingen en schrifturen, alsmede de ter zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

Gelet op artikel 7, in samenhang met artikel 9, van de Natuurbeschermingswet;

B E S L U I T :

- I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied "Solleveld", voor zover gevormd door de percelen, kadastraal bekend gemeente Loosduinen, sectie H, nrs. 626, 627, 630 t/m 632, 634, 645, 672, 673, 1267, 1333 ged., 1334 t/m 1336, 1337 ged., 1344 ged., 1350, 2356, 2455 ged., 2464, 2468, 2469, 2697, 2703, 2710 ged., 2711 ged., 2736, 2737, 2738, 2749, 2750 t/m 2752, 2753 ged., 2769, 2770, 2800, 2804, 2806, 2852, 2854, 2855, 2856 ged., 2857, 3325, 3473 t/m 3475, 3533, 3539 t/m 3542, 3751, 3752, 4408, 4409 ged., 4466, 4578, 4579, 4767, 4841 ged., 5098 ged., 5242, 5243, 5245, 5246, 5253 t/m 5255, 5260, 5914 ged., 5915, 5918 t/m 5921 (alle ged.), 5922, 5925 ged., 6025 ged., en gemeente Monster, sectie F, nrs. 1420 ged., 1607 ged., 1866, 1867, 1901 ged., 1903, 2077 en 2079 ged., één en ander zoals aangegeven op de bij de beschikking behorende kaart BN 148.

II. Bij deze beschikking gaat een toelichting, die in samenhang met deze beschikking moet worden gelezen.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
voor deze;
DE PLV. SECRETARIS-GENERAAL.

TOELICHTING

Behoort bij beschikking
no. NMF-90-9421

1. Inleiding

Het natuurmonument Solleveld is gelegen in de gemeenten Monster en 's-Gravenhage en beslaat een oppervlakte van circa 350 hectare. Het is een aaneengesloten duingebied, dat gelegen is tussen Kijkduin en Ter Heijde.

Het duingebied Solleveld vormt een integrerend onderdeel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

Met onderhavige beschikking wordt Solleveld als beschermd natuurmonument aangewezen. Het ligt in het voornemen de komende jaren alle daarvoor in aanmerking komende delen van het Nederlandse kustduingebied onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen. Door middel van deze aanwijzingen wordt beoogd het behoud en herstel van de landschappelijk en natuurwetenschappelijk waardevolle delen van het kustduingebied te bevorderen.

Solleveld bestaat hoofdzakelijk uit middenduinen en binnenduinen, gelegen op relatief korte afstand van de zee. In het gebied komen zowel open duinen als struwelen, binnenduinbossen en plaatselijk heide voor. De overgangszone tussen oude en jonge duinen kenmerkt zich door bijzondere botanische waarden.

De oude akkertjes- en wallencomplexen, die waarschijnlijk al van de vroege middeleeuwen dateren zijn ook cultuurhistorisch van belang. Aardwetenschappelijk is het gebied van belang door het over een grote lengte aan elkaar grenzen van oude en jonge duinen.

In het gebied liggen verschillende waterwinwerken.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde de natuurwetenschappelijke betekenis van Solleveld, het natuurschoon, de begrenzing, andere voor dit gebied van kracht zijnde instrumenten, de rechtsgevolgen van de aanwijzing, het huidige gebruik en het gewenste beheer.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis

Geologie, geomorfologie en waterhuishouding

De holocene afzettingen in het natuurmonument bestaan uit zanderige zeebodem- en strandwalafzettingen met daarop oude en jonge duinzanden. Tussen deze duinzanden bevinden zich veenlagen op $\pm$ NAP. Op een diepte van ongeveer 20 meter -NAP komen vrijwel overal kleilagen voor. Lokaal zijn op deze diepte veenlagen aanwezig.

Het natuurmonument is in geomorfologisch opzicht zeer bijzonder. Het is één van de weinige duinterreinen in Nederland waar oude en jonge duinen direct achter de zeereep aan elkaar grenzen. De aan het oppervlak komende afzettingen van de oude duinen zijn kalkarm en zuur.

De jonge duinen zijn kalkrijk. Op de zeereep na is er relatief weinig reliëf aanwezig in het natuurmonument. In het zuidelijk en westelijk deel zijn lage duintjes (tot 5 meter) aanwezig. Verstuivingen komen zeer beperkt voor.

De oorspronkelijk al vrij vlakke delen zijn door de mens verder geëgaliseerd. Stelsels van lage walletjes, zowel in het open duin als in het bosgebied, getuigen van een vroeger landbouwkundig gebruik.

In 1987 is een verzwaring van de zeereep uitgevoerd door middel van zandsuppletie. Het opgespoten zand is deels ingeplant met helm.

Het natuurmonument is van oorsprong een droog terrein. Ten behoeve van de waterwinning en -infiltratie zijn plaatselijk infiltratieplassen en kanalen aangelegd. De grondwaterstand wordt in belangrijke mate bepaald door de waterwinning en -infiltratie in het terrein en de waterpeilen in de zuidoostelijk gelegen polders. De waterkwaliteit wordt vooral bepaald door de kwaliteit van het infiltratiewater.

Flora en vegetatie

Het gebied bestaat globaal gezien uit een open duinlandschap nabij de zee en een bosrijke zone langs de binnenduintrand. In de duinen van de zeereep groeit Helm met plaatselijk Blauwe zeedistel. Landinwaarts domineren op de noordhellingen Helm en Duinriet. De zuidhellingen kennen een ijle begroeiing van Zandzegge en Buntgras met veel mossen en korstmossen. Op plaatsen waar recent een zandsuppletie is uitgevoerd, is deels Helm ingeplant.

De overgangszone tussen de kalkrijke jonge duinen in de zeereep en de oppervlakkig ontkalkte, zure oude duinen wordt gekenmerkt door een fijnkorrelig patroon van veel verschillende vegetatietypen: Duindoorn en Kruiwilg-liguster-struwelen, Helm- en Duinrietgraslanden, soortenrijke noordhellingvegetaties en schaars begroeide zuidhellingvegetaties. Opmerkelijk is hier het veelvuldig voorkomen van Kleine ruit. Lokaal komen enkele, weinig vitale, heideveldjes met Struikheide voor.

Op de vlakke terreinen bestaat de vegetatie uit een fijnkorrelige mozaïek van hoge, soortenarme graslanden en open, lage begroeiingen met mossen en korstmossen. De hoge graslanden hebben een afwisselende dominantie van Duinriet, Zandzegge en Helm. Verspreid komen struikjes voor van ondermeer Braam, Vlier, Kruiwilg, Liguster, Zomereik en Amerikaanse vogelkers. Door de zeewind wordt de zomereik hier zelden groter dan 1 à 2 meter. Op plaatsen waar de begrazingsdruk door konijnen hoog is, hebben zich mos- en korstmosvegetaties ontwikkeld. Hier kwamen soorten voor die kenmerkend zijn voor zuur, oppervlakkig ontkalkt, niet-stuivend zand, zoals Breekblad en Duinklauwtjesmos. Vooral de korstmosvegetaties zijn rijk aan soorten. Tussen de hoge graslanden en de lage mosrijke begroeiingen is een overgangstype met een goed ontwikkelde moslaag aanwezig.

Langs de infiltratieplassen en -kanalen bestaat de oevervegetatie overwegend uit ruigtekruiden. Plaatselijk komt in greppeltjes langs infiltratiewerken een open lage pioniersvegetatie voor met soorten als Greppelrus, Fraai duizendguldenkruid, Bleekgele droogbloem en Late zegge.

Het binnenduinbos in het natuurmonument is grotendeels onderdeel van enkele (voormalige) buitenplaatsen (Ockenburgh, Bremhof (thans Van Leijdenhof) en Ockenrode). Vegetatiekundig is het te rekenen tot het Duin-Eikenbos. De bodem is ontkalkt, humeus en zandig. In het bos komen stinseplanten voor, zoals Wilde hyacint, Lelietje-der-dalen en Voorjaarshelmbloem. Het bos is rijk aan varens, waaronder Brede en Smalle stekelvaren. Ook komen kruiden zoals Rankende helmbloem en Dagkoekoeksbloem voor. Plaatselijk komen Esdoorn, Amerikaanse vogelkers en Braam voor. De exoten Esdoorn en Amerikaanse vogelkers breiden zich de laatste jaren steeds meer uit.

Op enkele open plekken in het zuidwestelijk deel van het bos liggen waardevolle heide- en (korst)mosveldjes. Vooral in het noordoostelijk deel (bosgebied Ockenburgh) komen plaatselijk aangeplante, uitheemse soorten voor, zoals Rhododendron en Taxus, hetgeen kenmerkend is voor landgoedbossen. Verspreid komen enkele naaldbosjes en berkenbosjes voor.

Zeldzame en minder algemene plantesoorten in het natuurmonument zijn: Blauwe zeedistel, Duinsalomonszegel, Kleverige reigersbek, Fakkeldergras, Fraai duizendguldenkruid, Rankende helmbloem, Bleekgele droogbloem, Driedistel, Kruipend stalkruid, Wilde hyacint en diverse mossen en korstmossen, waaronder Cladonia.

In het natuurmonument komen minder algemene paddestoelen voor, zoals Gewimperde aardster, Gewone morielje en Kapjesmorielje.

Fauna

Het natuurmonument is als broed-, rust- en fourageergebied van bijzondere betekenis voor grote aantallen vogelsoorten.

In het duingebied Solleveld zijn circa 280 soorten waargenomen. Ongeveer 70 soorten broeden in het gebied. De vlakke open terreinen met lage begroeiingen zijn vooral van belang als broedgebied voor Patrijs, Gekraagde roodstaart, Roodborsttapuit, Slobeend, Sprinkhaanrietzanger, Tureluur, Kievit, Scholekster, Wulp, Tapuit, Kneu en Graspieper. Deze soorten profiteren van de rust (als gevolg van de afwezigheid van recreanten).

De bossen en struwelen in het natuurmonument vormen broed- en rustgelegenheid voor verschillende soorten als Braamsluiper, Grauwe vliegenvanger, Groene specht, Kleine bonte specht, Boomklever, Boomkruiper, Fluiters, Nachtegaal, Sijs, Wielewaal, Goudvink, Houtsnip en Torenvalk. Vooral het vogelreservaat Ockenburgh in het oosten van het natuurmonument heeft een opvallend hoge broedvogeldichtheid. In dit gebied broedt elk jaar een kolonie Blauwe reigers.

Het bos en duingebied is van belang voor trekvogels, standvogels en winter- en zwerfgasten, zoals Koperwiek, Goudvink, Buizerd, Sperwer en Bosuil.

Een opvallend aspect in het natuurmonument is het voorkomen van vele nesten van de Rode bosmier.

Als zoogdiersoorten kunnen onder meer worden genoemd: Vos, Wezel, Bunzing, Hermelijn, Egel, Eekhoorn, Baardvleermuis, Dwergvleermuis, Laatvlieger, Rosse vleermuis, Watervleermuis, Rosse woelmuis, Dwergspitsmuis en Bosspitsmuis.

In het natuurmonument leven verschillende soorten amfibieën, waaronder de Rugstreeppad en Groene kikker alsmede één reptielesoort, de ernstig bedreigde Zandhagedis.

3. Natuurschoon

Het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door landgoedbossen met soms monumentale eiken en beuken enerzijds en open duingebieden met de daarin gelegen duingraslanden anderzijds verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien. Het is daarom, mede vanwege de uitgestrektheid van het gebied, de mate van reliëf en de relatieve verscheidenheid aan milieu-omstandigheden van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon.

4. Begrenzing

Het natuurmonument Solleveld is eigendom van de gemeente Den Haag, het Hoogheemraadschap Delfland, de Westlandsche Drinkwaterleiding Maatschappij en verschillende particulieren. Het natuurmonument is globaal gelegen tussen Kijkduin in het noorden, Ockenburghstraat in het oosten, Monsterseweg, Haagweg en Slaperdijk in het zuidoosten, de Molenslag bij Ter Heijde in het zuiden en de duinvoet in het westen.

De grens van het natuurmonument is zo gekozen dat een in ecologisch, geomorfologisch en landschappelijk opzicht samenhangend geheel onder de werking van de Natuurbeschermingswet is gebracht. Binnen de begrenzing van het natuurmonument gelegen landhuizen, woningen, huizen en bedrijfsgebouwen, inclusief delen van bijbehorende erven, vallen als enclaves buiten de begrenzing van het natuurmonument. Ook vallen wegen met een gesloten verharding, tezamen met de aangrenzende 0,5 meter berm, buiten het beschermd natuurmonument.

Door duinafslag is in de loop der jaren de duinvoet plaatselijk landinwaarts opgeschoven. Bij duinafslag verplaatst de grens van het natuurmonument zich landinwaarts, bij duinaangroei of verbreding van de duinen verplaatst de grens zich zeewaarts.

Voor de exacte begrenzing van het natuurmonument zij verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN 148.

5. Andere van kracht zijnde instrumenten

Voor het natuurmonument Solleveld of delen ervan zijn de volgende instrumenten van kracht:

- Streekplan Zuid-Holland-West (1987).

De aanduidingen in het streekplan met betrekking tot het natuurmonument zijn gericht op de bescherming van de hoofdfunctie "natuur" en het waterwinningsbelang. Verder zijn delen van het natuurmonument aangeduid als "natuurgebied landgoedbos", "bestaand recreatiegebied", "hoofdwaterkering", "groene ader" en "stiltegebied". De laatste aanduiding is indicatief.

- Grondwaterwet en de daarmee samenhangende planvorming.
De Grondwaterwet stelt met de daarop gebaseerde vergunningen regels terzake van het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water in de bodem van het natuurmonument.
- Provinciale verordeningen.
Voor het grootste deel van het natuurmonument is de verordening "Bescherming Waterwingebieden Zuid-Holland" (1986) van toepassing. Deze verordening bevat bepalingen ter bescherming van de (grond)waterkwaliteit. Een grondwaterbeschermingsplan is in voorbereiding.
- Deltawet, Waterstaatswet, Delflands Regelement en Keur.
Op basis van de Deltawet is de zeeweringbeheerder in het natuurmonument verplicht de zeewering op Delta-sterkte te brengen. In 1987 is daartoe in een groot deel van de zeereep een zandsuppletie uitgevoerd.
De Keur van het Hoogheemraadschap van Delfland bevat onder meer gebods- en verbodsbepalingen ter bescherming van de zeewering en is van toepassing op het gedeelte van het natuurmonument, gelegen binnen een zone van 600 meter landinwaarts van de rijksstrandpalenlijn (buiten- en binnenduinen).
- Bestemmingsplannen van de gemeenten 's-Gravenhage en Monster.
Voor het in de gemeente 's-Gravenhage gelegen deel van het natuurmonument vigeren de bestemmingsplannen "Uitbreidingsplan in Hoofdzaak" (onherroepelijk geworden in 1962), "Uitbreidingsplan Kijkduin-Oost" (onherroepelijk geworden in 1963), "Uitbreidingsplan Kijkduin-West", (gedeeltelijk onherroepelijk geworden in 1965) en "Ockenburg" (gedeeltelijk onherroepelijk geworden in 1985). De volgende bestemmingen zijn hoofdzakelijk van toepassing: "duinpark", "bospark", "waterwinning", "waterstaatsdoeleinden", "waterwingebied en natuurgebied", "kampeerterrein I" en "kampeerterrein II".
Voor het bestemmingsplan "Ockenburg" geldt een aanlegvergunningstelsel.

Voor het in de gemeente Monster gelegen deel van het natuurmonument vigeren de bestemmingsplannen "Uitbreidingsplan in Hoofdzaak", "Kom ter Heijde", "Natuurgebieden", "Herziening Bestemmingsplan Natuurgebieden" en "Buitengebied" (voor zover betrekking hebbende op de gronden behorend tot het natuurmonument) goedgekeurd in respectievelijk 1961, 1976, 1975, 1977 en 1986. De volgende bestemmingen zijn hoofdzakelijk van toepassing: "waterstaatsdoeleinden, primaire zeewering", "natuurgebied, duin", "strand en duinterrein", "zeekering, boscultuur en waterwinning", "waterwingebied en natuurgebied", "waterstaatsdoeleinden", "straalverbindingstraject", "drinkwaterleidingbedrijf met bijbehorende erven".
Voor de bestemmingsplannen "Natuurgebieden", "Herziening bestemmingsplan Natuurgebieden" en "Buitengebied" gelden aanlegvergunningstelsels.

Ter vervanging van de bestemmingsplannen "Uitbreidingsplan in hoofdzaak", "Natuurgebieden" en "Herziening Bestemmingsplan Natuurgebieden" heeft de gemeenteraad in augustus 1988 het bestemmingsplan "Duingebied Noord" vastgesteld. Dit plan is ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten.

6. Rechtsgevolgen van de aanwijzing

De toepassing van de Natuurbeschermingswet is gericht op de instandhouding van de aanwezige waarden.

In het algemeen geldt dat voor het sinds jaar en dag in het natuurmonument bestaande gebruik in zijn huidige vorm en intensiteit geen vergunning op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet nodig is. Desalniettemin is het uit natuurwetenschappelijk oogpunt gewenst het gebruik en beheer van het natuurmonument meer te richten op behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van het gebied.

6.1. Rechtsgevolgen ex artikel 12 (vergunningen)

Ingevolge artikel 12 van de Natuurbeschermingswet moet voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn, een vergunning worden aangevraagd.

De vergunningplicht als vermeld in artikel 12 geldt niet alleen voor handelingen binnen het natuurmonument, maar is in beginsel ook van toepassing op handelingen daarbuiten indien deze een negatieve invloed op de in het natuurmonument aanwezige waarden hebben. Behoudens bijzondere gevallen, waarmee in dit verband handelingen worden bedoeld die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument aantasten, zal de aanwijzing evenwel geen gevolgen hebben voor het huidig gebruik en beheer van het aanpalend gebied.

Het aanvragen van een vergunning dient krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te geschieden. De aanvraag moet worden gezonden aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (Directie Natuur-, Milieu- en Faunabeheer, Postbus 20401, 2500 EK 's-Gravenhage).

De in artikel 12 bedoelde verbodsbepalingen zijn voor een ieder van kracht.

Het is niet mogelijk op voorhand precies aan te geven welke handelingen al dan niet vergunningplichtig zijn. In de eerste plaats hangt dit samen met de gevarieerde opbouw van het natuurmonument.

In de tweede plaats kunnen handelingen in aard en intensiteit sterk verschillen. Gezien het grote aantal verschillende mogelijkheden dat zich kan voordoen, zal van geval tot geval moeten worden vastgesteld of een vergunning al dan niet vereist is.

Omdat het voor de betrokkenen vaak moeilijk is om één en ander zelf te beoordelen, wordt aangeraden in voorkomende gevallen de Consulent Natuur-, Milieu- en Faunabeheer Zuid-Holland van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te raadplegen. Deze zal uitsluitel kunnen geven over de vraag of het al dan niet noodzakelijk is een vergunning aan te vragen.

Teneinde ten aanzien van het voorgaande de gedachten te bepalen wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van handelingen die, gelet op de te verwachten schadelijke effecten, aan een vergunning gebonden zullen zijn. Het is een niet-limitatieve opsomming:

- Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
  - Plaatsen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voer- en vaartuigen, (toer)caravans, kampeerauto's en tenten, anders dan het huidige gebruik op de bestaande campings;
  - Aanleggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, installaties, constructies of apparatuur;
  - Aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen, zoals kampeerterreinen, crossbanen, lig- en speelweiden, picknickplaatsen en oefenterreinen voor hondesport;
  - Aanleggen of verharderen van wegen, banen of parkeergelegenheden en het aanleggen van andere oppervlakteverhardingen;
  - Ontgronden, bodemverlagen, ophogen, egaliseren, ontginnen en verrichten van graafwerkzaamheden;
  - Opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, vloeistoffen, hulpstoffen, produkten of materialen;
  - Het verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben. Wanneer in de loop der tijd na de aanwijzing het gebruik extensiever is geworden zal het meest recente (extensieve) gebruik als huidig gebruik worden aangemerkt;
  - Branden van riet, hout en ruigte en het verbranden van afval;
  - Het verrichten van handelingen die een wijziging in de stijghoogte van diverse watervoerende pakketten, waterkwaliteit, grondwaterstand of waterhuishouding in het natuurmonument beogen of ten gevolge kunnen hebben. Hiervan zijn uitgezonderd de handelingen ten behoeve van waterwinning die tot het normale onderhoud en het bestaande winnings- en infiltratieregime behoren;
  - Het gebruik van meststoffen;
  - Het aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen;
  - Het dunnen, rooien, vellen en planten van bomen, houtopstanden en ander houtgewas of sierplanten;
  - Handelingen, anders dan het normale onderhoud, ten behoeve van de zeewering;
  - Het uitoefenen van de jacht met uitzondering van de jacht op basis van overeenkomsten aangegaan, c.q. vergunningen verleend vóór de datum van deze beschikking.
- Bij het verlopen van de geldigheidsduur van de overeenkomsten dient, voor voortzetting van de jacht, vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet te worden aangevraagd.

In het algemeen geldt dat het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik in zijn huidige vorm en intensiteit niet als schadelijke handeling in de zin van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet zal worden opgevat en mitsdien zonder vergunning mag worden voortgezet.

6.2. Rechtsgevolgen ex artikel 14 (beheersplan)

De wet geeft in artikel 14 de mogelijkheid om in overeenstemming met de eigenaar en gebruiker, telkens voor een periode van ten hoogste drie jaar, voor een beschermd natuurmonument of een gedeelte daarvan een beheersplan op te stellen.

Dit beheersplan komt tot stand op vrijwillige basis en heeft het behoud of het herstel van het natuurschoon en/of van de natuurwetenschappelijke waarden ten doel.

Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet, is voor de in het beheersplan neergelegde handelingen géén vergunning vereist. Daarnaast brengt een beheersplan met zich, dat de eigenaar en gebruiker meer duidelijkheid verkrijgen over de handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de waarden van het natuurmonument. Op grond van de wet kan aan betrokkenen een vergoeding worden toegekend voor uit een beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet of niet geheel voor hun rekening behoren te komen. De hoofdlijnen van het voor het natuurmonument gewenste beheer komen in paragraaf 8 aan de orde.

6.3. Rechtsgevolgen artikel 16 en artikel 17

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een beschermd natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument en geldt niet voor de eigenaar, gebruikers en hun huisgenoten, onverminderd het bij de artikelen 12 en 14, derde lid, bepaalde.

Op grond van dit artikel kunnen schadelijke activiteiten, zoals crossen met motorvoertuigen en/of (brom)fietsen, alsmede het uitoefenen van de modelvliegtuigsport worden tegengegaan. Het verbod van artikel 16 geldt niet, voor zover door derden handelingen worden verricht waarvoor de Minister ontheffing heeft verleend of die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst, welke de eigenaar of gebruiker met hen is aangegaan vóór de aanwijzing als beschermd natuurmonument, danwel na de aanwijzing met inachtneming van de uit artikelen 12 en 14 voor hem voortvloeiende verplichtingen.

Volgens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet is het verboden, zonder daartoe gemachtigd te zijn, zich te bevinden in of op een water, dat deel uitmaakt van een beschermd natuurmonument, indien op duidelijk zichtbare wijze kenbaar is gemaakt dat de toegang tot dit water verboden is.

Ingevolge dit artikel is het mogelijk (delen van) wateren, al dan niet voor bepaalde delen van het jaar, af te sluiten ten behoeve van het behoud of herstel van de natuurwaarden.

7. Huidig gebruik en beheer

Het huidig gebruik en beheer van het natuurmonument is voornamelijk gericht op het onderhoud van het terrein ten dienste van de zeewering, waterwinning, natuurbehoud en recreatie.

7.1. Zeewering

Het huidig gebruik en beheer van de zeewering is gericht op de instandhouding van de waterkerende functie van de duinen. De verplichtingen van de grondgebruikers in deze zijn neergelegd in de Keur van het Hoogheemraadschap van Delfland. De reglementaire beheerstaak van Delfland heeft betrekking op de buiten- en binnenduinen tot 600 meter landinwaarts, gemeten vanaf de Rijksstrandpalenlijn.

Beheerswerkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewerende functie van de duinen in de binnen- en buitenduinen plaatsvinden en behoren tot het normaal onderhoud zijn:

- het plaatsen, hebben en onderhouden van peilschalen, meetpalen, kleinschalige meetopstellingen, verbods- en aanduidingsborden e.d.;
- het tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders;
- het aanbrengen van helm en andere duinplanten en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiving van de duinen tegen te gaan en om duinvorming te stimuleren;
- het snoeien en steken van duinbeplantingen teneinde het materiaal aan te wenden om verstuiving tegen te gaan;
- het opruimen en herplaatsen van afrasteringen;
- het afvlakken van duintoppen in de buitenduinen om uitgestoven gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaatsvindt;
- het hebben en onderhouden van bestaande wegen en paden en het zo nodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling;
- kleinschalige suppletie of verplaatsing van zand in de buitenduinen.

Tot de werkzaamheden tot herstel van voor de zeeweringsfunctie ongewenste veranderingen in de buitenduinen (zoals bijv. bij stormschade) behoren:

- het aanbrengen van een buitenberm aan de zeezijde met een beperkte breedte (meestal wordt circa 5 m. aangehouden) op variërende hoogte;
- het opnieuw onder een helling brengen van (gedeelten van) het buitentalud (ter indicatie: als meest gewenste helling wordt 1 op 4 nagestreefd).

Tot de werkzaamheden in geval van calamiteitssituaties worden gerekend de werkzaamheden bij dreigend of dringend gevaar als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet. Van deze werkzaamheden dient terstond melding te worden gedaan bij de Consulent Natuur-, Milieu- en Faunabeheer in Zuid-Holland.

Voor bovengenoemde werkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewering in de buitenduinen plaatsvinden is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

Grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeewering, als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900, zijn voor zover deze schade aan de natuurwaarden of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn vergunningplichtig op grond van de Natuurbeschermingswet. Daarnaast zijn in elk geval vergunningplichtig:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde wegen en paden;
- leggen van onder- of bovengrondse (pers)leidingen;
- slopen van bunkers en het storten van puin;
- aanleg van duinvoetverdedigingen;
- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor waarneming van zeewerende duinen, strand en aangrenzend water;
- uitbreiding opslagterrein.

Deze opsomming is niet limitatief.

Ingrepen zijn niet vergunningplichtig indien deze zijn opgenomen in een beheersplan ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet.

In 1987 is op grond van de Deltawet de zeewering verzwaard. Tussen de eerste en de nu ontstane tweede zeereep wordt geëxperimenteerd met het begeleiden van natuurlijke ontwikkelingen van het terrein zoals het ontstaan van stuifketels en de vestiging van pioniervegetaties.

7.2. Waterwinning

Een deel van het natuurmonument vervult voor de waterwinning een belangrijke functie als inzigg- en winningsgebied. Deze bestaat uit het terugwinnen, na zuivering door de zandlagen, van neerslagwater en voorgezuiverd infiltratiewater. Het winningssysteem bestaat uit waarnemings- en winputten, transportleidingen, kabels en bedrijfsgebouwen.

Beheerswerkzaamheden die ten behoeve van de waterwinning worden uitgevoerd en die tot het normale onderhoud behoren, zijn:

- peilen en bemonsteren van waarnemingsputten,
- mechanisch reinigen van winputten,
- proefpompen,
- het bereikbaar houden van waterwintechische punten als putten en afsluiters,
- het begaanbaar houden van bedrijfspaden langs winningsmiddelen-series ten behoeve van onderhoudswerkzaamheden met een kleine eenheid,
- reparaties van buisbreuk in transportleidingen.

Door onvoorziene omstandigheden kunnen de volgende spoedeisende situaties zich voordoen waarbij geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig is:

- Een kortstondige verlaging van de grondwaterstand als gevolg van een noodzakelijk verhoogde grondwateronttrekking in het geval dat de productie van drinkwater elders tijdelijk wegvalt. Dit is zonder vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet toegestaan in die gevallen waarbij de praktijksituatie zodanig is dat zonder een verhoogde onttrekking in het natuurmonument vrijwel direct de volksgezondheid in gevaar kan komen en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. De Consulent Natuur-, Milieu- en Faunabeheer Zuid-Holland wordt hierover onverwijld geïnformeerd. De verhoogde onttrekking dient zo spoedig mogelijk te worden beëindigd.

In spoedeisende gevallen, anders dan hiervoor omschreven, dient voorafgaande aan een voorgenomen verhoogde onttrekking de Consulent Natuur-, Milieu- en Faunabeheer te worden geraadpleegd over het al dan niet vergunningplichtig zijn van de extra onttrekking. Hierbij dient in ieder geval te worden aangetoond dat geen reële alternatieven voorhanden zijn.

- De noodzaak tot infiltratie van boezemwater in de infiltratieplassen vanwege het wegvallen van de aanvoer van Andels Maaswater. Deze methode dient alleen in uiterste gevallen te worden toegepast, nadat hiervan melding is gedaan bij voornoemde Consulent. Bij deze melding moet worden aangetoond dat er geen reële alternatieven voorhanden zijn. De normale aanvoer dient zo spoedig mogelijk te worden hersteld.

7.3. Natuurbeheer

In het open duingebied bestaat het beheer gericht op het instandhouden van de natuurwaarden voornamelijk uit "niets doen". Plaatselijk wordt de vegetatie gemaaid ter bestrijding van akkerdistels. In het open duinterrein is een vogelringstation in gebruik. Het beheer van de bossen in het natuurmonument is gericht op onderhoud ten behoeve van duurzame instandhouding van de diverse bosmilieus, verhoging van de natuurwaarden en extensieve recreatie.

Voor de Van Leydenhof wordt het beheer door de Stichting Het Zuidhollands Landschap gevoerd volgens een beheersrichtlijn. Op het landgoed Ockenrode vindt het bosbeheer plaats volgens een beheersplan. In het door de gemeente ingestelde vogelreservaat Ockenburgh is het beheer gericht op verhoging van de vogelkundige waarden. In verband daarmee worden bomen (met name Esdoorns) geringd en ter plaatse thuishorende bomen en struiken geplant. Op verschillende plaatsen worden Esdoorns geringd en/of gekapt en verwijderd. In een deel van de bossen vindt herinplant plaats met voornamelijk Eik, en in mindere mate Els, Beuk, Kardinaalsmuts en naaldhoutsoorten.

7.4. Recreatief medegebruik

Het grootste deel van het natuurmonument is gesloten voor recreatief medegebruik. Het natuurmonument is ontsloten door een in noord-zuidrichting gelegen fietspad, enkele wandelpaden en doorgangen naar het strand. In het waterwingebied is paardrijden niet toegestaan. Nabij het Zeehospitium is een deel van de zeereep opengesteld voor recreatieve activiteiten, zoals wandelen en fietsen op een tweetal daartoe bestemde paden en paardrijden op een daartoe bestemd pad.

Het Hyacinthenbos en het Van Leijdenhof zijn onder voorwaarden opengesteld als wandelgebied. Het landgoed Ockenrode en de direkte omgeving van psychiatrisch ziekenhuis Dorestad zijn toegankelijk voor personeel en patiënten. In het landgoed Ockenrode is een tennisbaan aanwezig.

Het bosgebied Ockenburgh (omgeving Jeugdherberg) is vrij toegankelijk op wegen en paden. Hier is een kleine speeltuin aanwezig. Een matig vochtig weiland wordt 's winters gebruikt als ijsbaan en 's zomers begraasd door koeien.

Het kampeerterrein Solleveld is in de zomermaanden en weekeinden opengesteld voor extensieve vormen van kamperen door het Kampbeheer Solleveld. Er geldt een vrijstelling ingevolge de Kampeerwet voor het verblijf van maximaal 140 personen in kampeermiddelen. Voorts geldt vrijstelling voor een vorm van kamperen zoals bedoeld in artikel 22a van de Kampeerwet. De kampeersers hebben een collectief recht van overpad naar zee. Nabij Ter Heijde is een terrein tijdelijk in gebruik als seizoenskampeerterrein.

7.5. Overig gebruik

Het kampeerterrein Solleveld wordt buiten het zomerseizoen gebruikt als oefenterrein voor het africhten van politiehonden.

Delen van het bospark Ockenburgh worden beheerd als gazon. Een klein deel van het natuurmonument behoort tot de Haagse begraafplaats Westduin. In dit beboste deel loopt een wandelpad en vindt asverstrooiing plaats.

Ten behoeve van nuttige doeleinden (b.v. wetenschappelijke inventarisaties) wordt toegang verleend tot voor publiek gesloten delen van het natuurmonument. In het natuurmonument wordt de jacht verhuurd, met uitzondering van het Hyacinthenbos, kampeerterrein Solleveld, bosgebied Ockenburgh en de strook bos binnen camping Ockenburg en de begraafplaats Westduin waar de gemeente Den Haag afschot in eigen beheer heeft.

8. Gewenst beheer

Het beheer van het natuurmonument dient gericht te zijn op het behoud en herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon. Bevorderd zal worden dat voor het natuurmonument beheersplannen ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet zullen worden opgesteld.

8.1. Gewenst beheer van de zeekering

Bij de uitvoering van waterstaatkundige werken in en het beheer van de zeekering is het gewenst dat de natuur- en landschapswaarden zoveel mogelijk worden gespaard en tot ontwikkeling kunnen komen, voor zover de veiligheid dit toelaat.

8.2. Gewenst beheer van de terreinen

Het is gewenst het terreinbeheer meer te richten op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de levensgemeenschappen, plante- en diersoorten in het voor hen meest geschikte milieu, alsmede het behoud, het herstel en de ontwikkeling van abiotische factoren (waterhuishouding, geomorfologie e.d.). Van nature komen in de kustduinen alle stadia in de successie van een duingebied naast elkaar voor; van stuifplekken tot en met goed ontwikkeld loofhoutbos.

De afwisseling van nat en droog, van noord- en zuidhelling, van kalkarme en kalkrijk, van intensief begraasd en niet begraasd etc., alsmede antropogene invloeden in bepaalde situaties maken het duingebied tot een dynamisch natuurgebied, waarin diverse natuurlijke processen werkzaam zijn.

Voor grote delen van het natuurmonument komt het huidige beheer overeen met het gewenste beheer, namelijk "niets doen". Voor de overige delen van het natuurmonument is gewenst het beheer meer te richten op de ontplooiing van de natuurlijke potenties van het natuurmonument door diverse processen in het duin in goede onderlinge verhouding te laten ontwikkelen (onder andere door middel van regeneratie).

Hierbij kan onder meer gedacht worden aan het invoeren van extensieve begrazing van droge duingraslanden, zodat een ruimtelijk gevarieerd complex van levensgemeenschappen kan ontstaan. Ook is het herstel van de natuurlijke waterhuishouding door terugdringing van de waterwinning en oppervlakte-infiltratie zeer wenselijk ter versterking van het natuurlijk karakter van het duingebied.

Het maaien en afplaggen kan een gewenste ingreep zijn daar waar sprake is van verzuivering als gevolg van stijging van de grondwaterstand of infiltratie van oppervlaktewater.

Door het bevorderen van verstuiwingen zal de dynamiek van het natuurmonument toenemen. De ondergrond (circa 50 cm. beneden maaiveld) van het middenduin is namelijk relatief kalkrijk, hetgeen een belangrijke basisvoorwaarde is voor waardevolle pioniervegetaties.

Het is wenselijk het intensieve gazonbeheer in delen van het landgoed Ockenburgh zodanig te wijzigen dat zowel herstel en ontwikkeling van natuurwaarden als extensief recreatief medegebruik mogelijk is, bijvoorbeeld door het toepassen van een verschralend hooilandbeheer.

Verder dienen maatregelen te worden getroffen, die verstoring van kwetsbare delen van het natuurmonument, ook de vrij toegankelijke delen, voorkomen danwel beperken.

Waar mogelijk zou de omvorming van naaldbossen langs natuurlijke weg in een meer natuurlijke begroeiing gestimuleerd kunnen worden. Het is gewenst Esdoorn en Amerikaanse vogelkers te bestrijden zodat ruimte wordt geboden voor een spontane ontwikkeling van natuurlijke bosmilieus. Ten behoeve van het behoud van de heideveldjes zijn specifieke beheersmaatregelen nodig.

8.3. Gewenst beheer ten aanzien van de waterwinning

Door infiltratie van water en de hoge instroomsnelheden hebben zich in en om de infiltratiewerken voedselrijkere milieus ontwikkeld. Deze passen niet in een natuurlijk duinecosysteem. De laatste jaren wordt voorgezuiverd Andels Maaswater geïnfiltreerd. Het is gewenst dat het in te laten infiltratiewater door voorzuivering een zodanige kwaliteit bereikt dat inbreng van voedingsstoffen beperkt wordt. Door infiltratie met schoon water zal bovendien het periodiek schonen van infiltratiewerken tot een minimum beperkt kunnen worden.

Zuiveringsslib wordt thans direct ten noorden van het bedrijventerrein van de WDM in de Haagse duinen in een bezinkingsbekken opgeslagen. Het is gewenst dit slib uit het natuurmonument af te voeren.

Voorts dient te worden gestreefd naar het in de praktijk brengen van methoden van waterwinning en -infiltratie waarbij de duinen zoveel mogelijk worden ontzien, zoals diepinfiltratie en -winning.

In algemene zin is een terugdringing van de waterwinning in het duingebied noodzakelijk om een duurzame instandhouding van de natuurwaarden van het duingebied te kunnen garanderen.

8.4. Gewenst beheer ten aanzien van recreatief medegebruik

Het is wenselijk een zonering in het recreatief gebruik van het natuurmonument te bewerkstelligen.

Behoud en versterking van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon dient hierbij uitgangspunt te zijn.

Hierbij zal mede worden bekeken hoe met inachtneming van voornoemd uitgangspunt de kwaliteit van het recreatief medegebruik kan worden verhoogd.

Het niveau van het recreatief medegebruik in een deel van het bosgebied zou gedurende het seizoen gefaseerd kunnen worden waardoor de noodzakelijke rust voor de fauna zal toenemen.

Intensieve vormen van dagrecreatie zijn niet in overeenstemming met het streven de natuurwaarden en het natuurschoon van het natuurmonument te behouden of te herstellen. In het natuurmonument dienen dan ook geen nieuwe intensieve dagrecreatieve voorzieningen te worden gerealiseerd. Bestaande vormen van dagrecreatie, zoals het gebruik van de ijsbaan en de speeltuin in het wandelpark Ockenburgh, kunnen gehandhaafd blijven. Ook het extensieve gebruik als kampeerterrein van een terrein ten westen van psychiatrisch centrum Dorestad kan gehandhaafd blijven.

Ongewenst is daarentegen het huidige gebruik als kampeerterrein van een terrein bij Ter Heijde. De kampeerfunctie is strijdig met de natuurwaarden. Bezien zou moeten worden of het kampeerterrein te verplaatsen is naar een minder kwetsbare plaats buiten het natuurmonument. Nader onderzocht moet worden in hoeverre de tennisbaan bij Ockenrode een negatieve invloed op het natuurmonument uitoefent en hoe de eventuele invloed te beperken is.

De ligging van het natuurmonument op geringe afstand van Den Haag (Kijkduin) en Monster geeft goede mogelijkheden voor natuureducatie.

8.5. Gewenst overig beheer

Jacht zal kunnen plaatsvinden wanneer in een wildbeheerplan waarborgen worden gegeven dat zodanig wordt gejaagd dat de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument niet worden geschaad. Op grond van een dergelijk wildbeheerplan zal een vergunning ex artikel 12 worden verleend.

Daar waar het beheer van een aangewezen natuurmonument gericht is op spontane ontwikkeling van zo compleet mogelijke ecosystemen met een hoge mate van zelfregulatie en tevens medegebruik grotendeels is uitgesloten, zal geen vergunning ex artikel 12 worden verleend, tenzij zulks in het belang van het natuurbeheer of ter voorkoming en beperking van wildschade noodzakelijk is.

Het verdient aanbeveling voor het africhten van politiehonden te zoeken naar een oefenterrein buiten het natuurmonument.

9. Inlichtingen

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot het Consulentenschap Natuur-, Milieu- en Faunabeheer in Zuid-Holland, Muzenstraat 30, 2511 VW Den Haag, telefoon 070 - 3624611.

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Directie Natuurbeheer

N-95-9918

2 januari 1996

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied Kapittelduinen, voor zover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet;

dat het natuurmonument een schakel vormt in het Nederlandse kustduingebied, welk gebied door een bijzondere combinatie van milieufactoren van internationale betekenis is;

dat het natuurmonument een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap is, zoals dat in de loop der eeuwen is ontstaan als gevolg van een samenloop van natuurlijke factoren en menselijk handelen;

dat het natuurmonument mede zijn waarde ontleent aan de bijzondere ligging ten opzichte van de kust en de oude monding van de Maas, waardoor zowel kust- als rivierkenmerken aanwezig zijn.

dat het natuurmonument een in ecologisch en landschappelijk opzicht integrerend onderdeel vormt van het duingebied tussen Den Haag en Hoek van Holland;

dat het natuurmonument wordt gevormd door ten oosten van het strand gelegen duinen, duinvalleien, duinplassen, duin- en landgoedbossen, graslanden, struwelen en ruigten, welke onderdelen in biologisch, geomorfologisch en landschappelijk opzicht een samenhangend geheel vormen;

dat het natuurmonument wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden die worden bepaald door geologische, geomorfologische en klimatologische omstandigheden en activiteiten van de mens nu en in het verleden;

dat in samenhang met deze verscheidenheid in milieu-omstandigheden zich een aantal waardevolle levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat in het natuurmonument minder algemene plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene in ons land minder algemene en zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument van belang is als broed-, rust-, foerageer- en doortrekgebied voor vogels, waaronder in ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat het natuurmonument van belang is als biotoop van een aantal soorten amfibieën, reptielen en zoogdieren, waaronder in ons land weinig tot zeldzaam voorkomende soorten;

dat het natuurmonument van belang is als biotoop van een aantal soorten insecten, waaronder in ons land minder algemene soorten;

dat het natuurmonument door zijn openheid, reliëf en binnenduinrandbos van betekenis is uit het oogpunt van natuurschoon;

overwegende, ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de geomorfologische, biologische en hydrologische kenmerken en processen en het natuurschoon, maar ook de bodemkundige gesteldheid, de met bovengenoemde waarden samenhangende cultuurhistorische hoedanigheid, alsmede de voor de fauna noodzakelijke rust;

overwegende tenslotte, dat de bescherming van het natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

gezien de beschikking van 2 januari 1995, kenmerk NBLF-94-12059, houdende het besluit dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van "Kapittelduinen";

gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland ingezonden beschouwingen en schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Raad voor het Natuurbeheer en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

gelet op artikel 7, in samenhang met artikel 9, van de Natuurbeschermingswet;

B E S L U I T :

Artikel 1.

Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied "Kapittelduinen", voor zover gevormd door de percelen, kadastraal bekend 's-Gravenzande, sectie I, nrs. 2, 4 ged., 5, 3859, 4294, 5187 ged., sectie M, nrs. 287, 462, 958, 1021, 1267, sectie N, nrs. 1075, 1076, sectie O, nrs. 1052, 1053, sectie P, nrs. 3 t/m 16, 410 t/m 412, 419 t/m 424, 431, Hoek van Holland, sectie A, nrs. 1005, 1101, 1103, 1318, 1320 ged., sectie B, 720, 882, 2540, 2541 ged., 2593, 3403 ged., 3591, 3592 ged., 3593 ged., 3619 ged., 3891 ged., 4034 ged., 4234 ged., Monster, sectie F, nrs. 4, 5, 296, 414, 711, 712, 1123, 1205, 1207, 1306, 1421, 1422 ged., 1561, 1565, 1653, 1660, 1661, 1852 ged., 1861, 1881, 1892, 1896, 1898, 1900 ged., 1901 ged., 1906 en 1908, één en ander zoals aangegeven op de bij de beschikking horende kaart BN170/SN116.

Artikel 2.

De bij deze beschikking behorende toelichting maakt deel uit van deze beschikking.

Den Haag, 2 januari 1996

DE MINISTER VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,
voor deze,
DE DIRECTEUR-GENERAAL LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'J.F. de Leeuw', written over a horizontal line.

ir. J.F. de Leeuw

TOELICHTING bij de beschikking N-95-9918
=====

1. INLEIDING

Het natuurmonument "Kapittelduinen" is gelegen in de gemeenten Monster, 's-Gravenzande en Rotterdam (deelgemeente Hoek van Holland) en beslaat een oppervlakte van circa 500 hectare.

Het natuurmonument Kapittelduinen wordt gevormd door staats- en niet-staatseigendommen. Wanneer in deze toelichting wordt gesproken van het natuurmonument Kapittelduinen, wordt hiermee het gehele natuurmonument bedoeld. Deze toelichting behoort bij de beschikking houdende aanwijzing als beschermd natuurmonument van de niet in eigendom van de Staat zijnde percelen van Kapittelduinen. De Staatseigendommen zullen worden aangewezen tot Staatsnatuurmonument.

Het ligt in het voornemen de komende jaren de daarvoor in aanmerking komende delen van het Nederlandse kustduingebied onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen. Door middel van deze aanwijzingen wordt beoogd het behoud en herstel van landschappelijk en natuurwetenschappelijk waardevolle delen van het kustduingebied te bevorderen. Dit voornemen is neergelegd in de regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan.

Het natuurmonument vormt een integrerend deel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

Het natuurmonument bestaat hoofdzakelijk uit buitenduinen op relatief korte afstand van de zee en binnenduinen die zowel dicht bij zee als meer landinwaarts gelegen zijn. De binnenduinen bestaan voor een groot deel uit het laatst overgebleven deel van een haakwal uit het Maas-estuarium.

De naast elkaar voorkomende kust- en rivierinvloeden in de meer landinwaarts gelegen delen van het natuurmonument zijn typerend voor het natuurmonument.

In het natuurmonument komen zowel open duinen en duingraslanden voor met soortenarme zuidhellingvegetaties en meer soortenrijke noordhellingvegetaties, zoals struwelen en landgoedbos.

In het natuurmonument zijn globaal de volgende onderdelen te onderscheiden: de zeewering van Ter Heijde tot Hoek van Holland, de Slaperdijk, de "Banken", een gedeelte van de Noordlandse dijk, de "Van Dixhoorndriehoek" (met uitzondering van de gronden ten zuiden van de Badweg), het "Vineterrein", de "Hoekse Bosjes", het "Roomse Duin", het "Hillduin", het "Nieuwlandseduin", een gedeelte van de Nieuwlandsedijk, enkele percelen duingrasland en het Staelduinse Bos.

In de Van Dixhoorndriehoek zijn interessante ontwikkelingen ten aanzien van de vegetatie gaande.

Alle genoemde terreinen zijn in de aanwijzing tot staats- en beschermd natuurmonument samengevoegd onder de naam "Kapittelduinen". Deze naam werd tot in de vorige eeuw gebruikt voor het duingebied van Ter Heijde tot Hoek van Holland en is terug te vinden op oude topografische kaarten.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde de natuurwetenschappelijke betekenis, het natuurschoon, de begrenzing, andere voor dit gebied van kracht zijnde instrumenten, de rechtsgevolgen van de aanwijzing, het huidige gebruik en het gewenste beheer van het natuurmonument.

2. NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS

2.1. Geologie, geomorfologie en waterhuishouding

De ondergrond van het natuurmonument bestaat uit zandige zeebodemen en strandwalafzettingen, daterend uit het Holoceen (vanaf 10.000 jaar geleden). In een latere periode zijn daarop de oude en jonge duinzanden afgezet. De oude duinen zijn volledig door jonge duinzanden overstoven. Het grootste deel van de bodem bestaat uit jonge kalkhoudende duinzandafzettingen, waarvan de bovengrond plaatselijk ontkalkt is. De in 1971 voor de toenmalige kust van Hoek van Holland opgespoten Van Dixhoorndriehoek bestaat uit kalkrijke zandgronden uit de monding van de Maas.

Het Staelduinse Bos is gelegen op een haakwal die na de aanleg van de Maasdijk is overstoven. Deze haakwal uit het Maasestuarium strekte zich uit van 's-Gravenzande tot boven Maassluis. Staelduinen is het laatst overgebleven deel van deze haakwal.

Binnen de Nederlandse kustduinen als geheel vormt het natuurmonument in geomorfologisch opzicht een bijzonder element. Het is één van de weinige terreinen waar kust- en rivierinvloeden tesamen voorkomen. Het rivierzand, dat over het algemeen fijner van samenstelling is dan duinkustzand, bevindt zich in de meer landinwaarts gelegen delen van het natuurmonument.

Behalve de (voormalige) zeereep zijn ook het Roomse Duin, Hillduin en het Staelduinse Bos reliëfrijk. In het westelijk deel van het Staelduinse Bos zijn enkele van oorsprong relatief vlakke delen in de vorige eeuw vergraven en afgezand ten behoeve van de landbouw.

In 1971 is in het zuidwestelijk deel van het natuurmonument voor de toenmalige zeereep een zandsuppletie uitgevoerd waardoor de zogenaamde Van Dixhoorndriehoek is ontstaan. Tussen de nieuwe duinenrij en de oude zeereep is als gevolg hiervan een duinvallei ontstaan, die voor een deel een vochtig karakter heeft.

Ter versterking van de bestaande zeereep is in het noordelijk deel een zandsuppletie uitgevoerd die in 1988 gereed kwam. Het aangebrachte zand is deels ingeplant met Helm en eenmalig bemest.

Het natuurmonument bestaat van oorsprong uit terreinen met een lage

grondwaterstand. Alleen de Banken en een deel van de bij Hoek van Holland gelegen duinvallei zijn vanwege hun lage ligging vochtig. Van enkele vergraven en afgezande delen en van de Hoekse Bosjes wordt de grondwaterstand op kunstmatige wijze hoog gehouden. In de Hoekse Bosjes liggen enkele duinrellen die worden gevoed met zoet (regen)water uit de naast de Hoekse Bosjes gelegen duinenrij. Er vindt in het natuurmonument geen waterwinning plaats.

2.2. Flora en vegetatie

Het gebied valt globaal uiteen in een open duinlandschap met duin- en extensief beheerde graslanden nabij de zee en een meer gesloten landschapstype met duindoornstruweel, duindoorn-vlier-ligusterstruweel en bosedementen meer landinwaarts.

In het open duinlandschap van de zeereep groeien vooral Helm, Zandzegge en soorten uit de zeereep zoals Blauwe zeedistel en Zeeraket.

In de Van Dixhoorndriehoek bevinden zich vegetaties van natte en vochtige gronden waarin vooral Riet, hoge cypergrassen en plaatselijk Mattenbies en Greppelrus dominant zijn. Hier komt deze vochtminnende vegetatie voor in een kleinschalig patroon van voornoemde vegetatie, open duingraslanden, extensief beheerde graslanden en duinstruweel.

In de Banken groeit veel Veenwortel, Watermunt, Zilverschoon en Geknikte vossestaart, hetgeen duidt op een nat, voedselrijk en soms wat gestoord milieu. Het voorkomen van Melkkruid, Zilte schijnspurrie en Moeraszoutgras is een indicatie voor de aanvoer van zout via het grondwater (zoute kwel) of via de lucht ("saltspray"). Naast voornoemde soorten vinden we hier Teer guichelheil, Zilte rus en Aardbeiklaver.

Dicht langs de kust groeien lage struwelen met voornamelijk Duindoorn.

Iets meer landinwaarts komen soortenrijkere struwelen voor met Duindoorn, Gewone vlier, Wilde liguster, Kruiwilg, Eenstijlige meidoorn en plaatselijk Grauwe abeel. Ook de soortenrijkdom van de kruidlaag neemt toe naarmate de afstand tot de kust groter wordt. Tevens vinden we hier de eerste rivierinvloeden in de vorm van planten zoals Beemdkroon, Handjesgras, Goudhaver en Wilde kruisdistel die normaal de grote rivieren begeleiden. Naarmate men zich verder van de kust begeeft wordt deze invloed groter. Op plaatsen waar de begrazingsdruk door konijnen hoog is hebben zich interessante mos- en korstmosvegetaties kunnen ontwikkelen.

De verspreid liggende terreinen in en rond Hoek van Holland bevatten afwisselend open duingraslanden, dichte struwelen en (deels ingeplante) binnenduimbossen met plaatselijk ontkalkte bovengrond.

Op de Noordlandse dijk en de Nieuwlandsedijk groeien onder andere Gewone agrimonie, Echt walstro, Knoopkruid en Beemdkroon.

Zeldzame en minder algemene plantesoorten in het meer open deel van het natuurmonument zijn onder andere: Duinaveruit, Parnassia, Fraai

duizendguldenkruid, Waterpunge, Kegelsilene, Stijve ogentroost, Moeraswespenorchis, Vleeskleurige orchis en diverse mossen en korstmossen waaronder Cladonia.

De bosclementen bevinden zich hoofdzakelijk in het Roomse duin, het Nieuwlandseduin, de Hoekse Bosjes en het Staelduinse Bos.

Het binnenduin- en landgoedbos bestaat hoofdzakelijk uit eikenbos en gemengd loofbos met Zomereik, Beuk, Gewone es, Veldiep, Grauwe abeel en plaatselijk veel populier, waaronder ook enkele exemplaren van de inheemse Zwarte Populier. De onderbegroeiing bestaat onder andere uit: Kruisbes, Wilde kamperfoelie, Gewone braam, Gewone vlier en Bergvlier.

Een minder gewenste ontwikkeling is de plaatselijke uitbreiding van Gewone esdoorn.

In het Staelduinse Bos en op enkele plaatsen bij Hoek van Holland is het bos plaatselijk sterk vergraven ten behoeve van de bunkerbouw.

Sindsdien hebben de natuurlijke ontwikkelingen betrekkelijk ongestoord kunnen plaatsvinden. Het cultuurhistorisch aspect komt naar voren in de bij het Staelduinse Bos gelegen graslanden, die ten behoeve van agrarische doeleinden vergraven en afgezaand zijn.

Rond de extensief beweidde graslanden vinden we plaatselijk struweel met onder andere: Eenstijlige meidoorn, Duindoorn, Gewone vlier, Gewone braam en Zomereik. In de kruidenrijke graslanden zelf vinden we onder andere: Grote ratelaar, Kamgras, Goudhaver, Kattedoorn, Gewone brunel en Platte rus.

In het Staelduinse Bos komen onder andere stinseplanten voor zoals Gewone vogelmelk, Lelietje der dalen en Wilde hyacinth. Verder komen er minder algemene paddestoelen voor zoals: Gewimperde aardster, Gewone morielje en Oranje melkzwam.

2.3. Fauna

Het natuurmonument is als broed-, rust-, doortrek- en foerageergebied van belang voor een groot aantal vogelsoorten. Van de circa 200 waargenomen soorten broeden er minstens 70 regelmatig in het gebied.

De vlakke open terreinen met lage begroeiing zijn vooral van belang als broedgebied voor Patrijs, Roodborsttapuit, Kneu, Sprinkhaanrietzanger, Scholekster, Tureluur, Rietgors, Kleine karekiet en Slobeend.

De bossen en struwelen in het natuurmonument vormen broed- en rustgebied voor verschillende soorten als Boomkruiper, Grauwe vliegenvanger, Boomvalk, Torenavalk, Nachtegaal, Spotvogel, Wielewaal, Bosuil en Ransuil.

Het aantal broedende soorten in het gebied is groot, maar het aantal broedparen is als gevolg van de intensieve recreatie betrekkelijk laag. De grootste aantallen broedparen vinden we vooral daar waar de recreatiedruk relatief laag is.

Het bos- en duingebied is verder van belang voor trekvogels, stand-

vogels, winter- en zwerfgasten als Kempphaan, Buizerd, Sperwer, Kramsvogel, Velduil, Rosse grutto en Wulp.

In de trektijd zijn grote aantallen vogels in het duingebied aanwezig.

Door de bebouwing van Den Haag en het Westland zijn alle vogels, die noordelijker over een veel grotere breedte trekken, hier op de zeer smalle kuststrook aangewezen. Onder Den Haag is dit de enige plaats in de Zuidhollandse vastelandskust deze vogels een rustplaats vinden.

Het natuurmonument herbergt in bunkers en holle bomen zomer- en/of winterverblijven voor zes soorten vleermuizen: Baardvleermuis, Watervleermuis, Dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Grootoorvleermuis en de minder algemene Meervleermuis.

Andere zoogdiersoorten die in het gebied voorkomen zijn onder andere: Konijn, Haas, Vos, Wezel, Hermelijn, Bunzing, Rosse woelmuis, Dwergspitsmuis en Bosspitsmuis.

In het natuurmonument komen verschillende soorten amfibieën voor, waaronder: de Rugstreepad, de Bruine kikker en de Gewone pad, alsmede één reptielesoort: de ernstig bedreigde Zandhagedis.

In het natuurmonument komen de volgende niet algemene insectensoorten voor: de Bijenwolf en de Sint Jansvlinder. Voorts komt ondermeer de Wijngaardslak voor.

3. NATUURSCHOON

Het natuurmonument maakt deel uit van één van de laatste grotere niet verstedelijkte ruimten in het verder sterk verdichte Westland. Het contrast van dit natuurmonument met het industriële landschap van het Europoortgebied aan de overzijde van de Nieuwe Waterweg enerzijds en de glastuinbouw van het Westland anderzijds, verleent dit gebied een bijzondere landschappelijke kwaliteit.

Het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door landgoedbos, open duinlandschap en duingraslanden, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk en gevarieerd aanzien. Het is daarom, mede vanwege de relatieve verscheidenheid aan milieuomstandigheden en de mate van reliëf van grote betekenis uit een oogpunt van natuurschoon.

4. BEGRENZING

Het natuurmonument is eigendom van het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeente Rotterdam, de stichting "Het Zuidhollands Landschap", de Dienst der Domeinen en van partikulieren. In het noorden is het natuurmonument begrensd door de Molenslag, waar het aansluit op het natuurmonument Solleveld.

Het ligt in de bedoeling de spoorweg Rotterdam - Hoek van Holland door te trekken in zeewaartse richting. In het ontwerp-bestemmings-

plan "Hoek van Holland aan Zee", dat zich momenteel in het stadium van het overleg ex artikel 10 van het Besluit op de ruimtelijke ordening (1985) bevindt, zijn ten noorden van de Badweg en de Strandweg hiertoe gronden bestemd voor onder meer spoorwegdoeleinden. Er wordt vanuit gegaan dat realisering van een tracé binnen een afstand van 25 meter van de Badweg haalbaar is. Gelet hierop is de grens van het natuurmonument op deze afstand vanaf de Badweg gelegd. Alleen indien uit nadere studie zou blijken, dat een tracé op een grotere afstand van de Badweg substantiële meerwaarde heeft dan de na te streven situering binnen de hiervoor aangegeven strook van 25 meter zal worden overwogen toepassing te geven aan artikel 11 van de Natuurbeschermingswet ten behoeve van een dan overeen te komen tracé.

Ten zuiden van de Badweg hiervan liggen parkeerplaatsen en worden intensieve recreatieve voorzieningen voorzien, zodat aanwijzing van deze strook niet in de rede ligt.

Vanwege de aanwezige natuurwaarden van de Noordlandse dijk, de Slaperdijk en de Nieuwlandsedijk zijn deze onder de aanwijzing gebracht.

Binnen de begrenzing van het natuurmonument gelegen gebouwen met bijbehorend erf vormen enclaves die niet tot het natuurmonument worden gerekend. Ook vallen wegen met een gesloten verharding, tesamen met 0,5 meter van de aangrenzende berm, buiten het natuurmonument.

De in gebruik zijnde bunkers behoren als zodanig niet tot het natuurmonument; de gronden gelegen op en om deze bunkers wel.

De begrenzing aan de westzijde wordt gevormd door de duinvoet zoals deze is beschreven in de Algemene Keur van Delfland (hoogte 3.20 m + NAP). Deze is waarneembaar als afrastering die vanaf Rijksstrandpaal 116 noordwaarts tussen de buitenste duinvoet van de zeereep en het strand loopt. Ten zuiden van deze strandpaal volgt de begrenzing de voet van de buitenste duinrichel (aan de zeezijde) in het verlengde van de voornoemde afrastering. Bij het eerste strandpaviljoen bij de "Zeekant-noord" buigt de grens af richting (loodrecht op) de asfaltweg "Zeekant-noord". De dertien bestaande paviljoens vallen buiten de begrenzing van het natuurmonument. De bebouwing aan het eind van de Rechtestraat is, zoals aangegeven op de bijbehorende kaart, als exclave uitgerasterd en daarmee ook buiten de begrenzing gehouden. De grens loopt langs de oostkant van de toegangsweg "Zeekant-noord" richting Badweg.

Met deze begrenzing wordt getracht een zo goed mogelijk aansluitende bescherming van dit kustduingebied te realiseren. De begrenzing van de afzonderlijke onderdelen is zo gekozen dat in geomorfologisch, landschappelijk en ecologisch opzicht een samenhangend geheel onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht.

Bij duinverbreding ten behoeve van het dynamisch handhaven van de basiskustlijn of natuurlijke duinaangroei verplaatst de grens zich

in evenredige mate zeewaarts.

Voor de exacte begrenzing van het staats- en beschermd natuurmonument Kapittelduinen zij verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN170 / SN116.

5. ANDERE VAN KRACHT ZIJNDE INSTRUMENTEN

Voor het natuurmonument of delen daarvan zijn de volgende instrumenten van kracht:

- Streekplan Zuid-Holland West (1987)
Dit streekplan is van toepassing op de gronden gelegen in de gemeenten Monster en 's-Gravenzande.
De aanduidingen in het streekplan met betrekking tot het natuurmonument zijn gericht op de bescherming van de duinen als zeewering en natuurgebied. Tevens zijn delen aangeduid als "natuurgebied landgoedbos", "stiltegebied" en "groene ader" (fietspad).
- Streekplan Rijnmond (1986)
Dit streekplan is van toepassing op de gronden gelegen in de gemeente Rotterdam (Hoek van Holland).
Dit streekplan geeft met betrekking tot het natuurmonument de volgende aanduidingen: "natuurgebied", "buitenstedelijke recreatie en bosgebied, bestaand of in uitvoering", "stads- en dorpsgebied, bestaand of in uitvoering" en "agrarisches gebied met glastuinbouw". Tevens geeft de plankaart aan: "spoorweg (studietracé)".
- Deltawet, Waterstaatswet 1900, Delflands Regelement en Keur
Op basis van de Deltawet is de zeeweringbeheerder in het natuurmonument verplicht de zeewering op deltasterkte te brengen. In een deel van het natuurmonument is in 1988 een zandsuppletie uitgevoerd waarmee de zeewering in het gehele natuurmonument op deltasterkte is gebracht.
De Keur van het Hoogheemraadschap van Delfland bevat onder meer gebods- en verbodsbepalingen ter bescherming van de zeewering. De Keur is voor het natuurmonument van toepassing op het gedeelte gelegen binnen een zône van de duinvoet landinwaarts tot en met de Slaperdijk, Noordlandse dijk en Nieuwlandsedijk.
Tussen het Stuifkenszand te Hoek van Holland en de Rotterdamse Waterweg strekt de grens zich uit tot de westzijde van de Hoekse Bosjes, tenzij deze meer dan 300 meter uit de rijksstrandpalenlijn ligt, in welk geval de grens zich uitstrekt tot de 300-meter lijn.
- In het Structuurschema Buisleidingen (1984) wordt het aanlandingspunt Rijnmond genoemd. De Amocoleiding landt in dit gebied aan noordelijk van de Schelpweg.
- Natuurschoonwet
Het Staelduinse Bos is gerangschikt onder de Natuurschoonwet. De rangschikking zoals deze is aangegaan door de eigenaresse houdt

in dat het terrein hetzij met toegangskarten hetzij vrij toegankelijk dient te zijn voor publiek.

- Bestemmingsplannen van de gemeenten Monster, 's-Gravenzande en Rotterdam (Hoek van Holland).
Voor het deel gelegen in de gemeente Monster vigeren de bestemmingsplannen "Buitengebied", onherroepelijk geworden op 16 december 1986, en "Kom ter Heijde", onherroepelijk geworden op 5 juli 1978. Hier zijn de volgende bestemmingen van toepassing: "strand en duinterrein", "waterstaatsdoeleinden (primair) en natuurgebied duinen (secundair)", "fietspad", "groenvoorziening", "parkeerterrein" en "waterpersleiding".
Voor het deel gelegen in de gemeente 's-Gravenzande vigeren de bestemmingsplannen "Landelijk gebied", "Vlugtenburg", "Herziening Vlugtenburg" en "Staelduinen", onherroepelijk geworden op respectievelijk 21 december 1983, 11 april 1972, 8 maart 1983 en 29 augustus 1973. Ten aanzien van het natuurmonument zijn de volgende bestemmingen van toepassing: "strand", "waterkering", "beschermd natuurgebied", "beschermd natuurgebied met agrarisch gebruik", "openbare en bijzondere doeleinden", "verkeer", en "suggestie parkeren".
Voor het deel gelegen in gemeente Rotterdam (Hoek van Holland) vigeren de volgende bestemmingsplannen: "Uitbreidingsplan in hoofdzaken", "Kaapweg", "Buitengebied noord en oost II", "Hoek van Holland noord-west" en "Hoek van Holland zuidelijk strandcentrum", onherroepelijk geworden op respectievelijk 4 oktober 1949, 22 maart 1988, 27 februari 1989, 18 september 1956 en 23 mei 1961.
Ten aanzien van het natuurmonument worden de volgende bestemmingen aangegeven: "duingebied", "natuurgebied", "wegen en parkeren", "strand", "militair terrein", "recreatie en begraafplaatsen", "recreatie" en "groenvoorziening".

Voor een deel van het natuurmonument heeft de gemeenteraad van Rotterdam een voorbereidingsbesluit genomen. Inmiddels is een bestemmingsplan "Hoek van Holland aan Zee" in voorbereiding waarvan het ontwerp zich bevindt in het stadium van overleg ex artikel 10 van het Besluit op de ruimtelijke ordening.

6. RECHTSGEVOLGEN VAN DE AANWIJZING

De toepassing van de Natuurbeschermingswet is gericht op de instandhouding van de aanwezige waarden.
In het algemeen kan gesteld worden dat voor het sinds jaar en dag in het natuurmonument bestaande gebruik in zijn huidige vorm en intensiteit geen vergunning op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet nodig is.
Desalniettemin is het vanuit natuurwetenschappelijk oogpunt gewenst het gebruik en beheer van het natuurmonument meer te richten op behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van het gebied.

6.1. Rechtsgevolgen ex artikel 12 (vergunningen)

Ingevolge artikel 12 van de Natuurbeschermingswet moet voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het gebied aantasten, dan wel schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn, een vergunning worden aangevraagd.

De vergunningplicht als vermeld in artikel 12 geldt niet alleen voor handelingen binnen het natuurmonument, maar is in beginsel ook van toepassing op handelingen daarbuiten indien deze een negatieve invloed op de in het natuurmonument aanwezige waarden hebben. Behoudens bijzondere gevallen, waarmee in dit verband handelingen worden bedoeld die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument aantasten, zal de aanwijzing evenwel geen merkbare gevolgen hebben voor het huidig beheer en gebruik van het aanliggend gebied. In het vigerend milieubeleid is op afdoende wijze voorzien in regelgeving voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen en wateronttrekking ten behoeve van de glastuinbouw. Toepassing van artikel 12 voor assimilatiebelichting in gebruik bij de glastuinbouw ligt niet in de rede omdat geen rechtstreeks verband is aangetoond tussen assimilatiebelichting en de aanwezige natuurwaarden. Nieuwe ontwikkelingen in de bedrijfsvoering en het grondgebruik zullen op hun schadelijkheid voor de natuurwaarden aan de Natuurbeschermingswet dienen te worden getoetst.

Het aanvragen van een vergunning dient krachtens artikel 13, eerste lid, bij de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te gebeuren (na 1-1-96 geschiedt deze uitvoering, namens de Minister, door Gedeputeerde Staten). Wellicht ten overvloede wordt er op gewezen dat de in artikel 12 bedoelde verbodsbepalingen voor een ieder van kracht zijn.

Het is niet mogelijk op voorhand precies aan te geven welke handelingen al of niet vergunningplichtig zijn. In de eerste plaats hangt dit samen met de verscheidenheid aan milieu-omstandigheden in het natuurmonument. In de tweede plaats kunnen aard en intensiteit van de handelingen sterk verschillen. Gezien het grote aantal mogelijke handelingen dat zich kan voordoen, zal van geval tot geval moeten worden vastgesteld of een vergunning al dan niet vereist is.

Omdat het voor de betrokkenen vaak moeilijk is één en ander zelf te beoordelen, wordt aangeraden in voorkomende gevallen het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te raadplegen. Deze zal uitsluitend kunnen geven of het al dan niet noodzakelijk is een vergunning aan te vragen.

Om ten aanzien van het voorgaande enigszins een beeld te geven wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van handelingen die, gelet op de te verwachten schadelijke effecten, aan een vergunning gebonden zullen zijn. Het is een niet-limitatieve opsomming.

- bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voer- en vaartuigen, (toer)caravans,

- kampeerauto's en tenten;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, afrasteringen, constructies of apparatuur;
- aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen, zoals kampeerterreinen, crossbanen, lig- en speelweiden, picknickplaatsen en oefenterreinen voor de hondensport;
- aanleggen of verharden van wegen, banen of parkeergelegenheden, en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- ontgronden, bodemverlagen, egaliseren, ophogen, ontginnen en het verrichten van graafwerkzaamheden;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van afgedankte of al dan niet aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, vloeistoffen, hulpstoffen, producten of materialen.
- het verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben. Wanneer in de loop der tijd na de aanwijzing het gebruik extensiever is geworden zal het meest recente (extensieve) gebruik als huidig gebruik worden aange-merkt;
- branden van riet, hout en ruigte en het verbranden van afval;
- het verrichten van handelingen die een wijziging in stijghoogte van diverse watervoerende pakketten, waterkwaliteit, grondwaterstand of waterhuishouding beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- het gebruik van meststoffen;
- het aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen;
- het dunnen, vellen, rooien, snoeien en planten van bomen, houtopstanden en ander gewas of sierplanten;
- het uitoefenen van jacht.

6.2. Rechtsgevolgen ex artikel 14 (beheersplan)

De Natuurbeschermingswet geeft in artikel 14 de mogelijkheid om in overeenstemming met de eigenaar en gebruiker, telkens voor een periode van ten hoogste drie jaar, voor een beschermd natuurmonument of een gedeelte daarvan een beheersplan op te stellen.

Dit beheersplan komt op vrijwillige basis tot stand en heeft het behoud of het herstel van het natuurschoon en/of de natuurwetenschappelijke waarden ten doel.

Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet is voor de in het beheersplan neergelegde handelingen géén vergunning vereist. Daarnaast brengt een beheersplan met zich mee dat de eigenaar en gebruiker meer duidelijkheid verkrijgen over de handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met de waarden van het natuurmonument. Op grond van de wet kan aan betrokkenen een vergoeding worden toegekend voor uit een beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet of niet geheel voor hun rekening behoren te komen. De hoofdlijnen van het voor het natuurmonument gewenste beheer komen in paragraaf 8 aan de orde.

6.3. Rechtsgevolgen artikel 16 (toegang)

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het verboden

een beschermd natuurmonument te verontreinigen, daarin bloemen, planten of takken uit te steken, te plukken, af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument en geldt niet voor de eigenaar, de gebruikers en hun huisgenoten, onverminderd het bij de artikelen 12 en 14, derde lid bepaalde.

Op grond van dit artikel kunnen schadelijke activiteiten, zoals incidenteel crossen met motorvoertuigen en/of bromfietsen, alsmede het uitoefenen van de modelvliegsport, de golfsport, het betreden met niet aangeliijnde hond, het zeilvliegen en het paardrijden buiten de daarvoor bestemde paden worden tegengegaan. Het verbod geldt niet voor zover door derden handelingen worden verricht waarvoor de Minister ontheffing heeft verleend of die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst, welke de gebruiker is aangegaan vóór de aanwijzing als natuurmonument, danwel na de aanwijzing met inachtneming van de uit artikel 12 en 14 voor hem voortvloeiende verplichtingen.

7. HUIDIG GEBRUIK EN BEHEER

Het beheer van het terrein is voornamelijk gericht op het onderhoud van het terrein ten dienste van de zeewering, natuurbehoud en recreatie.

7.1. Zeewering

Het huidig gebruik en beheer van de zeewering is gericht op de instandhouding van de waterkerende functie van de duinen. De verplichtingen van de grondgebruikers zijn neergelegd in de keur van het Hoogheemraadschap van Delfland. De reglementaire beheerstaak heeft betrekking op de buitenduinen tot 300 meter landinwaarts, gemeten vanaf de Rijksstrandpalenlijn. In dit gebied ontbreken in het natuurmonument de binnenduinen, zodat de gehele kuststrook hier kan worden gerekend tot de buitenduinen.

Onderhoudswerkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewerende functie in het natuurmonument kunnen plaatsvinden en behoren tot het normaal onderhoud zijn:

- het plaatsen, hebben en onderhouden van peilschalen, meetpalen, kleinschalige meetopstellingen, verbods- en aanduidingsborden e.d.;
- het tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders;
- het aanbrengen van helm en andere duinplanten en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiving van de duinen tegen te gaan en duinvorming te stimuleren;
- het snoeien en steken van duinbeplantingen ten einde het materiaal aan te wenden om verstuivingen tegen te gaan;
- het opruimen en herplaatsen van afrasteringen;
- het afvlakken van duintoppen in de buitenduinen om uitgestoven

- gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaatsvindt;
- het hebben en onderhouden van bestaande wegen en paden en het zonodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling;
- kleinschalige suppletie of verplaatsing van zand in de buitenduinen.

Tot de werkzaamheden die dienen tot herstel van de voor de zeeeringsfunctie ongewenste veranderingen in de buitenduinen (zoals bijvoorbeeld bij stormschade), die voor het natuurmonument niet schadelijk zijn, behoren:

- het aanbrengen van een buitenberm aan de zeezijde met een beperkte breedte (meestal wordt circa vijf meter aangehouden) op variabele hoogte;
- het opnieuw onder een helling brengen van (gedeelten van) het buitentalud (ter indicatie: als meest gewenste helling wordt 1 op 4 nagestreefd).

Tot de werkzaamheden in geval van calamiteitssituaties worden gerekend de werkzaamheden bij dreigend of dringend gevaar als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900. Van deze werkzaamheden dient terstond melding te worden gedaan bij de Directeur Zuidwest van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Voor bovengenoemde werkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeeering in de buitenduinen plaatsvinden is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

Grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeeering, als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900, zijn vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet, voor zover deze schade aan de natuurwaarden of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn. Daarnaast zijn in elk geval vergunningplichtig:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde paden en wegen;
- leggen van onder- of bovengrondse (pers)leidingen;
- slopen van bunkers of het storten van puin;
- aanleg van duinvoetverdedigingen;
- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor de waarneming van zeeerende duinen, strand en aangrenzend water;
- aanleg opslagterrein.

Deze opsomming is niet limitatief.

7.2. Natuurbeheer

In het grootste deel van het open duingebied is het natuurbeheer gericht op het instandhouden van de natuurlijke waarden. Het beheer bestaat hier voornamelijk uit niets doen.

Voor het Staelduinse Bos is door de stichting "Het Zuidhollands Landschap" een beheersplan opgesteld. Het primaire doel van dit beheersplan is het behoud en herstel van de natuurwaarden. Het bos wordt ontwikkeld tot een natuurlijker type binnenduïnbos met de

daarbij behorende levensgemeenschappen van drogere en nattere gronden. Hiertoe worden plaatselijk bomen als populier en esdoorn gekapt of geringd.

De graslanden van "Het Zuidhollands Landschap" worden door middel van extensief maaien en beweiden ontwikkeld tot schrale graslanden van drogere en nattere gronden en de ontwikkeling van struweel en zoomvegetaties wordt gestimuleerd.

In de Banken vindt extensieve beweiding plaats. Het huidig beheer van het vochtige gedeelte van de duinvallei in de Van Dixhoorndriehoek bestaat uit niets doen.

De graslanden ten zuiden van de Nieuwlandsedijk zijn verpacht en worden respectievelijk extensief beweid met paarden en intensief beweid met schapen.

Het Nieuwlandseduin, de Hoekse Bosjes en het Roomse Duin worden alle extensief beheerd. In enkele gedeelten worden de kanten langs de paden jaarlijks of bij klachten gemaaid en wordt jaarlijks esdoornopslag verwijderd. In de Hoekse Bosjes worden de aanwezige duinrellen regelmatig uitgediept.

De Nieuwlandsedijk wordt in samenhang met het Nieuwlandseduin beheerd. Het beheer van de Noordlandse dijk en de Slaperdijk bestaat uit twee à drie maal per jaar maaien, met achterlating van het maaisel.

Vanwege de grote concurrentiekracht ten opzichte van de overige begroeiing wordt in de duinen bij Hoek van Holland plaatselijk Akkerhoningklaver bestreden.

7.3. Recreatief medegebruik

In bepaalde delen van het natuurmonument wordt zeer intensief gerecreëerd, zoals in de Van Dixhoorndriehoek, waarvan delen als ligweide in gebruik zijn. De Van Dixhoorndriehoek is één van de weinige nog geheel vrij toegankelijke duingebieden in Nederland. Behalve dat dit een specifiek karakter tot gevolg heeft, brengt dit op sommige plaatsen enige mate van verstoring in het gebied teweeg.

Het beheer van de Van Dixhoorndriehoek is extensief en gericht op met name de recreatiefunctie.

Een gedeelte van de Van Dixhoorndriehoek wordt ten behoeve van het gebruik als ligweide één á twee maal per jaar gemaaid. Ten behoeve van de ontsluiting van het gebied worden enkele doorgangen vrijgehouden van duindoornopslag. De ruiterspaden worden regelmatig voorzien van nieuwe houtsnippers.

Het Staelduinse Bos is vrij toegankelijk op wegen en paden. Volgens het beheersplan voor het Staelduinse Bos wordt een beperkt aantal voorzieningen gerealiseerd om de bezoeker kennis te laten maken met de natuurwetenschappelijke, cultuurhistorische en historische waarden van het gebied en zich te ontspannen door

middel van wandelen, picknicken, sport en spel. Tevens is er incidenteel de mogelijkheid tot kamperen, met name voor zomerkampen van "Het Zuidhollands Landschap" en landgoedkampen. Een belangrijke rol in het Staelduinse Bos speelt het bezoekerscentrum, dat gebruikt wordt voor educatieve doeleinden. Dit bezoekerscentrum wordt beheerd door de Vereniging Vrienden van het Staelduinse Bos.

Alleen enkele graslanden worden beheerd als ligweide en intensief gemaaid met achterlaten van het maaisel.

Op de Banken wordt tijdens vorst recreatief geschaatst.

7.4. Defensie

Het Vinetaterrein is in eigendom bij de Dienst der Domeinen en in gebruik bij het Ministerie van Defensie. Het terrein bevat onder andere een aantal zendfaciliteiten, een opslagloods, diverse bunkers en een kampeervoorziening voor personeel van het Ministerie van Defensie. Het terrein is niet vrij toegankelijk.

7.5. Jacht

In het Roomse duin wordt bij uitzondering op konijnen gejaagd om schade aan de beplanting van het naast het Roomse Duin gelegen kerkhof zoveel mogelijk te beperken. De jacht zal worden beperkt tot incidentele gevallen welke uit het oogpunt van natuurbeheer of ter voorkoming van schade aan waterstaatkundige en/of landbouwkundige belangen noodzakelijk worden geacht. Het feitelijke jachtbeheer dient in een wildbeheerplan te worden uitgewerkt en te worden getoetst in een vergunningprocedure in het kader van de Natuurbeschermingswet.

7.6 Overig gebruik

Het aanlandingspunt Rijnmond wordt nu gebruikt voor een buisleiding van Amoco. Werkzaamheden als controle en onderhoud zijn mogelijk. Voor zover het geen schadelijke handelingen betreft is hiervoor geen vergunning vereist. Toekomstige wijzigingen, in een strook met breedte van 15 meter aan weerszijde van de huidige buisleiding, zijn mogelijk.

8. GEWENST BEHEER

Het beheer van het natuurmonument dient gericht te zijn op de ontwikkeling en het behoud en herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon. Momenteel wordt voor het natuurmonument een beheersvisie opgesteld waarin de diverse functies van de Kapittelduinen en zijn directe omgeving in onderlinge samenhang worden betrokken. Bevorderd zal worden dat voor de als beschermd natuurmonument aangewezen delen van het gebied beheersplannen ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet zullen worden opgesteld.

8.1. Gewenst beheer van de zeekering

Bij de uitvoering van waterstaatkundige werken en het beheer van de zeekering is het gewenst dat de natuur- en landschapswaarden zoveel mogelijk worden gespaard en tot ontwikkeling kunnen komen, voor zover de veiligheid dit toelaat.

8.2. Gewenst beheer van de terreinen

Het is gewenst het beheer te richten op behoud, herstel en ontwikkeling van de levensgemeenschappen, plante- en diersoorten in het voor hen meest geschikte milieu, alsmede behoud, herstel en ontwikkeling van abiotische factoren (waterhuishouding, geomorfologie e.d.).

Van nature komen in de kustduinen alle successiestadia van een duingebied naast elkaar voor; van stuifplekken tot en met goed ontwikkeld loofbos.

De afwisseling van nat en droog, noord- en zuidhelling, kalkarm en kalkrijk, intensief begraasd en niet begraasd, alsmede antropogene invloeden maken het duingebied tot een dynamisch natuurgebied.

Het is gewenst het beheer te richten op de ontplooiing van de natuurlijke potenties van het natuurmonument door de diverse processen in het duin in goede onderlinge verhouding te laten ontwikkelen (onder andere door middel van herstel van verloren gegane natuurwaarden).

Voor sommige delen van het natuurmonument komt het huidige beheer overeen met het beheer dat voor die delen gewenst is, namelijk niets doen. Voor enkele andere delen van het natuurmonument kan verder nog aan het onderstaande worden gedacht.

In het verleden zijn in het vochtige gedeelte van de duinvallei in de Van Dixhoorndriehoek gaten in de ondergrond geboord om hoge waterstanden te voorkomen. Voor het behoud van de natuurlijke waarden is doorboren van de ondergrond ongewenst. Om het vochtige karakter van deze duinvallei te behouden en te herstellen is wellicht het inlaten van (schoon) water in droge perioden en het herstellen van de ondoorlatende laag in de ondergrond wenselijk.

Het is gewenst het beheer van de duinvallei en de nieuwe duinenrij meer te richten op behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van het terrein.

Het is wenselijk de grasachtige vegetaties in de duinvallei één maal per jaar te maaien en het afkomend maaisel af te voeren ten einde het schrale en open karakter te behouden. Het klepelen van de duindoornvegetaties zonder het maaisel af te voeren is in verband met de natuurlijke ontwikkeling van het terrein ongewenst. Als alternatief beheer voor de graslanden kan wellicht extensieve begrazing worden ingevoerd.

Met het oog op de te bewerkstelligen dynamiek valt te overwegen in de nieuwe duinenrij op kleine schaal verstuingen te laten

plaatsvinden.

Het natuurbeheer van het Staelduinse Bos, zoals dat volgens het beheersplan wordt gevoerd, is gericht op het behoud en herstel van de huidige waarden.

Voor de Banken is de beheersovereenkomst afgelopen op 31 december 1995. Het beheer volgens deze overeenkomst is in voldoende mate gericht op het behoud en herstel van de huidige natuurwaarden. Op 1 januari 1996 wordt door het Hoogheemraadschap van Delfland een nieuw pachtcontract afgesloten met de beheerder. Dit nieuwe contract is eveneens gericht op het duurzame behoud en verdere herstel van de natuurwaarden.

Het is wenselijk, afhankelijk van de gekozen zonering, het beheer van een aantal ligweiden te wijzigen zodat zowel herstel en ontwikkeling van natuurwaarden als recreatief medegebruik mogelijk is, bijvoorbeeld door toepassing van een verschrallend hooilandbeheer. Het beheer van de struweel- en boombeplantingen dient gericht te zijn op de vorming van een natuurlijke vegetatie, onder andere door het geleidelijk omvormen van naaldbos en plantsoen tot een meer natuurlijke vegetatie.

Het is wenselijk de Noordlandse dijk, de Slaperdijk en de Nieuwlandsedijk één maal per jaar te maaien. Het maaisel dient hierbij te worden afgevoerd.

8.3. Gewenst recreatief beheer

Het is wenselijk dat getracht wordt om in goed overleg met betrokkenen een zonering in het gebruik van het natuurmonument en directe omgeving door recreanten te bewerkstelligen. Te denken valt aan een concentratie van recreatieve activiteiten in het buiten de aanwijzing gebleven zuidelijke deel van de Van Dixhoorndriehoek en het Voorduin, en extensivering van het recreatieve gebruik in de overige delen van de Van Dixhoorndriehoek. Behoud en verbetering van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon alsmede de afstemming van het recreatief medegebruik op de natuurwaarden dient hierbij uitgangspunt te zijn. Hierbij zal mede worden bekeken hoe met inachtneming van voornoemd uitgangspunt de kwaliteit van het recreatief medegebruik kan worden verhoogd. Om een indruk te geven van hetgeen hierbij vanuit dit oogpunt te overwegen is volgen hieronder enige opmerkingen.

De intensiteit van het recreatief medegebruik zou gedurende het seizoen gefaseerd kunnen worden waardoor de rust voor de fauna zal toenemen.

Het huidig recreatief beheer van het Staelduinse Bos, zoals vastgelegd in het beheersplan, kan in zijn huidige vorm worden gecontinueerd, daar dit het behoud en herstel van de natuurlijke waarden voorlopig voldoende garandeert.

Verblijfsrecreatie en intensieve vormen van dagrecreatie zijn niet in overeenstemming met de doelstellingen van de Natuurbeschermingswet. Binnen de grenzen van het natuurmonument dienen dan ook geen nieuwe voorzieningen in deze zin te worden gerealiseerd, zoals het gebruik van het terrein ten behoeve van de golfsport. Bestaande vormen van recreatie kunnen in principe gehandhaafd blijven. Dit geldt onder meer voor de in het verleden aangelegde recreatieve voorzieningen. Sanering van de kampeermogelijkheid in het Vineta-terrein is gewenst vanwege het niet duingebonden karakter van deze vorm van verblijfsrecreatie. Het gebruik van het Vineta-terrein voor verblijfsrecreatie (camping) is niet als zodanig geregeld in het bestemmingsplan. Het vigerend bestemmingsplan heeft voor dit terrein de aanduiding "militair gebruik". Getracht zal moeten worden de kampeerfunctie te verplaatsen naar op daartoe bestemde gronden, tenzij geen reële alternatieven voorhanden blijken te zijn.

9. INLICHTINGEN

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot de Directie Zuidwest van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Postbus 1167, 3300 BD Dordrecht, telefoon 078-6395495. Een aanvraag voor vergunning of ontheffing moet worden gericht aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (Directie Natuurbeheer), Postbus 20401, 2500 EK Den Haag.

wh95-9918
21 december 1995

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Directie Natuurbeheer

N/967740

14 februari 1997

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied te noemen "Kapittelduinen" bestaat uit terreinen, welke van algemeen belang zijn uit oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien vallen onder de begripsomschrijving van natuurmonumenten in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet;

Gehoord de Raad voor het Natuurbeheer, Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Monster, 's-Gravenzande en Rotterdam en Gedeputeerde Staten van de Provincie Zuid-Holland;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Verkeer en Waterstaat de Staatssecretaris van Financiën en de Minister van Defensie;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van de Natuurbeschermingswet;

BESLUIT:

Artikel 1

Het op de bij deze beschikking behorende kaart BN 170/SN 116 met een grijsraster aangegeven gedeelte van "Kapittelduinen", dat eigendom is van de Staat, wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

Artikel 2

De bij deze beschikking behorende toelichting maakt deel uit van deze beschikking.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,

J.J. van Aartsen

TOELICHTING bij beschikking N/967740, aanwijzing van Kapittelduinen als staatsnatuurmonument

1. INLEIDING

Het natuurmonument "Kapittelduinen" is gelegen in de gemeenten Monster, 's-Gravenzande en Rotterdam (deelgemeente Hoek van Holland) en beslaat een oppervlakte van circa 500 hectare.

Het natuurmonument "Kapittelduinen" wordt gevormd door staats- en niet-staatseigendommen. Wanneer in deze toelichting wordt gesproken van het natuurmonument Kapittelduinen, wordt hiermee het gehele natuurmonument bedoeld. Deze toelichting behoort bij de beschikking houdende aanwijzing als staatsnatuurmonument van de in eigendom van de Staat zijnde percelen van Kapittelduinen. De niet in eigendom van de staat zijnde percelen van Kapittelduinen zijn op 2 januari 1996 aangewezen als beschermd natuurmonument.

Het ligt in het voornemen de komende jaren de daarvoor in aanmerking komende delen van het Nederlandse kustduingebied onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen. Door middel van deze aanwijzingen wordt beoogd het behoud en herstel van landschappelijk en natuurwetenschappelijk waardevolle delen van het kustduingebied te bevorderen. Dit voornemen is neergelegd in de regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan.

Het natuurmonument vormt een integrerend deel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

Het natuurmonument bestaat hoofdzakelijk uit buitenduinen op relatief korte afstand van de zee en binnenduinen die zowel dicht bij zee als meer landinwaarts gelegen zijn. De binnenduinen bestaan voor een groot deel uit het laatst overgebleven deel van een haakwal uit het Maasestuarium. De naast elkaar voorkomende kust- en rivierinvloeden in de meer landinwaarts gelegen delen van het natuurmonument zijn typerend voor het natuurmonument.

In het natuurmonument komen zowel open duinen en duingraslanden voor met soortenarme zuidhellingvegetaties en meer soortenrijke noordhellingvegetaties, zoals struwelen en landgoedbos.

In het natuurmonument zijn globaal de volgende onderdelen te onderscheiden: de zeewering van Ter Heijde tot Hoek van Holland, de Slaperdijk, de "Banken", een gedeelte van de Noordlandse dijk, de "Van Dixhoorndriehoek" (met uitzondering van de gronden ten zuiden van de Badweg), het "Vinetaterrein", de "Hoekse Bosjes", het "Roomse Duin", het "Hillduin", het "Nieuwlandseduin", een gedeelte van de Nieuwlandsedijk, enkele percelen duingrasland en het Staelduinse Bos.

Alle genoemde terreinen zijn in de aanwijzing als staats- en beschermd natuurmonument samengevoegd onder de naam "Kapittelduinen". Deze naam werd eertijds gebruikt voor het duingebied van Ter Heijde tot Hoek van Holland en is terug te vinden op, bijvoorbeeld, 18e eeuwse kaarten.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde de natuurwetenschappelijke betekenis, het natuurschoon, de begrenzing, andere voor dit gebied van kracht zijnde instrumenten, de rechtsgevolgen van de aanwijzing, het huidige gebruik en het gewenste beheer van het natuurmonument.

2. NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS

2.1. *Geologie, geomorfologie en waterhuishouding*

De ondergrond van het natuurmonument bestaat uit zandige zeebodem- en strandwalafzettingen, daterend uit het Holoceen (vanaf 10.000 jaar geleden). In een latere periode zijn daarop de oude en jonge duinzanden afgezet. De oude duinen zijn volledig door jonge duinzanden overstoven. Het grootste deel van de bodem bestaat uit jonge kalkhoudende duinzandafzettingen, waarvan de bovengrond plaatselijk ontkalkt is. De in 1971 voor de toenmalige kust van Hoek van Holland opgespoten Van Dixhoorndriehoek bestaat uit kalkrijke zandgronden uit de monding van de Maas. Het Staelduinse Bos is gelegen op een haakwal die na de aanleg van de Maasdijk is overstoven. Deze haakwal uit het Maasestuarium strekte zich uit van 's-Gravenzande tot boven Maassluis. Staelduinen is het laatst overgebleven deel van deze haakwal.

Binnen de Nederlandse kustduinen als geheel vormt het natuurmonument in geomorfologisch opzicht een bijzonder element. Het is één van de weinige terreinen waar kust- en rivierinvloeden tezamen voorkomen. Het rivierzand, dat over het algemeen fijner van samenstelling is dan duinkustzand, bevindt zich in de meer landinwaarts gelegen delen van het natuurmonument.

Behalve de (voormalige) zeereep zijn ook het Roomse Duin, Hillduin en het Staelduinse Bos reliëfrijk. In het westelijk deel van het Staelduinse Bos zijn enkele van oorsprong relatief vlakke delen in de vorige eeuw vergraven en afgezaand ten behoeve van de landbouw.

In 1971 is in het zuidwestelijk deel van het natuurmonument voor de toenmalige zeereep een zandsuppletie uitgevoerd waardoor de zogenaamde Van Dixhoorndriehoek is ontstaan. Tussen de nieuwe duinenrij en de oude zeereep is als gevolg hiervan een duinvallei ontstaan, die voor een deel een vochtig karakter heeft.

Ter versterking van de bestaande zeereep en de kustlijnhandhaving worden in het noordelijk deel jaarlijks zandsuppleties uitgevoerd.

Het natuurmonument bestaat van oorsprong uit terreinen met een lage grondwaterstand. Alleen de Banken en een deel van de bij Hoek van Holland gelegen duinvallei zijn vanwege hun lage ligging vochtig. Van enkele vergraven en afgezande delen en van de Hoekse Bosjes wordt de grondwaterstand op kunstmatige wijze hoog gehouden.

In de Hoekse Bosjes liggen enkele duinrellen die worden gevoed met zoet (regen)water uit de naast de Hoekse Bosjes gelegen duinenrij. Er vindt in het natuurmonument geen waterwinning plaats.

2.2. *Flora en vegetatie*

Het gebied valt globaal uiteen in een open duinlandschap met duingrasland en extensief beheerde graslanden nabij de zee en een meer gesloten landschapstype met duindoornstruweel, duindoorn-vlierligusterstruweel en boselementen meer landinwaarts.

In het open duinlandschap van de zeereep groeien vooral Helm, Zandzegge en soorten uit de zeereep zoals Blauwe zeedistel en Zeeraket.

In de Van Dixhoorndriehoek bevinden zich vegetaties van natte en vochtige gronden waarin vooral Riet, hoge cypergrassen en plaatselijk Mattenbies en Greppelrus dominant zijn. Hier komt deze vochtminnende vegetatie voor in een kleinschalig patroon van voornoemde vegetatie, open duingraslanden, extensief beheerde graslanden en duinstruweel.

In de Banken groeit veel Veenwortel, Watermunt, Zilverschoon en Geknikte vossestaart, hetgeen duidt op een nat, voedselrijk en soms wat gestoord milieu. Het voorkomen van Melkkruid, Zilte schijnspurrie en Moeraszoutgras is een indicatie voor de aanvoer van zout via het grondwater (zoute kwel) of via de lucht ("saltspray"). Naast voornoemde soorten vinden we hier Teer guichelheil, Zilte rus en Aardbeiklaver.

Dicht langs de kust groeien lage struwelen met voornamelijk Duindoorn. Iets meer landinwaarts komen soortenrijkere struwelen voor met Duindoorn, Gewone vlier, Wilde liguster, Kruidwilg, Eenstijlige meidoorn en plaatselijk Grauwe abeel. De soortenrijkdom van de kruidlaag neemt toe naarmate de afstand tot de kust groter wordt. Tevens vinden we hier de eerste rivierinvloeden in de vorm van planten zoals Beemdkroon, Handjesgras, Goudhaver en Wilde kruisdistel die normaal de grote rivieren begeleiden. Naarmate men zich verder van de kust begeeft wordt deze invloed groter.

Op plaatsen waar de begrazingsdruk door konijnen hoog is hebben zich bijzondere mos- en korstmosvegetaties kunnen ontwikkelen.

De verspreid liggende terreinen in en rond Hoek van Holland bevatten afwisselend open duingraslanden, dichte struwelen en (deels ingeplante) binnenduïnbossen met plaatselijk ontcalcite bovengrond.

Op de Noordlandse dijk en de Nieuwlandsedijk groeien onder andere Gewone agrimonie, Echt walstro, Knoopkruid en Beemdkroon.

Zeldzame en minder algemene plantensoorten in het meer open deel van het natuurmonument zijn onder andere: Duinaveruit, Parnassia, Fraai duizendguldenkruid, Waterpunge, Kegelsilene, Stijve ogentroost, Moeraswespenorchis, Vleeskleurige orchis en diverse mossen en korstmossen waaronder Cladonia.

De bosclementen bevinden zich hoofdzakelijk in het Roomse duin, het Nieuwlandseduin, de Hoekse Bosjes en het Staelduinse Bos.

Het binnenduï- en landgoedbos bestaat hoofdzakelijk uit eikenbos en gemengd loofbos met Zomereik, Beuk, Gewone es, Veldiep, Grauwe abeel en plaatselijk veel populier, waaronder ook enkele exemplaren van de inheemse Zwarte Populier. De onderbegroeiing bestaat onder andere uit: Kruisbes, Wilde kamperfoelie, Gewone braam, Gewone vlier en Bergvlier.

Een minder gewenste ontwikkeling is de plaatselijke uitbreiding van Gewone esdoorn.

In het Staelduinse Bos en op enkele plaatsen bij Hoek van Holland is het bos plaatselijk sterk vergraven ten behoeve van de bunkerbouw.

Sindsdien hebben de natuurlijke ontwikkelingen betrekkelijk ongestoord kunnen plaatsvinden. Het cultuurhistorisch aspect komt naar voren in de bij het Staelduinse Bos gelegen graslanden, die ten behoeve van agrarische doeleinden vergraven en afgezaagd zijn.

Rond de extensief beweede graslanden vinden we plaatselijk struweel met onder andere: Eenstijlige meidoorn, Duindoorn, Gewone vlier, Gewone braam en Zomereik. In de kruidenrijke graslanden zelf vinden we onder andere: Grote ratelaar, Kamgras, Goudhaver, Kattedoorn, Gewone brunel en Platterus.

In het Staelduinse Bos komen onder andere stinseplanten voor zoals Gewone vogelmelk, Lelietje der dalen en Wilde hyacint. Verder komen er minder algemene paddestoelen voor zoals: Gewimperde aardster, Gewone morielje en Oranje melkzwam.

2.3. Fauna

Het natuurmonument is als broed-, rust-, doortrek- en foerageergebied van belang voor een groot aantal vogelsoorten. Van de circa 200 waargenomen soorten broeden er minstens 70 regelmatig in het gebied.

De vlakke open terreinen met lage begroeiing zijn vooral van belang als broedgebied voor Patrijs, Roodborsttapuit, Kneu, Sprinkhaanrietzanger, Scholekster, Tureluur, Rietgors, Kleine karekiet en Slobeend.

De bossen en struwelen in het natuurmonument vormen broed- en rustgebied voor verschillende soorten als Boomkruiper, Grauwe vliegenvanger, Boomvalk, Torenavalk, Nachtegaal, Spotvogel, Wielewaal, Bosuil en Ransuil.

Het aantal broedende soorten in het gebied is groot, maar het aantal broedparen is als gevolg van de intensieve recreatie betrekkelijk laag. De grootste aantallen broedparen vinden we vooral daar waar de recreatiedruk relatief laag is.

Het bos- en duingebied is verder van belang voor trekvogels, standvogels, winter- en zwerfgasten als Kemphaan, Buizerd, Sperwer, Kramsvogel, Velduil, Rosse grutto en Wulp.

In de trektijd zijn grote aantallen vogels in het duingebied aanwezig.

Door de bebouwing van Den Haag en het Westland zijn alle vogels, die noordelijker over een veel grotere breedte trekken, hier op de zeer smalle kuststrook aangewezen. Onder Den Haag is dit de enige plaats langs de Zuidhollandse vastelandkust waar deze vogels een rustplaats vinden.

Het natuurmonument herbergt in bunkers en holle bomen zomer- en/of winterverblijven voor zes soorten vleermuizen: Baardvleermuis, Watervleermuis, Dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Grootoorvleermuis en de minder algemene Meervleermuis.

Andere zoogdiersoorten die in het gebied voorkomen zijn onder andere: Konijn, Haas, Vos, Wezel, Hermelijn, Bunzing, Rosse woelmuis, Dwergspitsmuis en Bosspitsmuis.

In het natuurmonument komen verschillende soorten amfibieën voor, waaronder: de Rugstreeppad, de Bruine kikker en de Gewone pad, alsmede één reptielensoort: de ernstig bedreigde Zandhagedis.

In het natuurmonument komen de volgende niet algemene insectensoorten voor: de Bijenwolf en de Sint Jansvlinder.

Voorts komt ondermeer de Wijngaardslak voor.

3. NATUURSCHOON

Het natuurmonument maakt deel uit van één van de laatste grotere niet verstedelijkte ruimten in het verder sterk verdichte Westland. Het contrast van dit natuurmonument met het industriële landschap van het Europoortgebied aan de overzijde van de Nieuwe Waterweg enerzijds en de glastuinbouw van het Westland anderzijds, verleent dit gebied een bijzondere landschappelijke kwaliteit.

Het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door landgoedbos, open duinlandschap en duingraslanden, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk en gevarieerd aanzien. Het is daarom, mede vanwege de relatieve verscheidenheid aan milieuomstandigheden en de mate van reliëf van grote betekenis uit een oogpunt van natuurschoon.

4. BEGRENZING

Het natuurmonument is eigendom van het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeente Rotterdam, de stichting "Het Zuidhollands Landschap", de Dienst der Domeinen en van particulieren. In het noorden is het natuurmonument begrensd door de Molenslag, waar het aansluit op het natuurmonument Solleveld.

Het ligt in de bedoeling de spoorweg Rotterdam - Hoek van Holland door te trekken in zeewaartse richting. In het ontwerpbestemmingsplan "Hoek van Holland aan Zee" zijn ten noorden van de Badweg en de Strandweg hiertoe gronden bestemd voor onder meer spoorwegdoeleinden. Uit een studie van NS Railinfrabeheer blijkt dat realisering van een spoorweg binnen een afstand van 65 meter ten noorden van de Badweg haalbaar is. Gelet hierop is de grens van het staatsnatuurmonument op vijftien meter ten noorden van de Badweg gelegd.

Ten zuiden van de Badweg liggen parkeerplaatsen en worden intensieve recreatieve voorzieningen voorzien, zodat aanwijzing van deze strook niet in de rede ligt.

Vanwege de aanwezige natuurwaarden van de Noordlandse dijk, de Slaperdijk en de Nieuwlandsedijk zijn deze onder de aanwijzing gebracht.

Binnen de begrenzing van het natuurmonument gelegen gebouwen met bijbehorend erf vormen enclaves die niet tot het natuurmonument worden gerekend. Ook vallen wegen met een gesloten verharding, tezamen met 0,5 meter van de aangrenzende berm, buiten het natuurmonument.

De in gebruik zijnde bunkers behoren als zodanig niet tot het natuurmonument; de gronden gelegen op en om deze bunkers wel.

De begrenzing aan de westzijde wordt gevormd door de duinvoet zoals deze is beschreven in de Algemene Keur van Delfland (hoogte 3.20 m + NAP). Deze is waarneembaar als afrastering die vanaf Rijksstrandpaal 116 noordwaarts tussen de buitenste duinvoet van de zeereep en het strand loopt. Ten zuiden van deze strandpaal volgt de begrenzing de voet van de buitenste duinrichel (aan de zeezijde) in het verlengde van de voornoemde afrastering. Bij het eerste strandpaviljoen bij de "Zeekantnoord" buigt de grens af richting (loodrecht op) de asfaltweg "Zeekantnoord". De dertien bestaande paviljoens vallen buiten de begrenzing van het natuurmonument. De bebouwing aan het eind van de Rechtestraat is, zoals aangegeven op de bijbehorende kaart, als exclave uitgerasterd en daarmee ook buiten de begrenzing gehouden. De grens loopt langs de oostkant van de toegangsweg "Zeekantnoord" richting Badweg.

Met deze begrenzing wordt getracht een zo goed mogelijk aansluitende bescherming van dit kustduingebied te realiseren.

De begrenzing van de afzonderlijke onderdelen is zo gekozen dat in geomorfologisch, landschappelijk en ecologisch opzicht een samenhangend geheel onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht.

Bij duinverbreding ten behoeve van het dynamisch handhaven van de basiskustlijn of natuurlijke duinaangroei verplaatst de grens zich in evenredige mate zeewaarts.

Voor de exacte begrenzing van het staats- en beschermd natuurmonument Kapittelduinen wordt verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN170 / SN116.

5. ANDERE VAN KRACHT ZIJNDE INSTRUMENTEN

Voor het natuurmonument of delen daarvan zijn de volgende instrumenten van kracht:

- Streekplan Zuid-Holland West (1996)
Dit streekplan is van toepassing op de gronden gelegen in de gemeenten Monster en 's-Gravenzande.
De aanduidingen in het streekplan met betrekking tot het natuurmonument zijn gericht op de bescherming van de duinen als zeewering en natuurgebied. Tevens zijn delen aangeduid als "natuurgebied in agrarisch gebied".
- Streekplan Rijnmond (1995)
Dit streekplan is van toepassing op de gronden gelegen in de gemeente Rotterdam (Hoek van Holland).
Dit streekplan geeft met betrekking tot het natuurmonument de aanduiding "natuurgebied".
- Deltawet, Waterstaatswet 1900, Delflands Reglement en Keur
Op basis van de Deltawet is de zeeweringbeheerder in het natuurmonument verplicht de zeewering op deltasterkte te brengen. In een deel van het natuurmonument is in 1988 een zandsuppletie uitgevoerd waarmee de zeewering in het gehele natuurmonument op deltasterkte is gebracht.
De Keur van het Hoogheemraadschap van Delfland bevat onder meer gebods- en verbodsbepalingen ter bescherming van de zeewering. De Keur is voor het natuurmonument van toepassing op het gedeelte gelegen binnen een zone van de duinvoet landinwaarts tot en met de Slaperdijk, Noordlandse dijk en Nieuwlandsedijk.
Tussen het Stuifkenszand te Hoek van Holland en de Rotterdamse Waterweg strekt de grens zich uit tot de westzijde van de Hoekse Bosjes, tenzij deze meer dan 300 meter uit de rijksstrandpalenlijn ligt, in welk geval de grens zich uitstrekt tot de driehonderdmeterlijn.
- In het Structuurschema Buisleidingen (1984) wordt het aanlandingspunt Rijnmond genoemd. De Amocoleiding landt in dit gebied aan ten noorden van de Schelpweg.

- Natuurschoonwet
Het Staelduinse Bos is gerangschikt onder de Natuurschoonwet. De rangschikking zoals deze is aangegaan door de eigenaresse houdt in dat het terrein hetzij met toegangskaarten hetzij vrij toegankelijk dient te zijn voor publiek.
- Bestemmingsplannen van de gemeenten Monster, 's-Gravenzande en Rotterdam (Hoek van Holland).
Voor het deel gelegen in de gemeente Monster vigeren de bestemmingsplannen "Buitengebied", onherroepelijk geworden op 16 december 1986, en "Kom ter Heijde", onherroepelijk geworden op 5 juli 1978. Hier zijn de volgende bestemmingen van toepassing: "strand en duinterrein", "waterstaatsdoeleinden (primair) en natuurgebied duinen (secundair)", "fietspad", "groenvoorziening", "parkeerterrein" en "waterpersleiding".
Voor het deel gelegen in de gemeente 's-Gravenzande vigeren de bestemmingsplannen "Landelijk gebied", "Vlugtenburg", "Herziening Vlugtenburg" en "Staelduinen", onherroepelijk geworden op respectievelijk 21 december 1983, 11 april 1972, 8 maart 1983 en 29 augustus 1973. Ten aanzien van het natuurmonument zijn de volgende bestemmingen van toepassing: "strand", "waterkering", "beschermd natuurgebied", "beschermd natuurgebied met agrarisch gebruik", "openbare en bijzondere doeleinden", "verkeer", en "suggestie parkeren".
Voor het deel gelegen in gemeente Rotterdam (Hoek van Holland) vigeren de volgende bestemmingsplannen: "Uitbreidingsplan in hoofdzaken", "Kaapweg", "Buitengebied noord en oost II", "Hoek van Holland noordwest" en "Hoek van Holland zuidelijk strandcentrum", onherroepelijk geworden op respectievelijk 4 oktober 1949, 22 maart 1988, 27 februari 1989, 18 september 1956 en 23 mei 1961. Ten aanzien van het natuurmonument worden de volgende bestemmingen aangegeven: "duingebied", "natuurgebied", "wegen en parkeren", "strand", "militair terrein", "recreatie en begraafplaatsen", "recreatie" en "groenvoorziening".
- Voor een deel van het natuurmonument heeft de gemeenteraad van Rotterdam een voorbereidingsbesluit genomen. Inmiddels is een bestemmingsplan "Hoek van Holland aan Zee" in voorbereiding.

6. RECHTSGEVOLGEN VAN DE AANWIJZING

De toepassing van de Natuurbeschermingswet is gericht op de instandhouding van het aanwezige natuurschoon en de natuurwetenschappelijke waarden.

In het algemeen kan gesteld worden dat voor het sinds jaar en dag in het natuurmonument bestaande gebruik in zijn huidige vorm en intensiteit geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig is. Desalniettemin is het vanuit natuurwetenschappelijk oogpunt gewenst het gebruik en beheer van het natuurmonument meer te richten op behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van het gebied.

6.1. Vergunningplicht

Het beheer van een staatsnatuurmonument is gericht op het behoud of het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis (art. 21, lid 3 van de Natuurbeschermingswet). Voor het verrichten van handelingen die schadelijk zijn voor het natuurmonument is een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Deze vergunningplicht geldt niet alleen voor handelingen binnen het natuurmonument, maar is in beginsel ook van toepassing op handelingen daarbuiten indien deze een negatieve invloed op de in het natuurmonument aanwezige waarden hebben. Behoudens bijzondere gevallen, waarmee in dit verband handelingen worden bedoeld die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument aantasten, zal de aanwijzing evenwel geen merkbare gevolgen hebben voor het huidig beheer en gebruik van het aanliggend gebied.

Het is niet mogelijk op voorhand precies aan te geven welke handelingen al of niet vergunningplichtig zijn. In de eerste plaats hangt dit samen met de verscheidenheid aan milieu-omstandigheden in het natuurmonument. In de tweede plaats kunnen aard en intensiteit van de handelingen sterk verschillen.

Gezien het grote aantal mogelijke handelingen dat zich kan voordoen, zal van geval tot geval moeten worden vastgesteld of een vergunning al dan niet vereist is.

Omdat het voor de betrokkenen vaak moeilijk is één en ander zelf te beoordelen, wordt aangeraden in voorkomende gevallen het Bureau Natuur van de Dienst Ruimte en Groen van de Provincie Zuid-Holland te raadplegen (zie hoofdstuk 9). Deze zal uitsluitend kunnen geven of het al dan niet noodzakelijk is een vergunning aan te vragen.

Ter illustratie van het voorgaande wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van handelingen die, gelet op de te verwachten schadelijke effecten, aan een vergunning gebonden zullen zijn. Het is een niet-limitatieve opsomming:

- bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen van voor verblijf geschikt, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voer- en vaartuigen, (toer)caravans, kampeerauto's en tenten;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, afasteringen, constructies of apparatuur;
- aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen, zoals kampeerterrinen, crossbanen, lig- en speelweiden, picknickplaatsen en oefenterreinen voor de hondensport;
- aanleggen of verharderen van wegen, banen of parkeergelegenheden, en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- ontgronden, bodem verlagen, egaliseren, ophogen, ontginnen en het verrichten van graafwerkzaamheden;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van afgedankte of al dan niet aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, vloeistoffen, hulpstoffen, producten of materialen;
- het verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben. Wanneer in de loop der tijd na de aanwijzing het gebruik extensiever is geworden zal het meest recente (extensieve) gebruik als huidig gebruik worden aangemerkt;
- branden van riet, hout en ruigte en het verbranden van afval;
- het verrichten van handelingen die een wijziging in stijghoogte van diverse watervoerende pakketten, waterkwaliteit, grondwaterstand of waterhuishouding beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- het gebruik van meststoffen;
- het aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen;
- het dunnen, vellen, rooien, snoeien en planten van bomen, houtopstanden en ander gewas of sierplanten;
- het uitoefenen van jacht.

In het vigerend milieubeleid is op afdoende wijze voorzien in regelgeving voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen en wateronttrekking ten behoeve van de glastuinbouw. Vergunningplicht voor assimilatiebelichting in gebruik bij de glastuinbouw ligt niet in de rede omdat geen rechtstreeks verband is aangetoond tussen assimilatiebelichting en de aanwezige natuurwaarden. Nieuwe ontwikkelingen in de bedrijfsvoering en het grondgebruik zullen op hun schadelijkheid voor de natuurwaarden aan de Natuurbeschermingswet dienen te worden getoetst.

Het aanvragen van een vergunning dient te geschieden bij het College van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Dienst Ruimte en Groen, Postbus 90602, 2509 LP te Den Haag.

6.2. Rechtsgevolgen artikel 16

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een natuurmonument te verontreinigen, daarin bloemen, planten of takken uit te steken, te plukken, af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument.

Op grond van dit artikel kunnen schadelijke activiteiten, zoals incidenteel crossen met motorvoertuigen en/of bromfietsen, alsmede het uitoefenen van de modelvliegsport, de golfsport, het betreden met niet

aangelijnde hond, het zeilvliegen en het paardrijden buiten de daarvoor bestemde paden worden tegengegaan.

Het verbod van artikel 16 geldt niet voor personen, voor zover zij handelingen verrichten die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst welke de eigenaar of gebruiker met hen heeft aangegaan vóór de aanwijzing als staatsnatuurmonument, alsmede voor zover zij handelingen verrichten waarvoor ontheffing is verleend. Ontheffingen kunnen schriftelijk worden aangevraagd bij het College van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Dienst Ruimte en Groen, Postbus 90602, 2509 LP te Den Haag.

7. HUIDIG GEBRUIK EN BEHEER

Het beheer van het terrein is voornamelijk gericht op het onderhoud van het terrein ten dienste van de zeewering, natuurbehoud en recreatie.

7.1. Zeewering

Het huidig gebruik en beheer van de zeewering is gericht op de instandhouding van de waterkerende functie van de duinen. De verplichtingen van de grondgebruikers zijn neergelegd in de keur van het Hoogheemraadschap van Delfland. De reglementaire beheerstaak heeft betrekking op de buitenduinen tot 300 meter landinwaarts, gemeten vanaf de Rijksstrandpalenlijn. In dit gebied ontbreken in het natuurmonument de binnenduinen, zodat de gehele kuststrook hier kan worden gerekend tot de buitenduinen.

Onderhoudswerkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewerende functie in het natuurmonument kunnen plaatsvinden en behoren tot het normaal onderhoud zijn:

- het plaatsen, hebben en onderhouden van peilschalen, meetpalen, kleinschalige meetopstellingen, verbods- en aanduidingsborden e.d.;
- het tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders;
- het aanbrengen van helm en andere duinplanten en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiwing van de duinen tegen te gaan en duinvorming te stimuleren;
- het snoeien en steken van duinbeplantingen ten einde het materiaal aan te wenden om verstuiwingen tegen te gaan;
- het opruimen en herplaatsen van afrasteringen;
- het afvlakken van duintoppen in de buitenduinen om uitgestoven gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaatsvindt;
- het hebben en onderhouden van bestaande wegen en paden en het zonodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling;
- kleinschalige suppletie of verplaatsing van zand in de buitenduinen;
- zandsuppleties ten behoeve van de kustlijnhandhaving.

Tot de werkzaamheden die dienen tot herstel van de voor de zeeweringsfunctie ongewenste veranderingen in de buitenduinen (zoals bijvoorbeeld bij stormschade), die voor het natuurmonument niet schadelijk zijn, behoren:

- het aanbrengen van een buitenberm aan de zeezijde met een beperkte breedte (meestal wordt circa vijf meter aangehouden) op variabele hoogte;
- het opnieuw onder een helling brengen van (gedeelten van) het buitentalud (ter indicatie: als meest gewenste helling wordt 1 op 4 nagestreefd).

Tot de werkzaamheden in geval van calamiteitensituaties worden gerekend de werkzaamheden bij dreigend of dringend gevaar als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900. Van deze werkzaamheden dient terstond melding te worden gedaan bij het Bureau Natuur van de Dienst Ruimte en Groen van de Provincie Zuid-Holland.

Voor bovengenoemde werkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewering in de buitenduinen plaatsvinden is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

Grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeewering, als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900, zijn vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet, voor zover deze schade aan de natuurwaarden of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn. Daarnaast zijn in elk geval vergunningplichtig:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde paden en wegen;
- leggen van onder- of bovengrondse (pers)leidingen;
- slopen van bunkers of het storten van puin;
- aanleg van duinvoetverdedigingen;
- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor de waarneming van zeewerende duinen, strand en aangrenzend water, uitgezonderd de vervanging van bestaande constructies en installaties;
- aanleg van opslagterreinen.

Deze opsomming is niet limitatief.

7.2. Natuurbeheer

In het grootste deel van het open duingebied is het natuurbeheer gericht op het instandhouden van de natuurwaarden. Het beheer bestaat hier voornamelijk uit niets doen.

Voor het Staelduinse Bos is door de stichting "Het Zuidhollands Landschap" een beheersplan opgesteld. Het primaire doel van dit beheersplan is het behoud en herstel van de natuurwaarden. Het bos wordt ontwikkeld tot een natuurlijker type binnenduimbos met de daarbij behorende levensgemeenschappen van drogere en nattere gronden. Hiertoe worden plaatselijk bomen als populier en esdoorn gekapt of geringd.

De graslanden van "Het Zuidhollands Landschap" worden door middel van extensief maaien en beweiden ontwikkeld tot schrale graslanden van drogere en nattere gronden en de ontwikkeling van struweel en zoomvegetaties wordt gestimuleerd.

In de Banken vindt extensieve beweiding plaats.

Het huidig beheer van het vochtige gedeelte van de duinvallei in de Van Dixhoorndriehoek bestaat uit niets doen.

De graslanden ten zuiden van de Nieuwlandsdijk zijn verpacht en worden respectievelijk extensief beweide met paarden en intensief beweide met schapen.

Het Nieuwlandseduin, de Hoekse Bosjes en het Roomse Duin worden alle extensief beheerd. In enkele gedeeltes worden de kanten langs de paden jaarlijks of bij klachten gemaaid en wordt jaarlijks esdoornopslag verwijderd. In de Hoekse Bosjes worden de aanwezige duinrellen regelmatig uitgediept.

De Nieuwlandsdijk wordt in samenhang met het Nieuwlandseduin beheerd. Het beheer van de Noordlandse dijk en de Slaperdijk bestaat uit twee à drie maal per jaar maaien, met achterlating van het maaisel.

Vanwege de grote concurrentiekracht ten opzichte van de overige begroeiing wordt in de duinen bij Hoek van Holland plaatselijk Akkerhoningklaver bestreden.

7.3. Recreatief medegebruik

In bepaalde delen van het natuurmonument wordt zeer intensief gerecreëerd, zoals in de Van Dixhoorndriehoek, waarvan delen als ligweide in gebruik zijn. De Van Dixhoorndriehoek is één van de weinige nog geheel vrij toegankelijke duingebieden in Nederland. Behalve dat dit een specifiek karakter tot gevolg heeft, brengt dit op sommige plaatsen enige mate van verstoring in het gebied teweeg.

Het beheer van de Van Dixhoordriehoek is extensief en gericht op met name de recreatiefunctie. Een gedeelte van de Van Dixhoordriehoek wordt ten behoeve van het gebruik als ligweide één á twee maal per jaar gemaaid. Ten behoeve van de ontsluiting van het gebied worden enkele doorgangen vrijgehouden van duindoornopslag. De ruiterspaden worden regelmatig voorzien van nieuwe houtsnippers.

Het Staelduinse Bos is vrij toegankelijk op wegen en paden. Volgens het beheersplan voor het Staelduinse Bos wordt een beperkt aantal voorzieningen gerealiseerd om de bezoeker kennis te laten maken met de natuurwetenschappelijke, cultuurhistorische en historische waarden van het gebied en zich te ontspannen door middel van wandelen, picknicken, sport en spel. Tevens is er incidenteel de mogelijkheid tot kamperen, met name voor zomerkampen van "Het Zuidhollands Landschap" en landgoedkampen. Een belangrijke rol in het Staelduinse Bos speelt het bezoekerscentrum, dat gebruikt wordt voor educatieve doeleinden. Dit bezoekerscentrum wordt beheerd door de Vereniging Vrienden van het Staelduinse Bos.

Alleen enkele graslanden worden beheerd als ligweide en intensief gemaaid met achterlaten van het maaisel.

Op de Banken wordt tijdens vorst recreatief geschaatst.

7.4. Defensie

Het Vinetaterrein is in eigendom bij de Dienst der Domeinen en in gebruik bij het Ministerie van Defensie. Het terrein bevat onder andere een aantal zendfaciliteiten, een opslagloods, diverse bunkers en een kampeervoorziening voor personeel van het Ministerie van Defensie. Het terrein is niet vrij toegankelijk.

7.5. Jacht

In het Roomse Duin wordt bij uitzondering op konijnen gejaagd om schade aan de beplanting van het naast het Roomse Duin gelegen kerkhof zoveel mogelijk te beperken. De jacht zal worden beperkt tot incidentele gevallen welke uit het oogpunt van natuurbeheer of ter voorkoming van schade aan waterstaatkundige en/of landbouwkundige belangen noodzakelijk worden geacht. Het feitelijke jachtbeheer dient in een wildbeheersplan te worden uitgewerkt en te worden getoetst in een vergunningprocedure in het kader van de Natuurbeschermingswet.

7.6. Overig gebruik

Het aanlandingspunt Rijnmond wordt gebruikt voor een buisleiding van Amoco. Werkzaamheden als controle en onderhoud zijn niet vergunningplichtig voorzover het geen schadelijke handelingen betreft. Toekomstige wijzigingen in een strook met breedte van 15 meter aan weerszijde van de huidige buisleiding zijn wel vergunningplichtig. Hiervoor zal een vergunning worden verleend.

8. GEWENST BEHEER

Het beheer van het natuurmonument is gericht op de ontwikkeling en het behoud en herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon. Voor het natuurmonument is in 1995 een beheersvisie opgesteld waarin de diverse functies van de Kapittelduinen en de directe omgeving in onderlinge samenhang zijn betrokken.

8.1. Gewenst beheer van de zeewering

Bij de uitvoering van waterstaatkundige werken en het beheer van de zeewering is het gewenst dat de natuur- en landschapswaarden zoveel mogelijk worden gespaard en tot ontwikkeling kunnen komen, voor zover de veiligheid dit toelaat.

8.2. Gewenst beheer van de terreinen

Het is gewenst het beheer te richten op behoud, herstel en ontwikkeling van de levensgemeenschappen, planten- en diersoorten in het voor hen meest geschikte milieu, alsmede behoud, herstel en ontwikkeling van abiotische factoren (waterhuishouding, geomorfologie e.d.). Van nature komen in de kustduinen alle successiestadia van een duingebied naast elkaar voor; van stuifplekken tot en met goed ontwikkeld loofbos.

De afwisseling van nat en droog, noord- en zuidhelling, kalkarm en kalkrijk, intensief begraasd en niet begraasd, alsmede antropogene invloeden maken het duingebied tot een dynamisch natuurgebied.

Het is gewenst het beheer te richten op de ontplooiing van de natuurlijke potenties van het natuurmonument door de diverse processen in het duin in goede onderlinge verhouding te laten ontwikkelen (onder andere door middel van herstel van verloren gegane natuurwaarden).

Voor sommige delen van het natuurmonument komt het huidige beheer overeen met het beheer dat voor die delen gewenst is, namelijk niets doen. Voor enkele andere delen van het natuurmonument kan verder nog aan het onderstaande worden gedacht.

In het verleden zijn in het vochtige gedeelte van de duinvallei in de Van Dixhoorndriehoek gaten in de ondergrond geboord om hoge waterstanden te voorkomen. Voor het behoud van de natuurlijke waarden is doorboren van de ondergrond ongewenst. Om het vochtige karakter van deze duinvallei te behouden en te herstellen is wellicht het inlaten van (schoon) water in droge perioden en het herstellen van de ondoorlatende laag in de ondergrond wenselijk.

Het is gewenst het beheer van de duinvallei en de nieuwe duinenrij meer te richten op behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van het terrein.

Het is wenselijk de grasachtige vegetaties in de duinvallei één maal per jaar te maaien en het afkomend maaisel af te voeren teneinde het schrale en open karakter te behouden. Het klepelen van de duindoornvegetaties zonder het maaisel af te voeren is in verband met de natuurlijke ontwikkeling van het terrein ongewenst. Als alternatief beheer voor de graslanden kan wellicht extensieve begrazing worden ingevoerd.

Met het oog op de te bewerkstelligen dynamiek valt te overwegen in de nieuwe duinenrij op kleine schaal verstuingen te laten plaatsvinden.

Het natuurbeheer van het Staelduinse Bos, zoals dat volgens het beheersplan wordt gevoerd, is gericht op het behoud en herstel van de huidige waarden.

Het is wenselijk, afhankelijk van de gekozen zoning, het beheer van een aantal ligweiden te wijzigen zodat zowel herstel en ontwikkeling van natuurwaarden als recreatief medegebruik mogelijk is, bijvoorbeeld door toepassing van een verschralend hooilandbeheer. Het beheer van de struweel- en boombeplantingen dient gericht te zijn op de vorming van een natuurlijke vegetatie, onder andere door het geleidelijk omvormen van naaldbos en plantsoen tot een meer natuurlijke vegetatie.

Het is wenselijk de Noordlandse dijk, de Slaperdijk en de Nieuwlandsdijk één maal per jaar te maaien. Het maaisel dient hierbij te worden afgevoerd.

8.3. Gewenst recreatief beheer

Het is wenselijk dat getracht wordt om in goed overleg met betrokkenen een zoning in het gebruik van het natuurmonument en directe omgeving door recreanten te bewerkstelligen. Te denken valt aan een concentratie van recreatieve activiteiten in het buiten de aanwijzing gebleven zuidelijke deel van de Van Dixhoorndriehoek en het Voorduin, en extensivering van het recreatieve gebruik in de overige delen van de Van Dixhoorndriehoek.

Behoud en verbetering van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon alsmede de afstemming van het recreatief medegebruik op de natuurwaarden dient hierbij uitgangspunt te zijn. Hierbij zal mede worden bekeken hoe met inachtneming van voornoemd uitgangspunt de kwaliteit van het recreatief medegebruik kan worden verhoogd. Om een indruk te geven van hetgeen hierbij vanuit dit oogpunt te overwegen is, volgen hieronder enige opmerkingen.

De intensiteit van het recreatief medegebruik zou gedurende het seizoen gefaseerd kunnen worden waardoor de rust voor de fauna zal toenemen.

Het huidig recreatief beheer van het Staelduinse Bos, zoals vastgelegd in het beheersplan, kan in zijn huidige vorm worden gecontinueerd, daar dit het behoud en herstel van de natuurlijke waarden voorlopig voldoende garandeert.

Verblijfsrecreatie en intensieve vormen van dagrecreatie zijn niet in overeenstemming met de doelstellingen van de Natuurbeschermingswet. Binnen de grenzen van het natuurmonument dienen dan ook geen nieuwe voorzieningen in deze zin te worden gerealiseerd, zoals het gebruik van het terrein ten behoeve van de golfsport. Bestaande vormen van recreatie kunnen in principe gehandhaafd blijven. Dit geldt onder meer voor de in het verleden aangelegde recreatieve voorzieningen. Sanering van de kampeermogelijkheid in het Vinetaterrein is gewenst vanwege het niet duingebonden karakter van deze vorm van verblijfsrecreatie. Het gebruik van het Vinetaterrein voor verblijfsrecreatie (camping) is niet als zodanig geregeld in het bestemmingsplan. Het vigerend bestemmingsplan heeft voor dit terrein de aanduiding "militair gebruik". Getracht zal moeten worden de kampeerfunctie te verplaatsen naar op daartoe bestemde gronden, tenzij geen reële alternatieven voorhanden blijken te zijn.

9. INLICHTINGEN

Inlichtingen over de aanwijzing kunnen worden verkregen bij de Directie Zuidwest van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Postbus 1167, 3300 BD Dordrecht, telefoon 078-6395495

Vragen over alle andere zaken, zoals vergunningen en ontheffingen in het kader van de Natuurbeschermingswet, de beheersvisie, aspecten van handhaving enzovoort kunnen worden voorgelegd aan de Provincie Zuid-Holland, Dienst Ruimte en Groen, Postbus 90602, 2509 LP Den Haag, telefoon 070-4417379 of 4416611.